

МИКОЛА ГОРБАЛЬ

ДЕТАЛІ
ПІЩАНОГО
ГОДИННИКА

МИКОЛА ГОРБАЛЬ

ДЕТАЛІ
ПІЩАНОГО
ГОДИННИКА

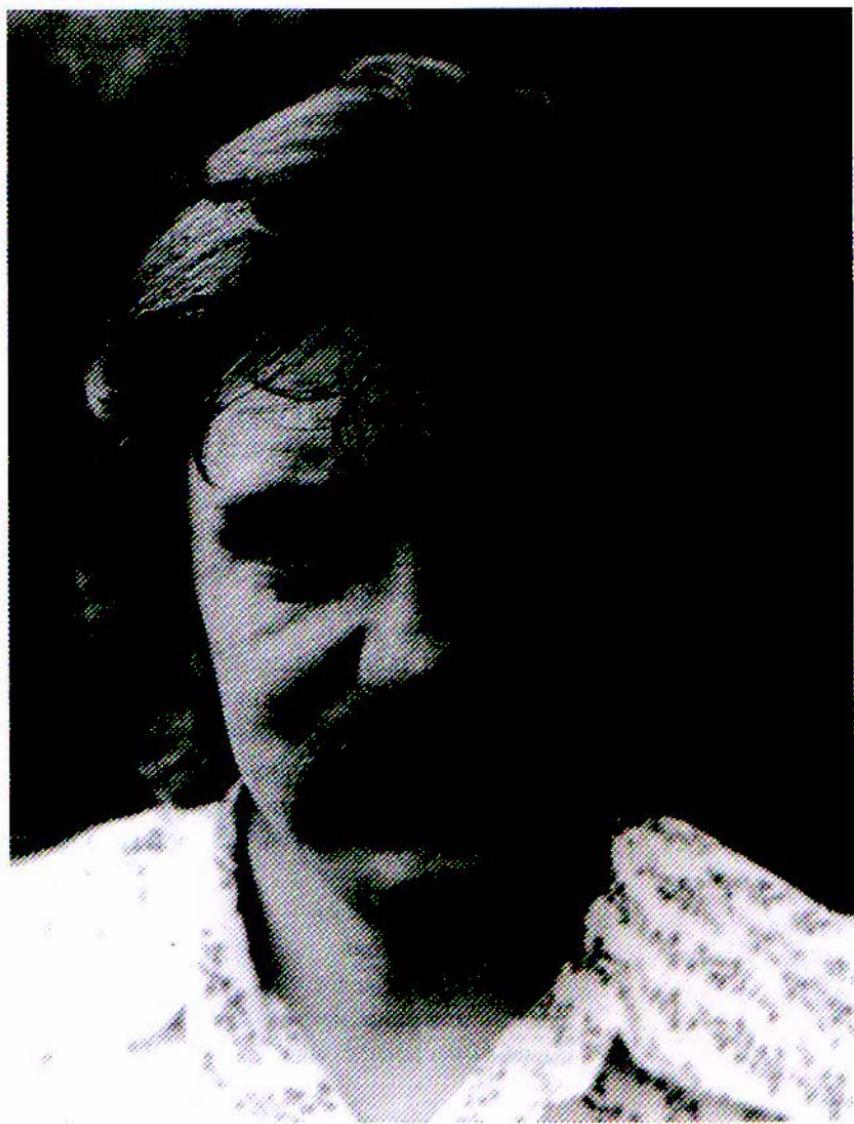
Київ • 2008

УДК 821.161.2-1
ББК 84(4УКР)6-5
Г 67

При оформленні книжки було використано
роботи Богдана Горбала

ISBN 978-966-359-259-6

© М. Горбаль, 2008
© Дизайн, макет. «Факт», 2008

(Фото Павла Стокотельного)

Євген Сверстюк

Слово, яке болить і світить

Людина в пісках часу мусить якось міряти той час. Камерна поезія Миколи Горбала не має конотацій з камерною музикою. Вона та-кож мало нагадує в'язничну поезію, мотиви якої добре відомі. Якщо говорити про міру терпінь, які випали на долю молодого, невідомого в світі поета, то їх вистачило б на цілу книгу болю й відчаяю. Але Микола Горбаль, як справжній лемко, спробував подивитися на своє в'язничне життя якось збоку, трохи філософськи розважливо, іронічно і навіть відчужено.

*Сонце сходить і заходить.
Якщо й сховали його від нас —
Сонце сходить і заходить.*

Сама назва збірки «Деталі піщаного годинника» отим го-го посміхається: піщана кляпсидра вимірює тільки хвилини...

Власне, і поезія Миколи Горбала відбиває спалахи думки, хвилини настрої, образки, сумовиті посмішки, часто схожі на іронізми Єжи Лєца та інших польських авторів напівлегального жанру епохи цензури.

А ось і його «творча лябораторія»:

*Можна б чокнутись
якби не потуга
витягнути з твані
неотесаний камінь поезії
щоб кинути серед дороги*

Все ж таки його поезія народжувалася в душі, настроєній на струни вічності, в мить втечі від грубої лагерної реальності.

*В куті за лазнею
як вдастся знайти хоч хвильку самоти
можна послухати як під акомпанемент
дротяних струн огорожі
ліс співає «Богородище Діво»*

Вразливого поета рятували від розпачу гарні селянської душі і пам'ять та запахи дитинства, яке завжди з тобою:

*У полі трави цілющі
У полі птахи співучі
Десь там
У полі моого марення.*

З крупинок реальности теж складається поезія, тільки дуже вже лаконічна:

*спека
пустеля
самотність

і сіль
що була потом
.....
A — Y — A!
де тут брід
щоб перейти сумлінню?*

А тим часом життя пливло своїм порядком: дні — місяці — роки...

*Синичка поспішно клювала калину
Ледь помітно сунулися кучугури м'яких хмар
А всі решта чогось чекали*

До поетичної збірки Миколи Горбала входятя також його пісні. З цього співу, власне, і почалася його «особливо небезпечна» діяльність, за яку йому відміряли, на перший раз, сім років неволі. Саме як поет і композитор на Заході він фігурував у списку репресованих. Тепер він оцінює свою доленосну першу «Думу» скромно: «це чесно, так, це справді антисоветськи, але не більше».

Він готовий розшукати першого свого слідчого Бідьовку, який за ненадрукований і навіть недописаний вірш «Дума» намотав йому термін, і запропонувати:

—А чому б нам не написати спільно книжку?

—Я не вмію писати, Микола Андрійович.

*—Не лукавте, Григорію Петровичу, у мене зберігся протокол обшуку в Летячому, написаний Вами, — близькуче написано. Отаким стилем і пишіть, а я напишу, що робилося в моїй застрашеній душі, коли я сидів у вас, у підвалах КГБ. А потім усе разом з'єднаємо в один твір. Ми не маємо права зараз дивитися один на одного вовком. Україна потребує консолідувати націю, і якщо це буде відверта книжка, з неї випливє, хто був зацікавлений, щоб ми були розсварені, щоб убивав брат брата.**

Тут варто зупинитися на зasadничих питаннях: де починаються джерела пісні і слова, яке було чесним, а тому крамольним. У своїх автобіографічних книгах «Один із шістдесяти» і «Презентація життя» Микола Горбаль повертається на чисті води і ясні зорі свого дитинства. Він звідти виносить думки світлі і вдячні. Саме вони вимагають чіткого відмежування від фальшу, напівправди і всякої догідливості. Отже, його добра воля поєднується з суворим розмежуванням честі і вигоди, геройзму і морального компромісу, віри й обрядової імітації.. Тому в спогадах М. Горбала є суворі судження про людей, які в громадській свідомості прижилися в позитивному статусі. Боронь Боже, щоб він з ними ворогував — ні, він просто зберігає право називати все своїми іменами.

Усе це має прямий стосунок і до камертонів Горбалевих melodій. У них не може бути ні фальшу, ні відчаю, ні надриву. У них є смуток лемківської історії, покинутих гір, поруйнованих хат і предківських

* Цитата із книги спогадів Миколи Горбала «Один із шістдесяти».

могил. Стихія підсвідомого найбільше заговорила в піснях, де невідомо, чи раніше з'явилася мелодія дзвону, чи слова. То пісні про те, що залягло на дні душі, як мова матері. Пісню «Цвінтари» лемківський хор співав на похороні Надії Світличної. Швидше тому, що та пісня подобалася Надії як суворий малюнок на тлі вічності. Правда, з щемним запитом: «чом світ не голосить?»

Десь так само, як вірш, що виходить за межі всяких реалій:

У зоні квітів і птахів
синя пташка мовчить до квітки, —
тут образливо про красу говорити,
тут про красу треба гордо мовчати.
Тут
у зоні великого мовчання.

Навіть пісня «Сльози сестер» не збурює негативних емоцій. Тільки ті сльозипадають «на голови тих, хто з рабством змирився», і підіймають — як пам'ять про волю...

Все-таки складні рядки поезії Миколи Горбала дуже ваговиті, місткі і наповнені. Вони передають атмосферу неволі, того антисвіту, в який вростаеш і не віршиш у повернення.

Звідтіль, де нема синього неба,
Звідтіль, де нема вітру,
Звідтіль, де нема хмар,
Звідтіль, звідки страшно повернатись.

Та атмосфера порожнечі й абсурду, може, краще передає правду, ніж будь-які реалії, — передає дух часу, в якому піщаний годинник віщує «пору предтеч».

Отже, усе було так, як мало бути: думу треба було додумувати в зоні суворого режиму. Вірші писати там, де на них полюють, а не там, де вони стосами лежать без потреби. Дух часу схоплювати

не в суеті міст, а у відчуженій колонії без транспорту і вулиць, достоту як на картинах Богдана Горбала.

Власне, там приходить ясність молитви:

*Ти відкрив мені Своє лице,
бо чого ради я мав так томитись.
Поможи визбутися тягаря зневіри,
щоб мати радість прийти до Тебе.*

Книжка Миколи Горбала заслуговує на те, щоб її покласти на окрему поличку. Можна з надписом: «**Не бійтесь**».

Не бійтесь! (слово від автора)

Це уже третє видання збірки поетичних рефлексій «Деталі піщеного годинника», але перше, в якому автор сам бере участь.

Перша збірка вийшла 1983 року у видавництві «Сучасність» у США, упорядником якої була Надія Світлична* (автор на той час був в ув'язненні).

До тієї збірки увійшов цикл поетичних рефлексій «Дні і ночі» з першого (1970—77 рр.) ув'язнення та з часу другого ув'язнення (1979—84 рр.) — «Деталі піщеного годинника», а також підбірка авторських пісень з нотами, їх у збірці п'ятнадцять. З цього приводу упорядник Надія Світлична у передмові скаже:

«Третій розділ складають пісні, — всі, які вдалося дотепер зібрати, хоч відомо, що це лише частина пісенного доробку Миколи Горбала. Пісні розміщено в збірці довільно, без урахування невідомих нам намірів автора».

Залишається дивуватись, якими дорогами ті пісні потрапили з тоталітарної держави за кордон. Знаю, як кожна з них пісень інкогніто переправлялася з концтабору та заслання на т. зв. волю і, як правило, кожна іншому адресату, щоб потім, якимось дивом, опинитися усім разом аж в Америці у Надії Світличної (детальніше про це нижче).

Друге видання вийшло 1992 року у видавництві «Український письменник» за редакцією Любові Голоти**. Власне, теж без моєї участі. Просто пані Любов попросила дозволу на матеріалах збірки,

* Надія Світлична (1936—2006) родом з Луганщини. Лауреат Національної премії за публістику. Активна учасниця руху шістдесятників. 1972 р. засуджена за «антирадянську агітацію і пропаганду» — чотири роки концтаборів. Член Української Гельсінської групи. Відмовилася від радянського громадянства. 1978 р. вислана за межі СРСР. Працювала в США на радіо «Свобода». Кавалер ордена Княгині Ольги та ордена «За мужність» І ступеня — посмертно. Похована на Байковому цвинтарі у Києві.

** Любов Голота — українська письменниця. На той час — редактор видавництва «Український письменник».

що вийшла в Америці, зробити українське видання. Бо «...українці в Америці знають вас як поета, але, на жаль, не в Україні».

Я дав їй дозвіл зробити це на її власний смак та розсуд.

У її виданні розділ пісень — уже без нот. Єдине: у цю збірку увійшов ще новий цикл — «Придорожня капличка» (присвячений побратимам, що загинули в неволі), який мені вдалося вивезти з третього ув'язнення.

На цьому презентація мене як «поета і композитора» мусила б закінчитись, бо ні одним, ні другим себе не вважаю.

Мене справді судили за вірші (але хто в юначому віці їх не пише?).

Після реабілітації, КГБ (чи то пак уже СБУ) повернув мені інкримінований твір, поему «Дума», але не думаю, що на цей час вона має аж якусь велику художню вартість. Так, це відверто, так — це чесно, так — це справді антирадянсько, але не більше.

Попри все: демократичний світ знов — мене переслідують за мою творчість, як поета і композитора. А такий статус уже зобов'язує. І ще хотілося довести стражам тоталітарного режиму, що я таки зумію словом виламати мур їхньої тюрми. Бодай там що! — у світі мусить з'явитися моя збірка! Хоч до ув'язнення не публікувався.

Ховаючись від наглядачів, на цигарковому папері записую ремінісценції невільницького стану (потім це буде названо — «невільничі поетичні рефлексії»). Музика натягнутих нервів: докір і молитва, пошук і пізнання, розчарування та утвердження себе.

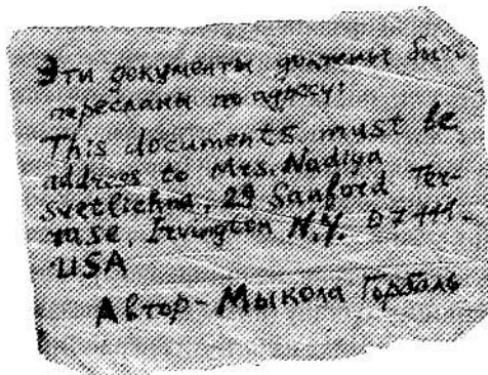
Не все дійшло за призначенням, але 1983 року таки виходить в Америці збірка «Деталі піщеного годинника».

Це радше ляпнє кагебістам. Ви мене закрили, щоб і не писнув, ось нате вам! Отримавши таку сатисфакцію, можна б і заспокоїтись... Якби не один випадок.

Нешодавно (влітку 2007 року), працюючи в США з архівами Надії Світличної (з метою перевезення їх в Україну для Музею шістдесятництва), серед іншого знайшов і кілька матеріалів конспіративно писаних мною в ув'язненні.

Знайомі мені смужки цигаркового паперу, дрібненькі, як макові зернятка, літери. Боже мій! Яку немислиму дорогу пройшли ці папірці. Згадалося, як, ховаючись від злого ока, потайки писав їх, як перевовував, як шукав нагоду передати із табору.

Серед хроніки поточних подій, що мала інформувати вільний світ про злочини режиму, знаходжу на кількох тоненъкіх смужках і свої поетичні рефлексії, що не увійшли до збірки. Очевидно, дostaлися до Надійки * уже після того, як збірка вийшла. Але не це спонукало перевидати збірку (з доповненням), а радше один невеличкий папірець, доданий до моїх текстів і написаний чиєюсь іншою рукою російською та англійською мовами.

Мені не відомо, якими дорогами ці папірці, вийшовши із Кучинського табору смерті**, потрапили у вільний світ. Не знаю, хто дописував адресу. Але цей невеличкий папірець залишається свідченням вселюдської солідарності.

* Надійка — так друзі й знайомі називали Надію Світличну.

** Село Кучино Чусовського району Пермської області, де були розташовані два табори (суворого та особливо суворого режиму) для політв'язнів. Зараз там Музей політичних репресій.

Це нове видання «Деталей...» хай буде присвятою тим десяткам знайомих та незнайомих мені людей, що, ризикуючи власною свободою, передавали з рук в руки ці папірці, ламаючи Словом залізну заслону.

До перевидання цієї книжки спонукала також потреба здивувати раз нагадати — НЕ БІЙТЕСЯ! Хай приклад цих дрібненьких папірців, що подолали колючі дроти й заборони, що повернулися до мене через роки і континенти, буде вам додатковим свідченням — НЕ БІЙТЕСЯ!

Усвідомлюю, що далеко не все, написане мною в неволі, є досконалим. Світлична також була дещо здивована манерою невільничих рефлексій. Гадаю, вона ніколи не бачила мене без посмішки і дотепу, а тут на тобі...

«Може видатися, що рефлексії не відповідають місцями характерові та життєвій позиції автора, місцями в них багато відчаю, страху, знервованості, злости, голого крику. Але всі ми часом надіємося, часом любимо, часом ненавидимо. А коли це оголити, може виглядати непривабливо, а тим паче, коли це навмисно показується опукліше», — пише Надія Світлична в передньому слові до першого видання.

Ба й справді якийсь парадокс: можливо, ніде так багато я не вдавався до іронії і жартів, як в ув'язненні, і ніде не почував себе таким духовно вільним, як саме там. Чому ж рефлексії «місцями» такі плотсько знервовані? Може, тому, що дух не сидів у тюрмі, а тільки плоть?

Також усвідомлюю, що до багатьох із рефлексій з великою настяжкою можна додавати слово — поетичні. Це й справді «місцями» «голий крик», або гола декларація. Хоча б таке:

*Чому маю боятися?
Імперія зла рухне!
Розвалиться, як і всі попередні,
Бо такий закон вічності.
Слава Тобі, Боже
За цей Закон!
To чого ж маю боятися.*

Очевидно — це чистої води декларація, а не поезія. На сьогодні, коли імперія СРСР розвалилась, це навіть як декларація звучить банально. Лиш з огляду на те, коли, де і за яких умов це було написано, залишаю все без змін.

Саме тоді Президент США Рональд Рейган охарактеризував Советський Союз як «Імперія зла».

Кучинський табір особливо сувального режиму — єдиний, такого роду, табір на цілий Советський Союз для «політичних рецидивістів» (тих, хто неодноразово суджений за т.зв. державні злочини). У 1985 році, коли мене привезли в концтабір Кучино-1, тоді там каралось усього двадцять чотири в'язні на всю імперію; це був заклад фізичного виснаження та ламання духу.

При першому ж виклику до тюремного начальства кагебіст по-передив: «Горбаль, нада что-то думать, а то отсюда живой никто не выходит», — натякнув на писання покаянної заяви. Не думаю, що він дуже блефував, бо тільки за два останні роки з цієї «юдолі печалі» пішли у вічність четверо моїх побратимів: Валерій Марченко, Олекса Тихий, Юрій Литвин, Василь Стус.

Бог милував — каятись я не збирався, але саме десь тоді була написана ця коротка рефлексія «Чого маю боятися? Імперія зла рухне!..». Хоч на той час ні кінця ні краю імперії зла ще й не було видно.

Немає КГБ, немає СРСР, на місці табору смерті — Музей політичних репресій, але є папірці, написані там, як аргумент, щоб зайвий раз сказати — НЕ БІЙТЕСЯ!

У текстах майже все залишаю без змін. Нехай ці окрайці думок із неволі зостануться свідченням про надто непривабливу добу, що відходить.

І ще: це видання, на відміну від попередніх, оздоблене малюнками Богдана Горбала (Бо Го). Я вдячний цій людині за моменти просвітлення. Малюнки не є ілюстраціями до тексту, а радше, справді, — оздобленням. Богдан Горбаль — це окрема тема, інший паралельний світ.

Авторські пісні у цій книжці подані без нот і їх менше, ніж у першому виданні, лише ті, що написані у неволі.

Кому адресувалася кожна з пісень і якими дорогами добиралася свобода, розказано автором у кінці розділу «Пісні з неволі».

Не бійтеся шукати істину!

Herjihunpkı moernhi pefjerclı

AHII HOII

* * *

Як ще не було дня
і ще не було ночі,
бо ще нічого не було,
ніхто нікого ще не кляв
і не моливсь ніхто нікому,
бо ще нічого не родилось —
було лише СЛОВО.
Голе-голісіньке.

* * *

У той самий час,
коли у Всесвіті народжувалася нова галактика,
слідчий заводив справу
за несанкціоноване використання
енергії думки.

* * *

Яка спокійно-впевнена
охорона Лукавого.
Яка показово-спокійна.

* * *

День крадькома підійшов до Ночі,
затулив їй долонями очі.

Впізнала,

чекала,

не спала,

Відчула дотиком початок Дня —

зашарілась,

довірилась,

тішилась,

ніжилась,

А потім поволі виповнив її світанням ізсередини

обімліла,

обм'якла,

розчинилась...

* * *

У ніч,
коли відштовхувались дві закохані зорі
у свою противагність, —
поетом був,
віршами світ бродив,
а ранком впертим встав,
як чорний
віл.

* * *

Темна.

**Вишивала льолю
маленькому синочкові
пір'ячком, травичкою,
пелюстками,
дротиками,
хрестиком у тернову доріжку.**

* * *

Окровавлене сонце

**моцувалося під гору розвиднення.
Червоне сонце на заході —
до бурі.**

* * *

Зсірілим степом

**реве Славутич,
прив'язаний мотузом за роги.
Стримування залізом врізається в зап'ястя.**

* * *

Розбухлий від згвалтування мамоною
атом
торнув наперед себе,
як грейдером,
каменолом страждань,
а ззаду, на приглаженій червоній ріллі,
лапали сліпі гайвороння втіхи
скоцюбрлені хлопчики
МОВЧКИ.

* * *

Пори віку
через клітку грудей
хрестили шпаги.
(Який-бо світ тісний!)

* * *

Нарешті
світло зірки,
що погасла мільйон років тому,
таки досягнуло нашої планети...
Хто ж я у цьому просторі і часі?
І хто мій слідчий?

* * *

Заплуталися слімаки в ожині,
тягнучи на спинах свої хати.

— Куди йдете?
— Маємо хату, будемо тут.
— Але ж ви йшли кудись?!

* * *

Витесав з вербової дощечки
музики трошечки,
та ще й вершики два
топірцем зрубав.
В'януть, сохнуть.
Нехай! —
Буду в попелі ноги гріти.

* * *

Скляне прозоре
твірде крихке
холодне непрактичне
тепнулось
тріснуло

* * *

Час занурився в пітьму,
лиш чути як космос
скрипить трибами галактик,
мов старезний млин.
Та вузлик нервів з страхом
дивиться на вкриту
космічним порохом
павутинку ілюзій:
урветься?..

* * *

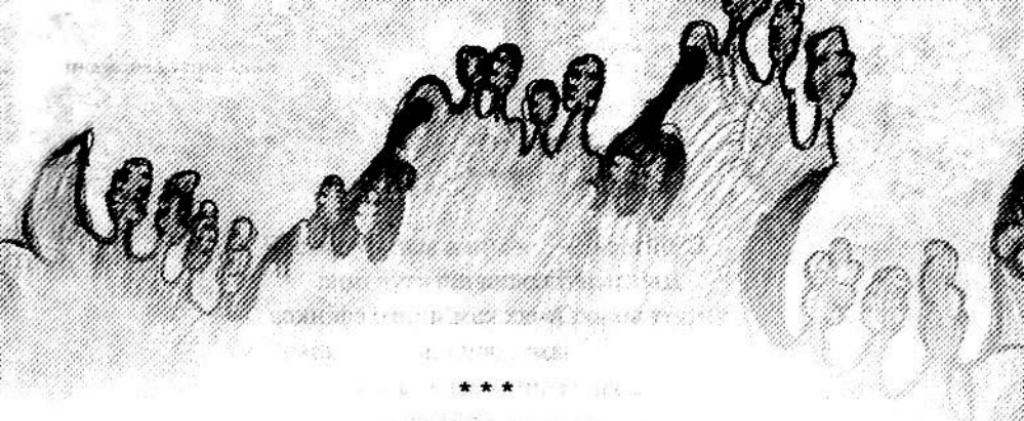
Юрби обезличених
і натовпи невідзначених,
натовпи однаково застрашених
і юрби однаково байдужих...

Лише жменька людей
кудись іде.

Смійтесь! —
 Дві тисячі і одна ніч
 у володіннях кам'яного сфінкса
 захекавшись
 по заплутаних закамарках
 безнадійного байдужжя;
 Лабірінт кривих дзеркал
 викривляє кожен жест;
 упирями обступає спотвореність.
 Не оглядатись,
 скоріше!
 Навпомацки до відчаю.
 То спереду, то ззаду.
 Хихикаючи
 забігає злорадність.
 Десять вихід,
 тільки один —
 безвихід.
 Не оглядатись,
 скоріше, біgom!..

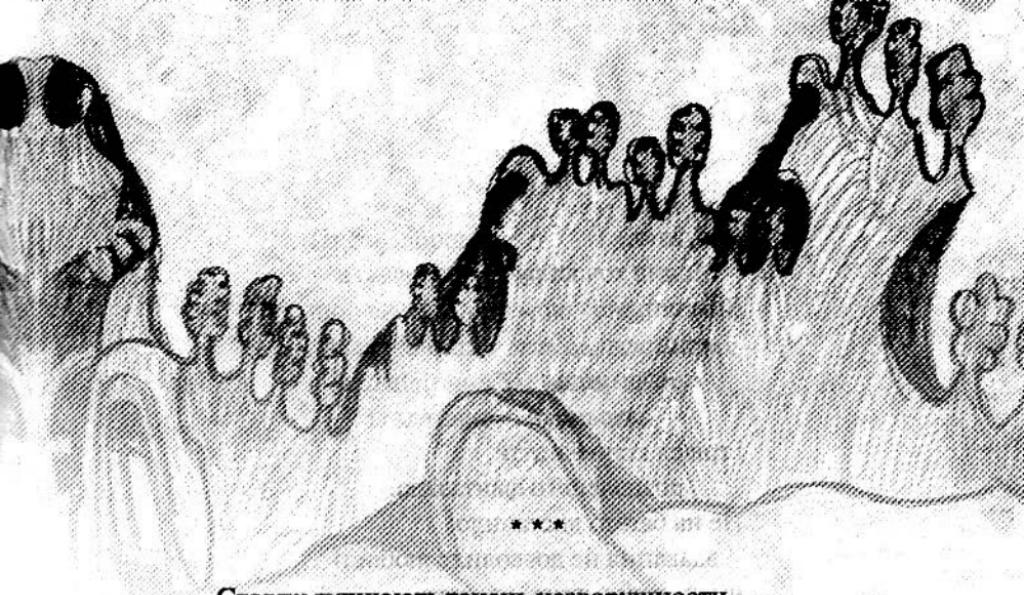
 А ніч з протезними зубами.
 (ще одна)
 Смійтесь!

Єсъм мікрокосм,
бо створений по образу
й подобію його —
мовчазний бунт.

У синій порожнечі
м'яко, мов пави,
тихо, як лілії,
кружляли вічності
свій мерехтливий танець
безконечности.

Зашкарубла рисочка дару
ніяк не перетне лінії серця,
щоб вибухнути
самоспаленням.

* * *

Стовпі тупцюють танець незворушиності,
обхопившись за плечі кудлатими дротяними руками,
вигулюють «аркан» ** навколо животіння.
Гнітить.
Думаете, захліснуся вашим плюгавством?!
...аркан.

* * *

Зголоднілий світа,
затулив вуха від самого себе, —
. Жалі дзвонами у скронях били на сполох, —
Горіло зеленим полум'ям Ніщо.
А чим гасити?!

Зяяло чорне дно чаши терпінь.

* Гуляти (діал.) — танцювати. Вигулюють — витанцюють. (Ред.)

** Гра слів: тут «аркан» як народний танець. (Ред.)

* * *

Сутужно.
Молив хоч іскру ласки.
Вимолив,
втішився,
роздмухав,
заходивсь
і грівся коло багаття,
розпаленого фантазією.
Не на багато вистачило:
вдавання не дозволило любості
підкинути в пригаслу ватру
хоч пару тихих,
теплих слів.

* * *

Сам.
Приніс оберемок осени
в оселю голубого смутку.
На Різдво роздам
колядникам уявним
по жменьці шелестіння
на срібні дзвоники.

* * *

Писав лібрето,
адресоване вітрам,
щоб виспівали й мою арію
завинням в холодних димарях —
час підганяв батіжком
із зламаного дитинства.

* * *

Потайки від себе
відслонити параджу неспроможного,
заглянути в лицє судженого.
Страх незвіданого
вчасно схопив за руку
та наробив лементу.
Два нагих хлопчики
осідлали лозини
й побігли карачкато
боронити недозволене.

* * *

Не те щоб ти безликий —
Дозрів ти безпуття:
Ти сам собі великий
І сам собі дитя.

* * *

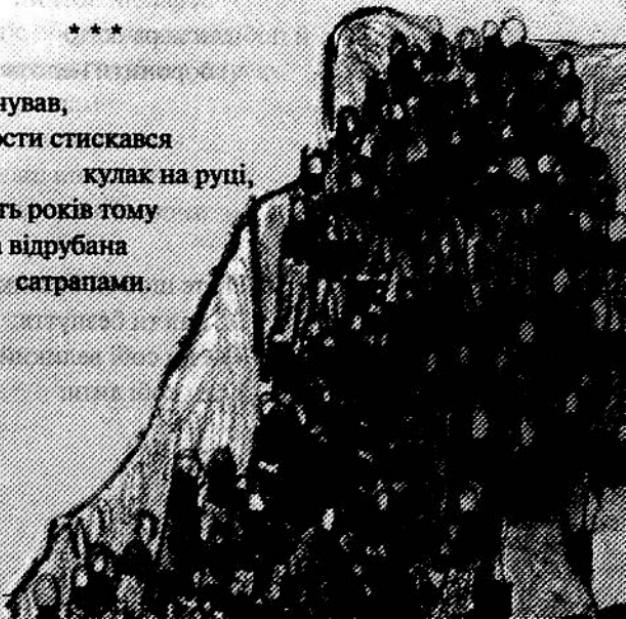
Закорковане,
забуте,
настояне,
п'яніло від самого себе,
бродило саме в собі,
стомилося від самого себе,
згусло
закорковане.

* * *

Дні — фотографії снів
у зближенні воді
застояного мовчання.

* * *

Виразно відчував,
як від злости стискається
кулак на руці;
що вже десять років тому
була відрубана
катрапами.

* * *

Виводить мене з себе:

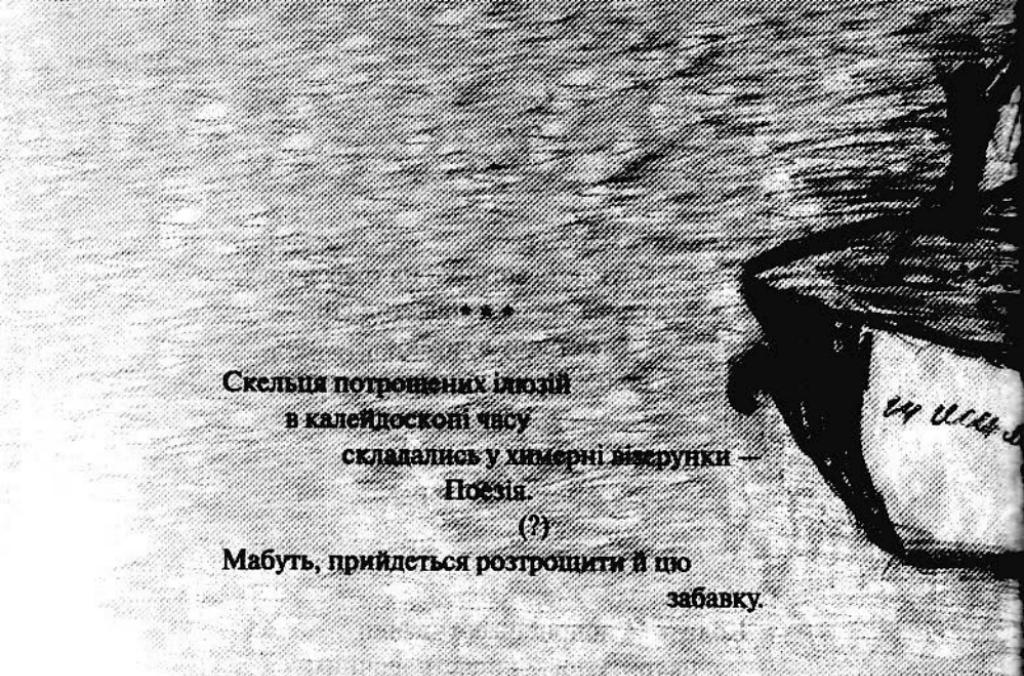
блукають вогники на трясинах,
а слова, як розсипчастий сніг, —
не стисну в грудку,
щоб жбурнути у привид світла.

Виводить...

* * *

Коли ж то поприбивають афіші
на пусту доскіпливість звичних:
«Заходьте!
Сьогодні виставка його спокою!»

Скельця потрощених іноземці
в калейдоскопі часу
складались у химерні вигрунки —
Пoesia.

(?)

Мабуть, прийдеться розтрощити й цю
забавку.

* * *

Сон гусне у в'язкій пітьмі,
Паралічем душить хід.
На колінах і ліктях тільки
Між гробами. — Де Божий гріб?

Щоночі по-між гробами
Цвінтарний спутує жах.
Дай мені спокій, люба,
Твоєю відсутністю в снах.

Щоночі через провалля
З прірвами повних гаддя.
Безличчя мерзенних ночей
Без квітів, без тебе, без дня.

З веж

за «запрєткою» *

підморгує до мене

холодними очицями залізних цвок

бліда красуня

із зеленим волоссям.

Вечоріс.

* * *

* * *

Нарешті! —

Здається, вдалось

із зденервованості виліпити Спокій.

Ще ніби бовван,

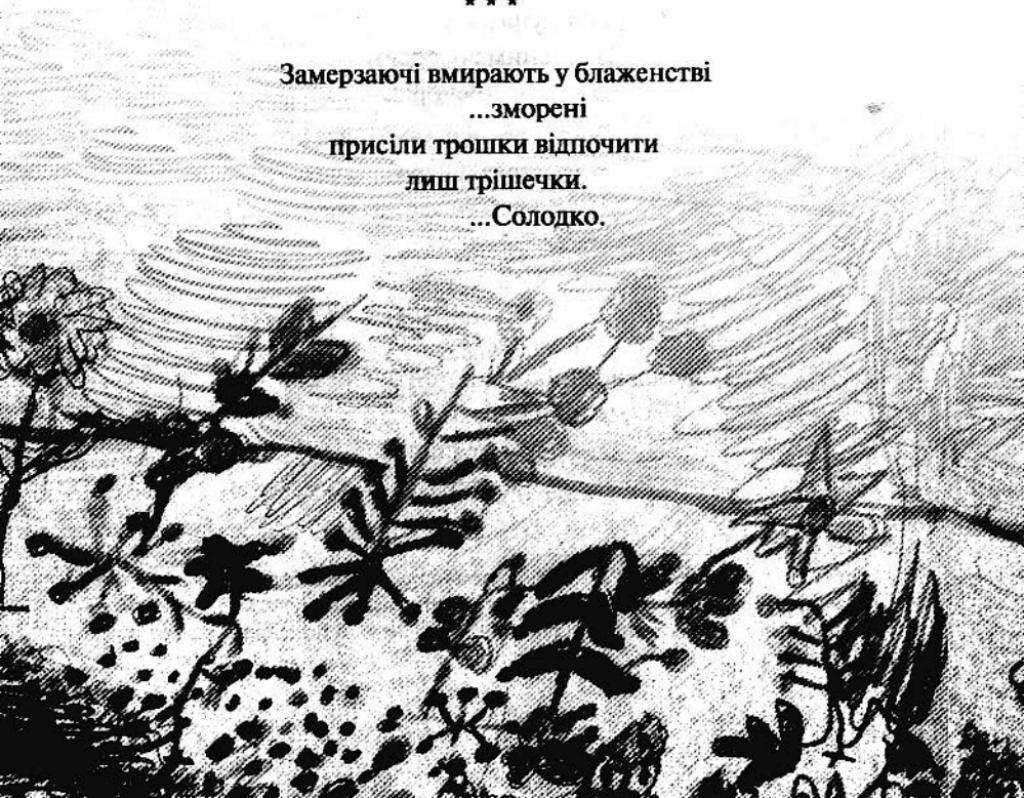
але вже спокій.

Рожевий і легкий.

* «Запрєтка» — «запретная зона» — ціла система огорож конітабору: колочий дріт, високі паркані, переорана і зрихлена смуга, система сигналізації, «путанок» і т. ін. За парканом із зовнішнього боку на певній відстані стоять вежі, на яких постійно знаходяться вартові з автоматами.

В бараках
по кутках
сиділи навпочіпки
і сміялися тихо
до себе
про себе
з усього.
Вони вже вільні —
Боже
вільні

Замерзаючі вмирають у блаженстві
...зморені
присіли трошки відпочити
лиш трішечки.
...Солодко.

Теплінь приклейла
 на голубому папері неба ромашку
 і було літо,
 і все, в літі,
 І була Христя,
 І була Мирося,
 І була радість
 зеленого коника
 на сінокосі.
 Була.

А Морозенко листа писав до тата.
 Короткого, як і його штанята:
 «Тату, маю ровер
 і йду куди хочу».

Сон прочовгав кирзаками попід вікна:
 Боярinya Морозова на санях,
 навколо босі юродиві.

* * *

Він

по пухких хмарках порожнього неба
на бистроногих оленях
з рогами пишними,
що малював їх на шибках вікон
розлініяних у ґратки.

* * *

...серед жита

на суголовках,
понад вербовим яром,
на віддалі один від одного,
в киптарях,
з блідими крейдяними лицями
хористи.

Мерці. (?)

Мушу диригувати «Журавлі»

...а руки?!

Де ж мої руки?
Вітер лопотить на жердині
порожніми рукавами.

* * *

Озимина в Асафатовій долині
вкладена цеглою.

* * *

В очах порожньо,
 прийде,
 стане,
 вдивляється
 «...обізнався»,
 знітився,
 пішов.

В очах пустка.

Прийде,
 стане,
 вдивляється
 «...обізнався»,
 знітився,
 пішов.

В очах безоднія.

Прийде,
 стане,
 вдивляється...

* * *

Крайка з зеленої тиші,
 намисто з смішинок,
 небо дотори дном
 та дві хмарки
 кучерявими овечками.

* * *

...шукати серед степу кам'яну бабу,
як вчоращеного дня.

Бо що інакше?

Вона стерпить...

Буду ревнувати її до половців,
а вона буде мовчати,
буду шаленіти від того мовчання,
а вона буде мовчати...

Але ж мені треба з кимось говорити?!
Ну, чому мовчиш?

* * *

Можна перемогти,
взявши на озброєння методи ворога,
але чи не сподобається зброя,
яка дарує перемогу.

* * *

Напевно,
ястреб голуба вбив —
не приносить листів.
Сум.

А кам'яний орган уже вкотре починає:
«У степу могила
з вітром говорила».

* * *

Відквилив нерозквітлий квітень мій
 (хоч втрати травнів треба заклечати),
 Та у літах засидівсь березій:
 І сам не йде, й ніяково лишати.

То ставсь для себе сам своїм хрестом,
 Слизять соками суму сизі гами,
 Як в студню, в пройшле каплють тяжким сном;
 Неспокій стигне платівки кругами.

Щоб вістрям вивернути волання ввись,
 Розп'ятих ранків роздирати рани...
 Пішли відлунням. Чи прийдуть колись? —
 Так нехотя прощаюся з піснями.

Йду в літо влитись літерами літ,
 Щоб червонасті червня викреслити дні,
 А вже блакить над жнивом загоїть
 Тужливу блідість, ув'ялену в пісні.

Вдалось вдивитись в даль календаря
 Лиш болем блідости, що біг неволить.
 Крізь лютість січня — просвіт вітваря
 Причастя, до якого вірність молить.

Терпкого тронку тернових тривог,
 Вина невинності з невизбуття налий.
 Розвидненням причастимося вдвох:
 На це тайнство келих жде сумний.

* * *

Так беззвучно відійшов День від нас.

Назавжди.

Скінчився.

Тополя свічкою у небо

сахала тіні-з'явиська,

блукало ланом чиєсь голосіння,

під цвінтarem осиротілій ранок хникав.

Час змістився,

а навколо нікого.

Лиш мокра ворона надтріснутим голосом

нарекла долю,

та ще хтось досвітком

заганяє цвях у дошку.

* * *

Доганяючи практичність,

грюкнули двері за доброзичливістю —
десь там в байдужості

на них чекав цинізм.

* * *

Минулого року теж казав:

«Ой як швидко промайнуло літо —
не встиг оглянутись, вже й осінь».

* * *

Рум'яні сунички
 в коротких спідничках
 І їх так багато... —
 Сонце, бджоли, свято.
 Як же ж я огляну
 радости полянку
 Як?! —
 глухий навколо березняк
 ...І їх так багато.

* * *

Подарувало зайчика нам сонце,
 а він спохвиляний сахався між плотами,
 поки затюканий пожовклим криком
 зів'ялістю зомлів над лопухами.

* * *

Де дістану вуалі
 на твоє діамантове весілля,
 місячним сяйвом писаної,
 що манить звабою,
 млойт лукавим присмерком?
 Де?
 Як хочеш — візьми писану торбу.
 Чим багаті...

* * *

Замазала шибку густа пітьма,
по кутках причайлась гулка порожнечा,
із зіжмаканої середини
розростався колошматий снодав.

* * *

Зауважив,
що мимоволі,
якось підсвідомо,
з тих ночей
вичавлюю кров
на тоненьку плівку
чистого срібла,
чорну, як дьоготь,
кров ночей.
І хто б міг подумати,
що на хрусткому склі життя
це стане дзеркалом дня.

* * *

Лиш шерхіт жужелиці слів

чи грів когось,

чи попелив. —

Жив!

Щоб залишив

перегорілу жужелицю слів

на пам'ять збудженим рокам,

розкидану то тут, то там —

жужіль.

Скільки-бо можна ходити ходором,
хоч би один летячий день.

* * *

* * *

Дорікав:

Дай вимріяти повінь,
хай затопить туту,
хай замулить чорну гризоту.
Нащо ставиш греблі? —
що той жовтий пісочок? —

Зіпре злістю — прорве,
знесе хистку кладку,
до дідькової мами!

Й розмріявся:

Е, коб' хтось горою став
впертою,
крутою,
зеленою,

Мо', й приніс би голуб пальмову гілку.

* * *

Скелі виблискують,

мов хвилі ствердлого океану
(так за жорстокість прокляв їх вразливий дельфін).
Бо колись океан

хвилями пересипав у жменях бурштин,
милуючись стужавілим болем сосен.

Нікому втопити човен місяця
в бурунах хмар,
щоб не бачити заклять.

* * *

**Барвінкові що —
він стелиться низенько.**

* * *

**Невже
присліпкуватий ворон
виклює воронові око?**

* * *

**Ниць
у рівчаку виплужкованої бараболі
міражного достатку,
що біля хати скраю —
сховатись,
втиснутись тісніше в землю.
Витягнутись.
Не запримітили б.**

* * *

**Прогризаючи утробу,
добувається кріз з-під землі
до смертоносного сонця.**

* * *

Не оглядайся!!

**Молоду Гоморру судомить
(стара хвороба).**

Чим зарадити?

Не оглядайся!

Ворожка прошамкала:

**«Циклічність!»
і навіть не хотіла віск зілляти.**

Певно, — дні її пораховані.

Не оглядайся!

...Кози лижуть соляний стовп.

* * *

**Скрекочутъ на парканах сороки,
а гостей не буде...**

**Є паркани,
скрекіт
і невідоме.**

* * *

Дешевий вальс

**клякнув надвечір'ю на груди
двою худими колінами
і втиснув порожній спомин
юначого замилування,
зас'язаного у вицвілу хустку.**

* * *

Переступаючи силувано
 через власну кантуватість,
 розчахнув свою крихку єдність —
 мусив пестити...

А як це робиться?
 На місці розчахненої роздвоєності
 усмішкою біліла рана.

* * *

Не руште!

Ханжі!

Не торкайтесь її, облиште!

Лицедії з напускними мінами...

Ой, горенько —

бідна музика.

Бачите:

слъзоза!

* * *

Лазить примарою страхопуд між людьми
 і роздає страх великими куснями
 (Благодійник!)

А ті беруть
 (ніби ще мало наїлися його)
 Жебрацтво.

* * *

—

— «полотна, полотна...»

Чинувату^{*} натуру най вибілить сонце
коло потічка нашого.

Перетканий чужими віграми,
як писатиму полотна?!

Зв'язати в оберемок задаром протоптані стежки,
на гостинець пропащій силі.

* * *

Втік від Мелодії в безсюжетність
(на чім звихнений?),
Від гнучкого стану,
від вроди,
тихого всепрощенства,
бо бач — «все це в неї дарунки
сьогодення»
(ревність)

Втік у первинне.

А там тільки пульс серця,
що в порожнечі гулом шириться
в пульс дня і ночі,
в пульс сонця,
року, віку...

Гола ритмічність — кругами,
кругами,
голову, як обручами, тисне.

* Чинувате полотно — саморобне грубе полотно, з якого виготовляли верети, мішки і т. ін.

* * *

Не переношу
скретоту
металу.

* * *

Чого вартій ввесь цей балаган
супроти тихої молитви
на батьковій могилі.

* * *

Залетіла на мить,
залишивши посвист крил,
як розчертк волі.
Збудила трепетну потребу жити,
але так ненадовго —
після нічної блискавки ще темніше.

* * *

Де ж вони,
три лемківські щедрівки?
Загаялись під чужою хатою?
— Дайте вареник! — ждуть...
А я так довго беріг для них
ліськові горіхи.

* * *

Захарчала спудженість,
дібки стала від паперового шерхоту,
аж реготала.

* * *

Ходили жалі по жебрах,
один одного частвали випрошеним.
Ті соромливо відмовлялись,
ввічливістю обмінювались.
Потішали один одного.
Свитку латану пропонували,
щоб зігрітись.
І зовсім не школа — щиро.
Отак і ходили жалі від села до села,
тихенько ведучи між собою розмову поважну.
Тихенько.

* * *

Чому заборонено літеру «Г»?
Мені ж заборонено грati^{**}
прокурорським —
«За грati!»

* За радянських часів літеру «Г» було вилучено з українського алфавіту.

** М. Горбаль до арешту був учителем музики.

* * *

Втримати закритим вітер,
норов вихорів.
Не пустити в світ стихію
здичавілих слів.
Прохолоду ночі випить
в крапельках роси
І вогонь пекучий в грудях
нею погасить.
Чого тобі, спокусо?!

* * *

Культура життя,
а не споживання культури.
Радість від проявлення,
а не споглядання.
Процес, а не репродукція процесу.
Божий світ,
а не дурман.

* * *

Із незмінного плану на кожний день:

- 1) вирвати колючості;
- 2) змазати єлеєм уста;
(інакше не позбутися нудотного стану.

Безперестану коробитиме
то від того, що не промовчав,
то від байдужості).

* * *

Видерті із Біблії аркуші
акуратно загорнуто
у свіжу советську «Правду».

* * *

Відьмам ні краплі трояндної олії!

* * *

—...Ламає кості на зміну погоди
— На ясні зорі (слухи насторожились,
роблять великі очі),
на тихі води.

* * *

Гладущики малечею
 повипиналися на тин.
 Чого не бачили, щербаті?
 Казочкам повірили?
 Брехня! — Гарбуз не ходить по городу
 і не питає свого роду —
 лежить лежма,
 гніє!
 Поки не зчавкає свиня його.

.....

Он соняшник полисів від гризоти —
 горобці.

* * *

Той, що постійно запитував:
 «Де я був, коли мене ще не було?»
 сьогодні зранку пішов туди
 де він був, коли його ще не було —
 набридло щоденно вислуховувати кпини:
 «Ну, ти ходив туди де ти був коли тебе ще не було?»

* * *

Півень першим побачив,
як задиміла ріка туманом —
залопотів крильми,
вискочив на паркан,
загорлопанив на всю округу.
Білі струмені задзвонили
в дійницю.
А як на сході все небо охопило
червоне зарево —
сусід рубав яблуню.

* * *

- Правда, любий, ми ще встигнемо?
- Ті в крисанях уже розпродали червоне сонце.
- Чому не пахнуть фіялки?
- Бо в квітникарки сині очі.
- Чому зів'яли?
- З туги.
- І це тебе обурює, мій ладо?
- Купій мені щось без хитринок.
- Хіба не хтіла якнайкраще?

* * *

Наступив явір вишні на вельон —
 нехочячи,
 а соловейко не розібрався —
 зразу кричить.
 Сама ж бо винна: бігає, носиться,
 радости міх.
 Молодий місяць зумів заладити —
 звести на сміх.

* * *

В той час,
 як дощ м'якими пасмами прядива лягав на призьбу,
 а беріжок сукав з них мотузок струмочки,
 з-за вазонів у відчинене вікно
 блакитними стрічками тягнулась мелодія з-під смичка
 на вінки завчасно зів'ялій усмішці.

* * *

... — Коли?
— «Коли, коли!» А звідки мені знати — коли?
Тільки-но вчора роздав кольори квітам,
та й то плачу було...
Фіялки взяли свій — фіялковий,
а айстри (страшна захланність!) —
якби могли, то все би розібрали.
Півонія зблідла — конче рожевого.
А ружам синє буду давати, чи що?!

Та що говорити — всім не догодин!

* * *

Кулькова ручка

важка, мов лом:
не можу нею відколупати ні однієї
приємної згадки.
Треба пришити на бушлат нову бірку* —
попередили.

* Бірка — матерчата таблицяка на грудях кожного в'язня з прізвищем та номером загону.

* * *

Десь за горою лускають громи,
 А через дві години відімкнуть нари* —
 можна буде прилягти.

* * *

Ще один день закінчився
 перехрещенням в календарі.
 Хрестики, хрестики — на кожен відбутий день.
 Тільки чому так багато відгороджено
 на це кладовище
 днів
 і ночей?

* * *

На диво спокійно ставився сьогодні до:
 «Руки за спину!»,
 «Не поворачуватися!»,
 «Виходи!»,
 «Раздіться для обшуку!»**

* Карцерні нари підняті вертикально до стіни і замкнені спеціальним замком. Наглядач опускає що дошку тільки на ніч, на 8 годин сну.

** «Руки за спину!», «Не повертатися!», «Виходи!», «Роздягнутися для обшуку!» (рос.).

* * *

Згадалось,

як сп'янів від жасмину.

Так ні — ще трохи хмільного зорепаду

(на закуску лиш прянощі з бузку та черемшини).

Ще й поласував конвалією —

розморило.

Тільки пам'ятаю, як біололіці яблуні

увивалися навколо,

і більше нічого.

Кажуть, ніби пісня запровадила мене

додому.

Не міг заснути —

падав і падав у безвість.

Ранком не впізнав себе....

Світ зжовк,

посмурнів...

Похмелився відчайдушшям...

І от... —

«Стройтесь на развод^{*}!»

* * *

Напишіть,

чи розцвіла цього року

дуплиста липа

і чи є ще у нас під стріхою ластівки.

* «Развод» — тут: вивід в'язнів на роботу.

* * *

...почервоніла диким маком
 і полохливо приховати стиглість хоче.
 Під колосками вій збентежені волошки,
 то чом же серце в небо жайвором тріпоче?
 Літо.

* * *

Що хрущі намалюють на темно-синьому надвечір'ї
 нотні лінії,
 то лилики^{*} поквапно витрутуть ганчірками крил.
 І так до смерку.
 Ой, не пустоші, ні! —
 Ластівки завтра знову мусять
 розсідатися тріольками на дроти.
 А що зробиш? —
 Видно, така їхня мелодія злету.

* * *

Щось тут не так,
 Тут явний перебір:
 Ще й не засвоїв України,
 А вже освоювати Сибір.

* Лилики — кажани (*діал.*).

* * *

...а як наповню подушку хмарками
з тополиного весілля,
та витрушу зі снів страховиська,
викину в кут свою нарваність
і дістану з лади^{*} батькову статечність —
тоді я прийду до тебе, моя княгине,
і впаду до ніг твоїх,
і попрошуся бути твоїм придворним поетом,
хоч навряд чи зможу прочитати бодай одного сонета,
коли збиватимем з строфі нічна фіалка.
Бо так же ж місячно.

* Лада (з лемківського діалекту) — скриня.

* * *

Літає літо легко, ластівками,
 Обнявши обіруч обжинком обрій;
 Духмянець босоніж біжить стежками,
 Захмелюючи всіх у настрій добрий.

З солодких слів сплітався сон солодкий,
 Лишив на личку лагідність ледь зrimу.
 Закравсь цей погляд лиш на мить коротку
 І бурю слів спонукує у риму.

«Лисніє липовий липневий липець,
 Липучий і лискучий в білім збанку» —
 Знов випросив в Антонича цих китиць,
 Для тебе, люба, з добрим ранком.

Діждалося вже жнива збіжечко життя,
 І серпень перестиг, стомивши сили —
 Не ниву перейти і в забуття,
 Коли ім'ям тяжким тебе хрестили.

Тужавіє живиця, жолудь жовкне,
 Журливість жовтня жебонить джерельцем
 І журавлинний жаль збентежено не мовкне —
 Курличе ностальгію в чиесь серце.

Листопад стелить скатерті дивосвіту.
 Чи їхось чар чекаєм з-поза ранків
 Хтось з вересня нарвав на грудень квітів,
 А місяць не несе нам білих збанків.

* * *

I був день перший

із спорожнілим серцем від невагомості
перед безоднею тьми,
що захланно ковтала саму себе.

З'жився викручений на лаві.

Коли почалися важкі роди переродження,
відділялося світло від тьми.

Був день перший.

* * *

Бамкало десяту,

коли облізлі щурі
перебігали захаращене подвір'я
обласного суду.

* * *

Призабутий білий запах акації

роздирали навпіл
неприємно знайомі парфуми слідчого.

А в воронку ^{*} тхнуло сірою псиною.

* Воронок — спеціальний автомобіль для перевезення арештантів.

* * *

Чи можна дорікнути,
що ревнью тебе до хмар?!

Я не взяв ні однієї нотки
із твого щасливого небесного сміху.

* * *

Посідали круки на колію, —
підожною шпалою кінчалась чиясь дорога, —
(шо крок, то крик)

По плитах надгробних
съгодні знову котиться потяг без вікон.
Білій розхристаний птах
йойкотом сполошив небо —
Етап*!

* * *

Калини б китичку від кашлю
та жменю рум'янку
від шлункового болю.

* Етап — тут транспортування, пер силка в'язнів.

* * *

...прірва!!!

Куди?

...тільки через стрімкість скелі.

Страх висоти впав кригою у груди

й поповз мурашками по спині.

* * *

Виднілося,

але ніхто не хотів бачити.

День начепив маски на людей —
почалося хтозна-коли зачате лицедійство.

* * *

Запорошений,

пом'ятий,

зморений,

стояв витязь на роздоріжжі,

вперши спис у камінь списаний:

«Раби в тенетах страху
не мають вибору».

* * *

Роки присипають порохом забуття
 путані сліди дідових керпців*,
 що зійшов з дороги поганя.

* * *

Коли вбив знахабнілого наглядача,
 палаючим кущем явився йому Бог:
 — Виведи їх з принизливої неволі!
 А дорогою вchorашні раби
 хіба знову не почали молитися золотому теляті?
 Мамона і воля однаково звабливі.

* * *

Кілометр мовчання,
 два кілометри мовчання,
 три кілометри мовчання
 по колу,
 окружністю в одну годину.

* Керпці (дialeктне з лемківського) — саморобне шкіряне взуття, постоли.

* * *

Коли противник б'є тебе —
ти ще борець.
Але чи не загрожує тобі катастрофою,
коли до тебе вимученого
недруг починає придброватись?!

* * *

Був обшук вранці,
був обшук вдень
і «личний обыск» * увечері —
шукали пісень.

* * *

Дуднить!
Б'є в літаври скронь
глашатай пропащої ночі,
виходить вікнами розбитого сну
І, обв'язавши голову мерзлякуватою мжичкою,
йде геть
у свою зсутулену самотність.

* Особистий обшук (рос.).

* * *

Силуюсь гортати книжку з метеликових крилень
 в натузі затримати хоч одну літеру,
 що розпливаються сірими плямами
 між бавовняних палітурок,
 і капають із чорних ширм
 глейким воском
 у присмерк закулісся,
 через який ніяк не виставлю руку, щоб гукнути:
 Ось я! Я тут!

* * *

Гора повільно зсувається:
 або розчавить,
 або зіпхне в баговиння.
 ...ноги вросли в землю.
 Не ворухнуся.

* * *

Мов їдка мряка,
 насувався вкрадливий шепіт
 голосувати проти себе.
 На щастя —
 сон не проявлений:
 засвічено раптовим пробудженням.

* * *

Сполудня
збиратиму на грядках думок
дрібненькі пацьорки надій —
кванить падолист. —
Тута низатиме їх
на тоненське павутиння
бабиного літа.

* * *

Впізнай мене
серед суєти двох мільярдів пропащих
і мільярду шукаючих.
Знайди мене!

* * *

Це ж мамин голос прорік,
що сам скульптор палив вогонь
під картавим пам'ятником.
Але ж процесія несе довжелезні труни,
нabitі паперами...
То як я перейду дорогу?!

* * *

**Нотні лінії
зчерствіли
у бетонні балки.
Довбнею заганяв їх у землю.**

**Тепер вони
пазурями заржавлених арматур
тягнуться у тремкій ранок
до мого горла.**

* * *

**...Ну, гаразд!
Припустимо, я лиш часточка,
якийсь мікрон.
Припустимо.
Але чого конче мушу іти до мінуса,
Чого?!**

* * *

**Чорний сніг
припорошував білий день.
Плебей
штабелями складав прокльони
на чорний день.
Різані,
рубані.**

* * *

Буцім хочуть повеселитися разом
два затуркані мовчуни.
Не чув, не знаю!
Звіздини^{*} серпа і молота вже відбулися.

* * *

Що було б, якби зустрівся з собою? —
Відштовхнулися б, як однайменний заряд,
чи блискавкою спалахнули б?

* * *

Насправді, він шматував себе.
А спробуйти
з суцільної
шорсткої
злости
сплести калачик із солодких слів.
А він,
гнуздавши норов —
плів.
Так мучити себе
сам Бог велів?

* Звіздини — нововведення советської обрядовості, що мало замінити обряд хрестини.

* * *

Дзвін за померлим —
 задума,
 жаль,
 порожнеча.

І все зрозуміло.
 А там гулке мовчання,
 біль і туга —
 тільки для мене помер мій друг,
 тільки для мене
 відійшов.

Незрозуміло...

* * *

Мусить настати день,
 коли скажу:
 «Ця страшна ніч минулася!»

* * *

Здається, не було б так сумно,
 якби можна докопатися
 до сховища тих мудрих слів,
 що дають рівновагу.

* * *

...поступ.
Горбилася гусениця,
корчилася,
пересуваючи себе
по об'їденому нею стовбури
у висохле завтра.
Вона ще буде метеликом.

* * *

Травинко, ти теж сумна...
Одного разу я був щасливим,
а ти — ніколи, безнадійна надіє!
Вчора оплакували мама мої дороги,
а ти навіть не знаєш своєї мами.

* * *

Засумнівались,
чи я — це справді я?
Ніби я знаю.

* * *

Метелик сів на оббіловану тушу
здожлого телятка.

* * *

Вже скоро вся осінь скапає

зі стріхи ПeKaTe^{*},

об ту заржалену бляху.

Й нема кому її ногою пхнути.

...кап, кап, кап, кап...

* * *

Як минеться пропасниця,

буду вночі допитувати себе,

поки не діб'юся зізнання.

* * *

Коли ще й не заказується на світ,
а пітьма ще цупко тримається руками за свій розгул,
щонічно,
без запізнень,
в одну і ту ж мерзлякувату пору,
хляпнувши кілька раз вологими плахтами крил,
паде мені на груди
і якось стомлено,
без особливого апетиту
цілу годину клює печінку...

* ПКТ — «приміщення камерного типу», табірна тюрма.

Зникають горизонти синіх рвінь,
Маліє полум'я на вогнищі бунтарства
І чигає із нетрів колошмата тінь
За сутністю змарнілого митарства.

З розбухлої уяви вилізти б скоріш,
Але виходив знов на край землі і неба
Й кінчини мить поквапно пхав в короткий вірш,
В якому наговорював на себе.

Бризнув холодним потом на
купу гарячої глини.

Бо це — «тіло твоє»!

Аж скрикнув на межі сну і яви.

І біг брівкою любові і ненависті,
божевілля і просвітлення,
падіння і злету,
життя і смерти.

Межами тонкими, як лезо,
втікав
від себе...

* * *

Шкrebти,
шкrebти
до близку воскової свічки,
заяложену конаочими,

дошку нар;
робити з неї заново
tabula rasa;

краще пізно...

Якщо вкрасти сікач у м'ясника,
що торгує серцями на вагу,
то можна буде ним викарбувати
знаки надії,
що переплелися вензлем
з колючого дроту.

* * *

Протліла дірка у порожній пітьмі —
це ж вогники!!

Враз полум'яні язики збудили заспану мету
за три віки.

В блаженний «отвір» вилетіти прагнуть
метелики.

* * *

...в самотині

карбував собі науку старого скита,
котрий не вкладав коштовного каміння в корону,
що мала величчю тиснути на буйні голови царів,
а викарбував себе,
свою науку стриножити золотих коней,
дойти овець із золотим руном,
викарбував своє світовидо
на одній-единій пекторалі,
котру повісив на мужні груди
праведному володареві
для самоспоглядання нашадкам,
бо хто відав, що зморені діти
бavitимуться нею в здогадки.

І лиш одніське тендітне дівчатко,
що було колись горлицею,
скувалося ланцом тієї пекторалі
разом із безталанням в'язня,
щоб ніжити зализні гратеги,
поки безмовні свідки
виходять із Товстої Могили.

* * *

Пробудження приходить з брязкотом ключів,
не дозволяючи з розвидненнями стрічі.

Чотири стіни у душі моїй,
залізний засув на моїм обличчі.

* * *

Невже ви, потвори, думаете,
що з обрубаними крильми
зникає потреба летіти?!

* * *

Причепилася і плентается невідступно
ревнича старосвітська чеснота,
а мені немає часу на неї:
(в полоні)

всі помисли про шльондру сьогодення.

Як спроможуся
бодай на хвильку
привернути її увагу на себе,
то з великою насолodoю
плюну їй у лиці.

* * *

«Разводить животных и растения
не положено!»*

* Розводити тварин і рослин не дозволяється! (рос.). Витяг із правил поведінки, вивішених у бараках.

* * *

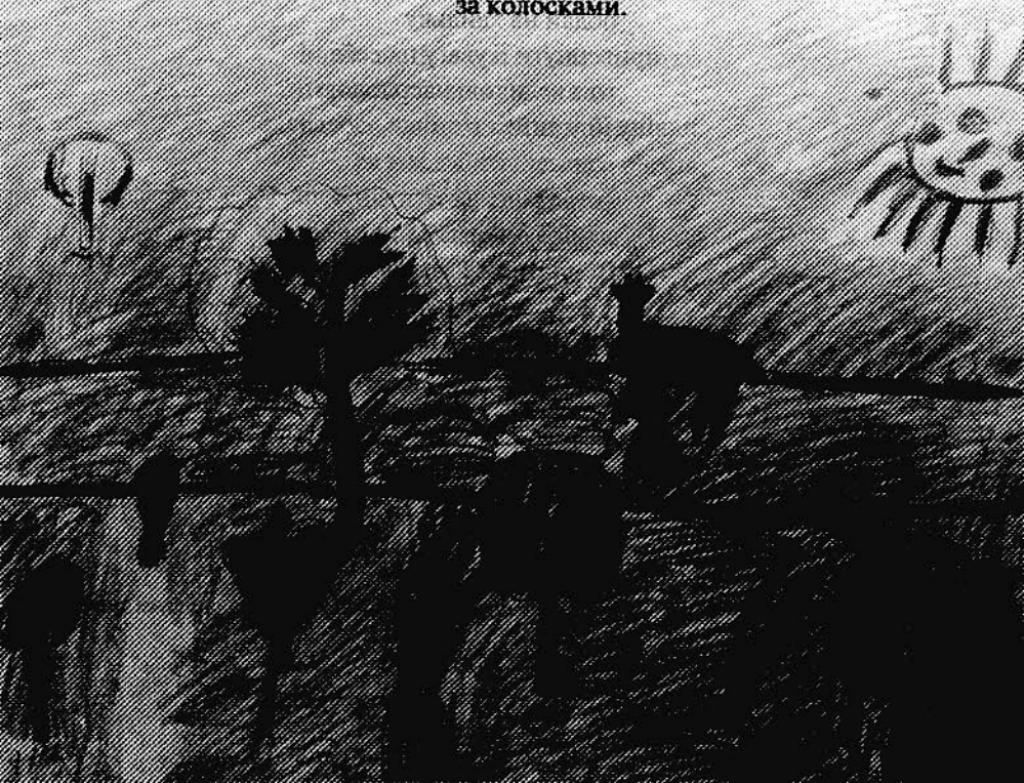
У зоні квітів і птахів
синя пташка мовчить до квітки, —
тут образливо про красу говорити,
тут про красу треба гордо мовчати.

Тут,

у зоні великого мовчання.

* * *

І тоді теж
з торбиною,
на стерню
за колосками.

* * *

Шеренги стрижених голів^{*}
 відцвілої кульбаби
 позагінно
 і побригадно.

Шеренги.

Кожному видано по бірці
 зі своїм іменем
 і по пласі на свою голову.
 Кожному видано:
 ім'я,
 стрижену голову
 і плаху.

* * *

Парадоксально!

Невже ця п'ятирічка^{**} не матиме девізу?
 Всі мали,
 а ця — не має.

Зате є план

І є норма.
 І щоденно стою біля верстата,
 і біля мене щоденно стоїть наглядач,
 і я на його честь
 щоденно виточую
 сто штук парадоксів.

* Насамперед це 'зані савенських таборів — стрижені наголо.

** П'ятирічка — це військовий, десантний і хмарочосний термін ув'язнення.

* * *

Із зеківської їdalyni
у чорний хід
преться музика напролом
у хмари ос і мух,
що несуть медову дань
суботнику
із двох смердючих бочок
з помиями.

* * *

Півроку тому
ще сяк-так,
а ото місяців зо два
ні крихти теплої фарби
на ще одну закоцюблу осінь.

Позлітка приязблих беріз
губиться в безперспективі
permського періоду*.
Можна б викручуватися солодкими спогадами,
та й їх катма.

* Натяк про ув'язнення в Пермських таборах.

* * *

Тягаря не додалося,
але він важчав.

Не було сповіді,
не було причастя,
не було поля.

На рапавих стінах
сороцькі слова,
вироки,
перестороги,
заповіти,
імена мучеників
і злодіїв,
заклинання
і віра.

Тут
мурувався
мій маленький монастир
з великим молитовним садом,
алеями і водогрядами,
статуями богів і тиранів
і одним незвичним деревом,
що росте корінням догори
у чотирьох похабно списаних стінах.

* * *

А над Летячим^{*} летять лелеки,
бо вже падають там грушки,
ростуть підпеньки,
горить на городі картопляне бадилля,
і перед хатою мама
сіють із запаски
на зиму
смуток.

* * *

А як шмонали^{**},
завітала маленька, зловтішна радість:
нічого не знайшли,
бо вже не пишу віршів.

(А це ж не вірші.)

Отака радість.

* * *

На розгрузлих схилах сходження
коні уяви поналиниали спини луками.
Боженьку, не надірвались би!

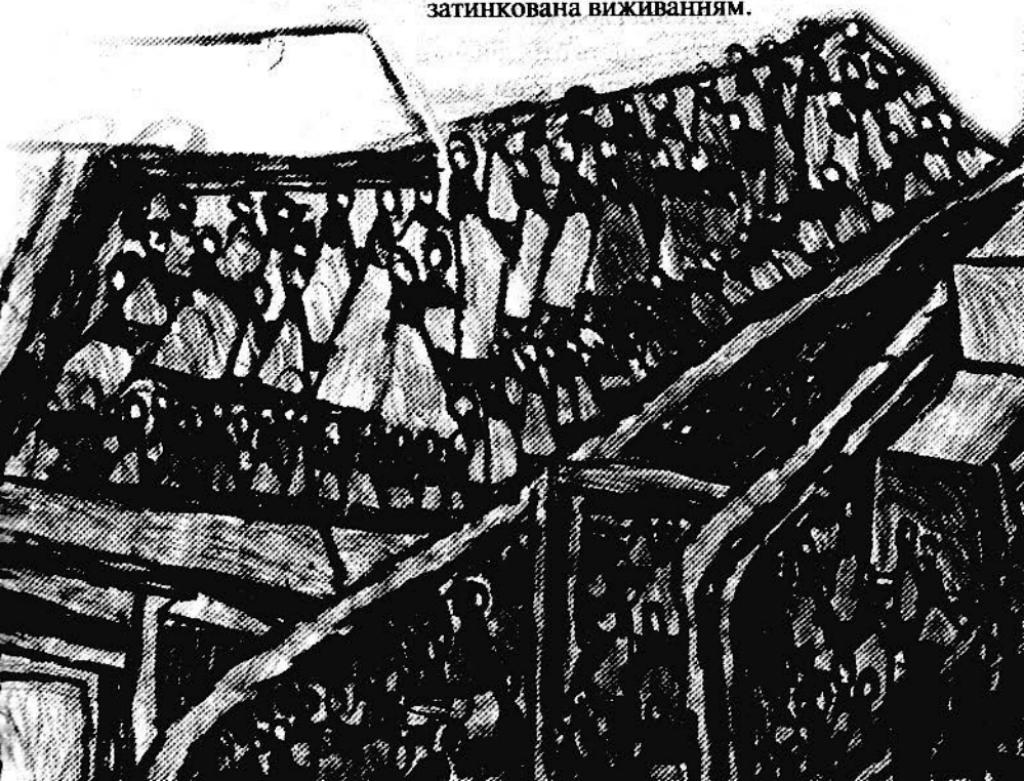
* Летяче — село на Тернопільщині, в якому пройшли дитячі роки М. Горбалья.

** «Шмон» — обшук.

Потріскана стеля полушилася візерунками...
 Дві монашки біля перевернутого авта,
 а он — горбун з величезним носом...

О, як він мені набрил, —
 тільки розплюш очі,
 і зразу ж він —
 горбун.

Сусідова роздратованість
 затинкована виживанням.

* * *

Вокзал:

купи клунків,
купи людей,
купи доль,
огорнутих єдиним
духом комуни,
що разом з випарами босих ніг,
в ораторії гамору,
храпу,
зойку
величавим сопухом
піднімався під склепіння,
розмальоване в кукурудзяний достаток,
виноградні Grona,
в снопи і яблука,
в танцюочу радість багатонаціонального люду,
опоясаного орнаментом з тракторів,
мов метеликів.

* * *

Як величаво,
що в сонця не буває ночей,
і як страшно.

* * *

Обережно!
 Обережно!
 Зараз
 тут
 із дум
 народжуватимуться слова.
 Обережно!

* * *

Здається,
 як падатимуть зорі,
 милуватимусь зорепадом.

Вже й стемніло,
 а в мені ніяк день не дотліє
 пекучою жариною
 сорому.

* * *

Знову заливався сміхом,
 аж той сміх кульгавий
 навприсядки пішов
 по чужім неспокою.
 Ще й тост виголосив:
 «Дай Боже сміятися,
 'би не плакати!»

* * *

Драбина,
вперта в безодню серия,
а ноги підкошуються:
двіста сорок понеділків
і над головою ще три
та безмір неба.

* * *

Тіні спішать із заходу,
худі і довгі,
іпадають з ніг,
а ще година до сну.
Тіні біжать,
а багряного обрію й через двадцять років не обминути,
не пропхатися в щілину між скель сумління,
через сльозу
скривдженого каліки.
ВІН БРАТ МІЙ!
Бий мене, червоне небо,
бий мене
за байдужість!
Бо ще година до сну,
бий мене!

* * *

Скільки ж то,
 як спочила убозі скрипка?..
 Чи прийде Вівальді
 пом'янути
 на сороковий день
 після семи років...

 а час біжить...

* * *

Нема притулків на землі —
 Земля ж злеліяна жаданнями любити,
 Та благородний порив рве тендітну сіть,
 Яку й не збути вже, і ні нову купити.

* * *

Секунданти
 розбили корито
 об голову лікаря,
 що мав засвідчити смерть.

* * *

І раптом,
замурований у страхі,
став чоловіком.

Раптом
внутрішнє світло
зрефлексувало
в більмо ГУЛАГу*.

* * *

Покарано на вічну молодість
(пасмо сивини — насмішка)

Стоколом
дріт.
Всередині
дід,
без старості.

* * *

Ти залишив нам видиво свого самогубства,
і де мені з ним зараз дітися?!

* Натяк на повість Михайла Осадчого «Більмо», що написана ним у Мордовському концтаборі.

* * *

Конвойри
сиділи
кружечком
по той бік паркану
і пили чай
з одного горнятка
по два ковтки*.

* * *

Коли з розпоротих вен
зажебоніла кров
в зачерствілій бетон
катерининської тюрми,
чорти на Холодній Горі
закалатали в калатала
осанну сатані,
що обрядово бряжчав ключами
перед трапезною Івана Грозного.

* * *

Варварів було не так уж й багато
(але не так уж й мало)
і кожен зі своїм талісманом.

* Натяк, що конвойри передняли цю звичку від в'язнів — пити чай по колу з одного горнятка, по два ковтки.

* * *

Від потрясінь

гори розрівнюються, як борошно,
а панічно-розгублений Каїн викарабкується.

Плахта вогню м'яко підгинає під себе ліс,
а він, Каїн, вилазить!

Він все-таки виживе!

Бодай для того,
щоб остаточно доконати
своїх довершеніших братів,
усіх,
до одного.

* * *

Олені трубили всеношну,
сивий праліс стояв на колінах,
роздесаний золотим гребенем Ярила,
і над ним витав дух супокою.

* * *

Ні гу-гу,

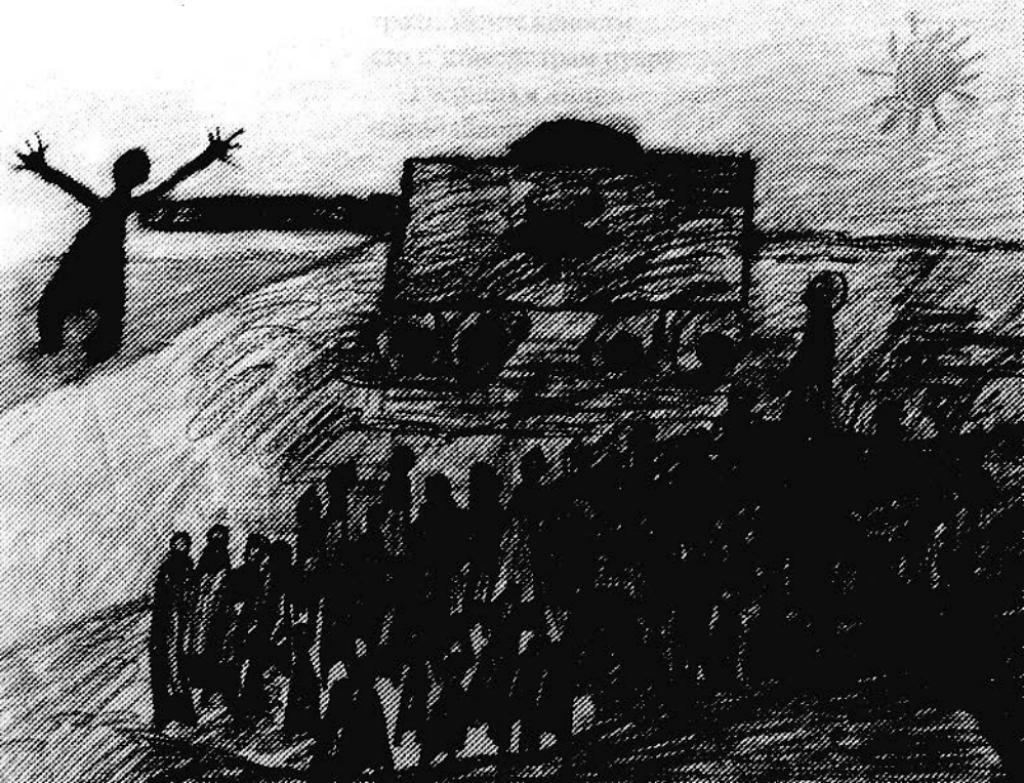
глухо.

Ще з опівночі

почали заселятися павуки

у вулик.

Я
і ще один
знаємо,
що в ямці
біля забороненої зони
живе маленька зелена жаба.
Скоро у ту яму
закопають стовп
для розп'яття духу.

* * *

Його схопили за голову
і вичавили на блодце
три чорних слова.

Він бачив сам,
як розплівались по денці
калатутним смородом
три чорних слова.

І усвідомив,
що він — змій.
Зі столу вже зсунувся
і поплазував.

* * *

Метелики були скляні,
вони прилетіли з чужої казки,
але луг був теж не мій,
то мені було абсолютно однаково.

* * *

Пісок гарячий.
А три царі пішки
босі.

* * *

З уральського концтабору,
як і з мордовського,
видно сосновий бір.

* * *

Зарізана дорога
пачка чаю
поквапні прощання
дві пари шкарпеток
чиясь цибулина
пара білизни
трохи збентеженості
сто п'ятдесят грам цукру
і чернетки книг
найновішого заповіту.

* * *

Підходить до кінця остання чверть...
Будь-що мушу виправити деякі оцінки.
З поведінки — вже як буде...
«Житє» також не буду передавати.
Ще ж треба написати диктант...
Господи! Ну, продиктуй мені свої істини.

* * *

треба б написати
кілька слів
з великої літери,
але не знайшлося
ні однієї
великої літери,
тому
всі слова
з малої літери

* * *

Оголене лезо ятагана
не було ні хитрим,
ні зухвалим,
але від його величавої мовчазності
віяло холодком.

* * *

Світ крутиться зовсім у протилежному напрямку,
ніж патрон мого верстата.
Мені якось однаково,
але наглядач...
Цей інквізитор щось підозрює,
бо чого ж так втупився?
А світ все-таки крутиться!

* * *

Поміж листям
білими нитками настороженості
пролетіли дві крупинки снігу.

* * *

Як розпинали на частоколі
із сибірського кедру
мову мою,
я з страху сковав своє єдине гостре слово.
І вона так довго корчилася в муках,
а міг помогти.

Mir!

Тепер не маю страху перед каранням —
це спокута моя.

О найвищий даре Господній!

О щаслива моя неволе!

О слізози моєї радости
в долонях складених рук,
будь свідком влячності долі!

Ангеле мій доброочестивий,
скріпи мою віру від сумніву:
чи могуча єси, теперішня самотносте,
спокутувати злочин мовчання,
а чи гнітитиме й надалі,
до кінця днів моїх

гріх,

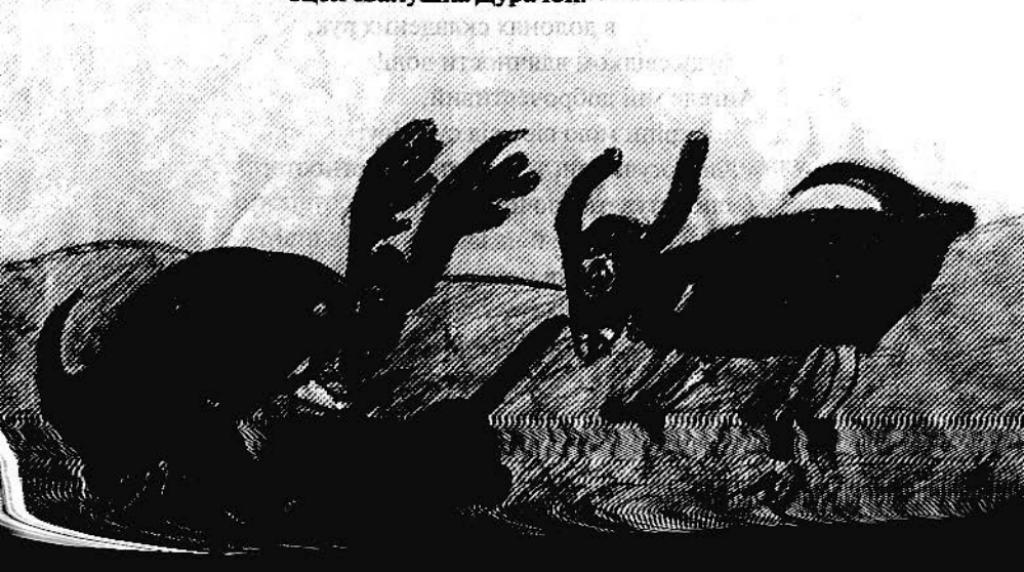
докором у зіницях палаючого неба?

* * *

Несли його почергово,
як ото носять маленьких хлопчиків на горгошах,
тільки цьому було за п'ятдесят,
і у нього не було обидвох ніг.

* * *

— Як поживаєте, гражданін начальник?
— Поживаю, поживаю, мать би його...
Іванушка Дурачок відрубав мені дві голови.
— Та що то є — ви ж маєте ще десять.
— «Десять, десять», та невідомо,
що задумає завтра цей дурачок.
— Ой, не вигадуйте, «дурачок, дурачок».
Ви самі зацікавлені, щоб він був «дурачок»,
тим паче тепер, коли ви його завербували.
Він же зараз ваш сексот, і кому він
оцей Іванушка Дурачок.

* * *

З кутка в куток,
 з кутка в куток.
 Одне ѹ те саме,
 одне ѹ те саме.
 Можна б чокнутись,
 якби не потуга
 витягнути з твани
 неотесаний камінь поезії,
 щоб кинути серед дороги.
 На спотикання.

* * *

З-під грубих скелець
 здріблі жовтуваті очі
 цидили зневагу,
 що свердлила
 свердлом погорди.

Десь посередині свердло хруснуло навпіл
 і замполіт*
 метушливо
 почав приховувати
 під шинелею
 свое єдино
 переламане
 вороняче
 крило.

* Замполіт — заступник начальника колонії з політичної роботи.

* * *

Святий Павло з в'язниці написав листи римлянам,
галестам, коринтянам та іншим.

Дід Віктор уже двадцять два роки нікому
не пише,

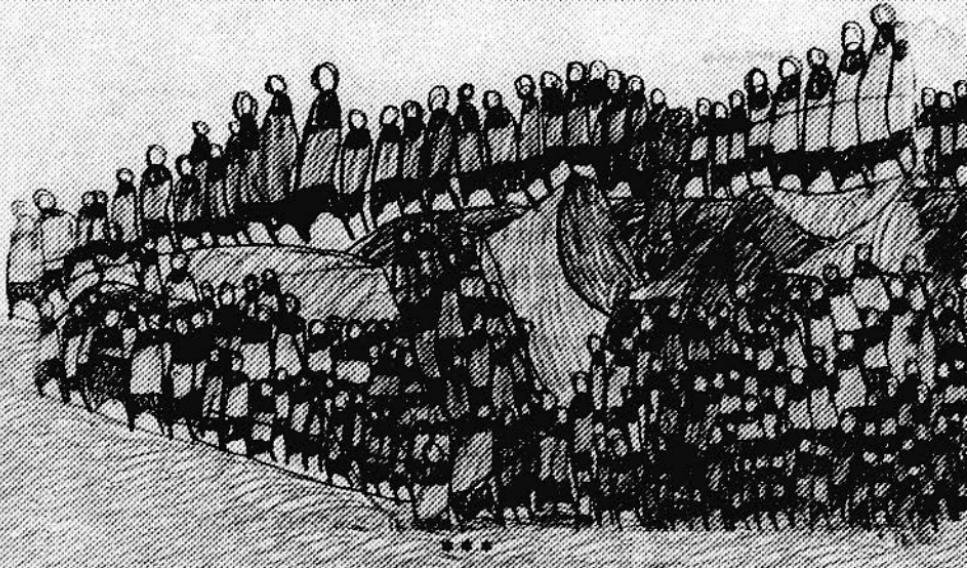
і, здається, йому ніхто.

Діду залишається ще дванадцять років мук,
то може комусь і напише,
а може, й ні.

В нього стараються вилучити Євангеліє
від Матвія, Марка, Луки, Івана —
не можуть:
знає напам'ять.
Злі на нього.
Чистить виходки.

* * *

Дзень-дзень
булані
гривасті
перескочили через павин хвіст
у першу заморозь
у срібний ліс
дзень-дзень

Мій любий братчику,
мій славний мальре,
я з собою несу
показ твій
всіма кольорами
написаний,
всіма кольорами.

* * *

Поклади тут п'ять гітарних септакордів
«Затерпlo все,
не відчуvaloся нічого,
лиш на потилиці
дуло автомата»*
і заглуши.

* Цитата з розповіді Григорія Герчака, засудженого до розстрілу (замінено на 25 років каторги). Герчак грав на гітарі. (Прим. М. Горбала)

* * *

Наша старенька хата
до цього була польською стайнєю.
Про це знали всі,
але для нас вона була нашою хатою.
Хтось її підпалив.

Ви знаєте, як гайдко пахне згарище?
Тоді вперше почув,
як шалено співають над ранками в саду солов'ї.

Якось знову згалабуздали солом'яний дах,
але хата стала ще старішою.
Бальок під стелею протлів і вигнувся.
Жартували, що колись він трісне,
і стеля всіх нас тут розчавить.

* * *

В куті, за лазнею,
як вдастся знайти хоч хвильку самоти,
можна послухати, як під акомпанемент
дротяних струн огорожі
ліс співає «Богородице Діво».

Ви гадаєте,
 що коли ми пересипали передню стіну,
 поставили більші вікна,
 перекрили дах
 і коли наша хата
 стала нашою новою хатою,
 то вона ходить за мною?

Hi!

За мною ходить наша старенька хата.
 І я кожної тюремної нічі
 ховаюся на її захаращеному горищі
 від злих людей
 і боюся, щоб не провалилася протліла стеля.

Добре, що не було ментів* —
 за лазнею вересень лопотів білимі простирадлами,
 понадував розвішані сорочки прозорою синявою.

Я теж набрав собі повну пазуху. —
 Добре, що не було ментів.

* Менти — так в'язні називають наглядачів.

* * *

Зв'язав руки і ноги
чужому крикові,
що затаєною тривогою
вмостився
десь глибоко у його грудях
і лиш інколи
сірого сльотавого ранку
виридався здавлений
і жахний
і полохав птаха,
який нібито був на сторожі вогню.

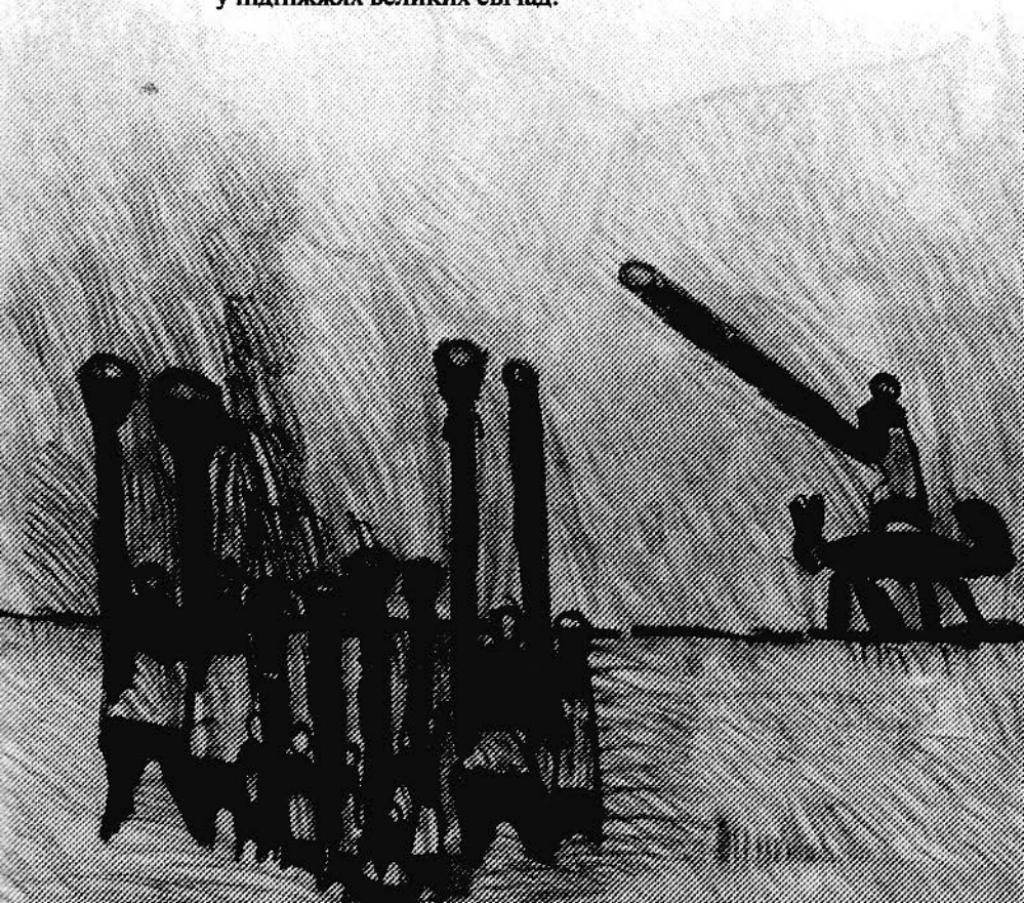
Предковічне «Зловити!»
притлумило крик.
А як звернуло далеко за північ,
він,
розпластаний від сили земного тяжіння,
присмоктаний пуповиною до землі,
затремтів,
почувши помахи крил,
і побачив,
що це не птах,
а великий,
вгодований,
нічний
мотиль.
Така собі гусінь з крильми
завбільшки з вівцю.

* * *

Останній псалм на сьогоднішній день
відплив останнім рейсовим вітрильником,
що прибув із запізненням і відплив із запізненням.

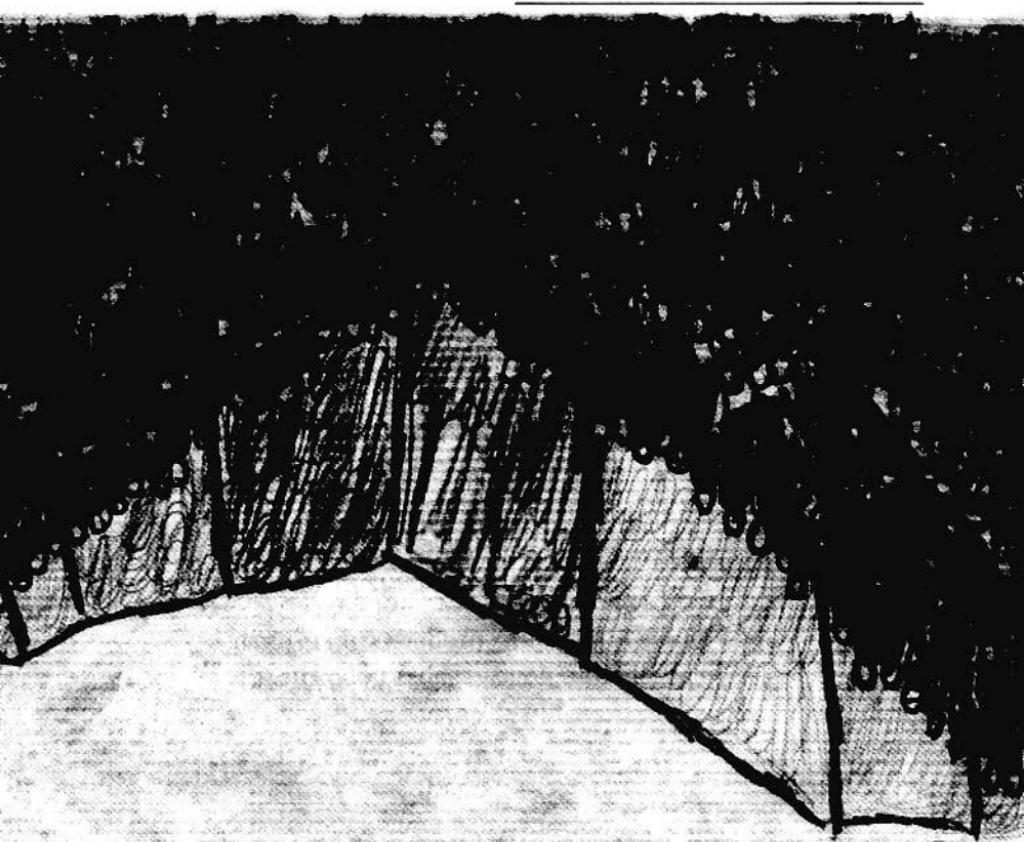
Іконостас дубового листя
зачинено перед пастушками
сигналом вербової дудки.

Ягнятка лягли на шовк
вівсяної ярини
у піdnіжжя великих свічад.

* *Cpckin o6tacchi.*

* *Li zolpka, y blypmeotci cborii, rannicae liu pac upytoro yb'zhehni, nke artop biuley-*
baa y kpnmidahomu ralopgi, mo shaxojojnrci b'ctremobri pacnini Vkgajin, b' Minkozaia-

(Llianiim i noee3ii 3 yb'zhehni)

AETAAI LIUUAHOLE LOANHINKA

*

* * *

Сів на покуті під образами.

Опустив голову на стіл.
І замовк у лузі щебет,
і не гомонів вітер у деревах,
і поблякли квіти на рушниках.

* * *

Серед дикого поля квадрат порожнечі
і немає у часі кінця огорожений пустелі

* * *

Калаталом у дзвоні
було серце.
Чи не тому ніхто не піднявся на сполох?!

* * *

Лиш недруги уважно прислухались,
як бриніли неспокоєм
натягнуті нерви.

* * *

Напхані байдужжям поїзди
по прокладеній рабами колії
бігли у безвість.

Літературний альманах
«Дружба»

* * *

Дзвякнула тятива.
Стріляли отруєними.

Літературний альманах
«Дружба»

* * *

зауллюлоканий
столипінами
із Всесвятська
через Томськ
Київ
на Миколаїв
зайцем
у край кораблів
де гуляють чорні вітри
на галеру
з бліящаними вітрилами

* * *

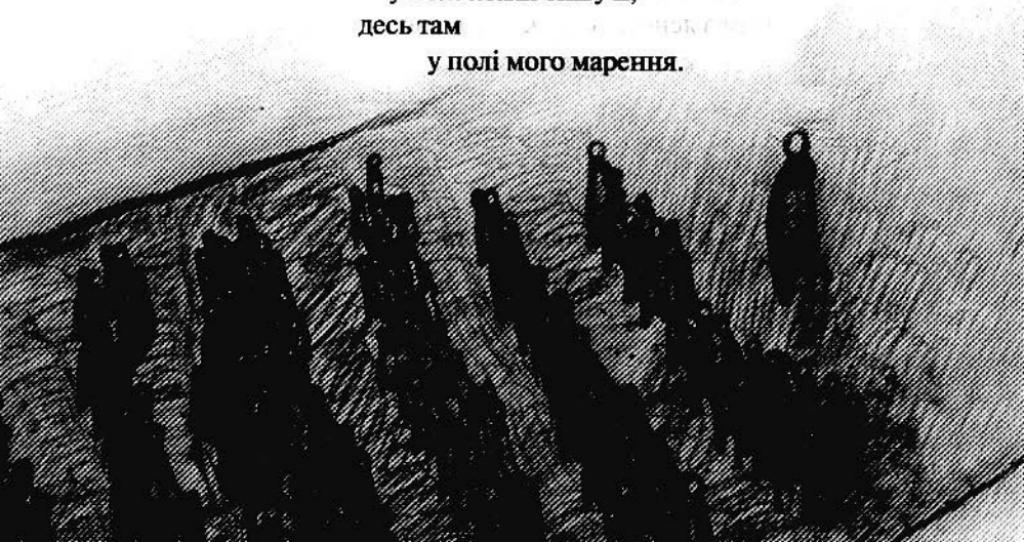
Летіли птахи з вогненними хвостами.
 А за ними навздогін
 розмальовані паперові змії.

* * *

У захід червоного сонця
 моторошним ревом
 поверталися з поля
 голодні червоні корови,
 піднімаючи за собою
 хмарі червоної куряви.

* * *

У полі трави цілющі,
 у полі птахи співучі,
 десь там
 у полі мого марення.

* * *

По зеленому барвінку
ніжним сподіванням
пройшли фіалки
в свіжість відродження.

* * *

Пригадую,
при битому шляху три хрести було:
один був синій
далі був білий
а потім чорний.
Як ішов хтось на чужину чи до війська,
то вилпроваджували його за село
аж до синього хреста.
А білий хрест закопали там,
де чоловіка серед білого дня блуд вчепився
на його власному полі.
А там де чорний хрест —
грім з ясного неба жінку вбив.

* * *

У торбі лиш сміх і плач.
Одне украли.
Залишився лиш сміх.

* * *

Не гасіть, мамо, світла.
 Нехай буде, як у тюрмі*,
 Не так буде важко пробудитись
 із цього сну.

* * *

У товчії хаотичної маси,
 у час сонячного затемнення,
 проштовхуюсь здавати іспит:
 Якого не знаю
 і якого боюся.

* * *

.....
 спека,
 пустеля,
 самотність
 і сіль,
 що була потом.

* У тюремній камері затягнута дротяною сіткою лампочка світиться пілодобово.

* * *

Метелики,
метелик, як сніг.

* * *

І в цьому колодязі вода отруена.

* * *

Свій крик похоронив у піску.

* * *

**Пізнання ні на крок
не відставало від сумнівів.**

* * *

**Годі й здогадатися,
що ця задуха
така блаженна
ящіркам і зміям.**

* * *

Добре, що прийшла думка
 заховати папери в засмолену бочку;
 можна буде викинути за борт.

Який жах: галера серед сипучих пісків.

І коли це сталося?

Суховії торохтять
 бляшаними вітрилами.

Коли раптом усвідомлюєш,
 що всі піщані пустелі колись були дном океану,
 важко змиритись, що ти лиш піщинка
 в безмежжі часу.

* * *

Тричі обмотав линвою порепаний стовбур.
 Якби діждатись бурелому
 можна було б викорчувати
 перепону.

* * *

Еврика!
Ріка!
 Не віриться, щоб отак текло
 розплавлене залізо.
 (навіть не мертвa вода,
 щось гірше).

* * *

Вітер і пісок
відшліфували
покручене кореневище.
Звідкіль воно тут взялося?
Ці звивини були чиємось мисленням.
Мисленням без сумнівів.

* * *

Міраж.
За сто кроків до пшеничного
 поля втрачаю свідомість.

* * *

А ріка плине собі,
і полошуться в ній білі рядна.
Позакасувані^{*} жінки
позаходили в річку
і праскають праниками
по білих ряднах.
Дивно так:
вже праники підняті вверх,
і лиш тоді доноситься звук удару.

* Закасатися — застремити за пояс поділ спідниці (щоб не замочити).

* * *

Був десь вище.

То як могли сподіватися
чогось прохолодного
в такій лихоманці.

* * *

Догоряли свічки у фортецях і згасли.

Опустілі замки споглядали на світ
чорними ямами байниць.

На могилах розстріляної волі
виросла кропива.

А через відчинені навстіж
головні ворота
вийшла чума забуття
і пішла манівцями.

* * *

Привидом пісні
чиєсь скигління
сохне тугою
над чужим широким річищем
в чеканиі свого завтра.
Був великий Вавилон,
як акорд мідної труби
в Турчаковім оркестрі:
тріумфальний
і трохи-трохи недостроєний,
як для єрихонських стін.

* * *

Незgrabний чорний жук
наполегливо продирається
тернишами перекотиполя,
як буреломом непередбачень.
Враження, що безцільно.

* * *

Такі терпкі корінці у цій пустелі.

* * *

...Сажнями тижнів
 відмірював простір
 для косарки,
 що була комашкою
 з життям в один день.

* * *

А-у-а!
 Де тут брід,
 щоб перейти сумлінню?!

* * *

Бачу, як Марчукові корови*
 пасуться на розвалинах Жовтневого палацу.

* * *

Було б наївно вважати,
 що серед п'ятисот тисяч
 ляглих кістями
 під будовою Хеопсової гробниці
 не було ні одного поета.

* Рефлексія на живопис художника Івана Марчука.

**Ніколи і нікому не казав,
що буде мстити.**

А жук таки ішов до себе.

**На рученятах дворічного хлопчика
татуювання метеликів.**

**Нас також замкнено на цій планеті
і покарано жити.**

Спостерігати мурашок...

**Викраювати щоденно
бодай з півгодини,
щоб учитися в них
світобудови.**

Поки літо.

* * *

Крізь крижину смутку відчувати,
 яка неподолана відстань
 між яблуневим і липовим цвітінням.

* * *

Через стіну відчуження
 внутрішнім зором
 дивитися,
 як людиноподібні мавпи
 вишколоють мавпоподібних людей
 до повного обез'янення.

* * *

«Як там?» та «Як там?»
 Та ніяк!
 За всі дні ходу ні однієї живої душі.
 Кілька скелетів тих,
 що надіялися знайти скарб,
 скелет коня Александра Македонського,
 ще досить добре підошви
 Сталінових чобіт,
 сухі кореневища, ящурі,
 змії та різний мотлох.

* * *

Спекота.

Під пурпуровими парасолями
безпомічні у видноті дня
витрішкуваті сичі
роззявленими дзьобами
видихують спеку.

* * *

**Глузування мало запалення.
Кажуть, що йому вже легше.**

* * *

**Дивіться! Дивіться!
Вогонь несуть!
З Олімпу!
Розпалювати пекло!**

* Подальші кілька поетичних рефлексій написані автором 1980 року, в час проведення у Москві Олімпійських ігор. Більшість країн демократичного світу бойкотувала ці ігри через воєнну агресію Радянського Союзу 1979 року в Афганістані. При підготовці до олімпіади політbüро ЦК КПРС дало розпорядження всіх неблагонадійних (дисидентів) ізолювати. Восени 1979 року було арештовано й Миколу Горбалья як сподвижника Української Гельсінської групи (поступішно, за сфабрикованою справою); з цього ж приводу політичний табір особого режиму переведено подалі від Москви — на Урал; політ'язнів з Володимирської тюрми переведено в м. Чистополь у Татарстан і т. ін. — «профілактичні засоби».

* * *

Сьогодні в другій половині дня
 забіг на довгі дистанції
 по стерні вкраденого у селян поля.

* * *

Мурини й не здогадуються,
 що в тій матрьошці
 сидить ще одна матрьошка.
 (Ух ти, мать твою...*)

* * *

Прометея спалити!
 (щоб не мучився).

* * *

Марафонець
 мусив добігти,
 проголосити перемогу,
 впасті
 і померти,
 якби не збився з хибного шляху.

* Російська лайка.

* * *

«Бон жур. Ах, как мне нравится*
Ваша Великолепия!»

* * *

В зоні хронічної нетверезости
вже п'ятий місяць
грамофони випльюють під паркани «запреток»
бадьорі
духаристі
мелодії.

* * *

На найвищому п'єдесталі — робітник
переміг на дистанції два по сто.

* * *

Купуйте махорку!
Кому махорки?!
Купуйте махорку!

* Деякі французькі спортсмени, попри відмову французького уряду брати участь в олімпіаді, самовільно приїхали до Москви — виступали під прапором ООН.

* * *

Таку величезну отару овець,
 що запрудила весь Хрещатик,
 гонять усього два пастухи
 на жертовне спалення.

* * *

Цілому світу відомий,
 лиш самому собі «неізвестний солдат»
 тримав у мертвій руці
 вічний вогонь,
 в який щоденно
 хтось із тринадцяти сторожів
 (що до пенсійного віку були
 апостолами тьми)
 доливав нафти.

* * *

Горобці ставлять білі крапки
 над «и»
 в «сделаем больше и лучшее»*

* Лозунг у промисловій зоні концтабору.

* * *

Кінчаться жнива,
можна буде продати
половину безглуздя
торішньому снігові.

* * *

Вчора відкрив, що цю траву
теж можна їсти.

* * *

Ведмедиця мала багатий виплодок
маленьких циркачів.

* * *

Повилася повитиця
через пліт,
уколола квіточку
білу, білу
об колючий дріт.

* * *

Ой, не міряй мою думу,
ой, не важ її.

— Іван Котляревський

* * *

З важкого літа
через мапу долонь
 капає у пісок надія.
Капельки, як дозрілий,
прозорий ячмінь.

* * *

А що коли та рілля — не рілля,
а чорні птахи на білих парканах.

* * *

О Матінко Божа,
І Ти збираєш колоски
на стерні?!

* * *

Висохлі галузки ліщини
звисають тут
ще від Зелених свят.

* * *

Якби ти знала,
як я ненавиджу
це зашміране залізне чудовисько,
з яким мене обвінчано вироком.

* * *

На пляжі вже і яблуку ніде впасті
а Екклезіяст^{*} усе-таки вмостиився

* * *

Поки ластівки не відлетіли,
придбай яблук для освячення
та на віночок зілля назбирай.

* Екклезіяст — Біблійний персонаж, проповідник, проповіді якого рясніють висловленнями: *марнота усе!; немає нічого нового під сонцем; і мудрість — то ловлення вітру; і дурному, і мудрому — доля одна; розкоші і багатства — усе це марнота і т. ін.*

* * *

А ти будеш астероїдом,
бо так тебе заклято.

І мільярди років вештатимешся
у холодній безконечності,
де завжди ніч.
І всі твої поривання підуть на те,
щоб упасти десь
і згоріти,
та не буде кінця твоїм мандрівкам
бо так тобі суджено.

* * *

Щось грюкнуло
серед ночі.
Коні зафоркали.
(Упала кришка рояля)
Загула одна струна —
дві інших глухі —
всього три клавіші.
А мух... так багато мух.

* * *

Нічого гострого не дозволено мати.

І чи тому,
що плід заборонений — солодкий,
сховався від наглядача
відточувати іронію,
щоб знешкодити грядущу напасть.

* * *

Велелюдний базар втопив у собі
Єву,
що торгує яблуками.

* * *

Верба тягнулась у вись,
але щоб була крашою,
їй обрубали руки.

* * *

Пісок і пісок
ні кінця, ні краю.
А треба всього дві жмені
для піщаного годинника,
бо час найліпший суддя.

* * *

Знав — трава розмовляє
між собою,
але, що так страшно пищить
залізо.
Аж вуха в'януть.

* * *

І все-таки
по сухому дну
пророчено перейти
це червоне море.

* * *

Вже й змореність порушує режим.
 (нєт, так даліше нельзя!)^{*}
 Три перші краплі дощу забраковано.

* * *

I було в зоні одне дерево шовковиці,
 і від весни
 до пізньої осені
 дозрівало на ньому по кілька ягідок
 щоденно.

Було...
 зрубали.

* * *

Виміняв дві шпильки
 за п'ятнадцять старих копійок.
 Шпильки, правда, нікудишні
 та й нащо вони здалися,
 але й ці гроши зараз не ходять.

* Російською мовою.

* * *

Звідтіль, де немає синього неба,
Звідтіль, де немає вітру,
Звідтіль, де немає хмар,
Звідтіль, звідки страшно повернатись.

* * *

Тепер ця пустеля
буде цідитися
тоненькою цівочкою
через сонну артерію.
А коли упаде остання піщина,
пустелю перекинуть уверх дном.

* * *

Е-ей! Хто там має незв'язані руки?!

* * *

Не обмінай дому моого
лише тому,
що там замуровано вікна,
і навхрест забито
дошками двері.

* * *

На те і пустеля, щоб пекло сонце,
 На те і сонце, щоб бути пустелям.
 Може, тому все це так,
 що на дев'яносто відсотків
 складається з води?

* * *

Спочатку гадали,
 що вся печаль,
 хвилювання, пориви
 згодом зберуться у Вселенній
 хмаркою
 блукаючої енергії
 (не можуть же вони пропасти безслідно),
 що можна було простежити
 в потужний телескоп,
 як невеличку туманність
 між Марсом і Венерою.
 Тепер кажуть, що все це потребує
 ще додаткових уточнень.

* * *

А терня таки вмудряється рости
 у цій пустелі.

* * *

Он бачиш — гори зсуваються,
бачиш — ріки висихають.
А хмари — як кров,
як згусла кров.

* * *

...Бо лиш тому,
що вже ніколи не зможу покинути тебе,
мушу йти.

* * *

І сиділи громи
за дубовим столом,
праворуч сиділи блискавиці,
ліворуч бурі,
і була хвилина мовчання, —
врочиста
і тривожна.

* * *

Мені здається, що ти молишся,
 бо такі чисті у тебе очі.
 Як святково зустріти людину,
 що вміє говорити
 зі своєю совістю.

* * *

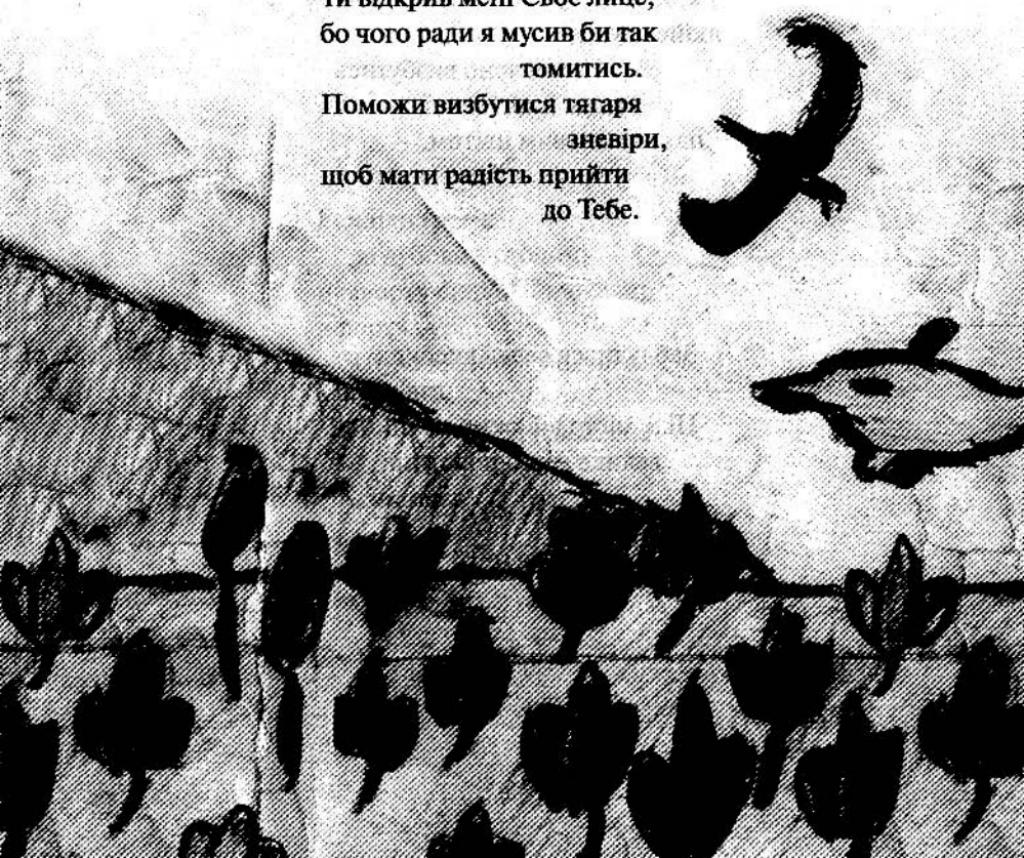
Упала зірочка
 у кришталеву чашу літньої ночі —
 якийсь дупі
 дозволено визбутись
 тягаря плоті своєї.
 I пахло липовим цвітом.

* * *

Заблудився серед високих
 дзвіниць.
 Ціле місто високих дзвіниць,
 велике місто порожніх
 дзвіниць.
 I коти,
 здичавілі коти.

* * *

Таку масу тепла власного
без миті вагань,
щоденно
можеш віддавати лиш Ти,
Всевишній.
Бо немає кінця щедротам
Твоїм.
Піднімаю лице своє до Тебе
і складаю долоні на грудях
своїх,
покорений ясністю лицу Твого.
Ти відкрив мені Своє лице,
бо чого ради я мусив би так
томитись.
Поможи визбуртися тягаря
зневіри,
щоб мати радість прийти
до Тебе.

* * *

Якесь диво —
 вже котрий день подорожі —
 переді мною горлиця.
 Присяду відпочити
 і вона сідає,
 піdnімаюсь —
 вона злітає,
 заплáчу —
 вона тugoю заворкує.
 Звертаю —
 вона повертає.
 Що це?
 В душі завжди
 жевріло —
 хтось повинен би
 піти зі мною на край світу,
 але що це буде горлиця?

* * *

«...Працюємо у три зміни.
Розтоплюємо дзвони
на мідні копійки».

* * *

Сьогодні занаряджено
ще дві бригади
антів
в каменеломню
ламати камінь
на нові антискрижалі.

* * *

А он і ті самі соняшники,
що цвіли два роки тому.
А де ж тоді край світу?

* * *

Тоді ще не знов:
усе сказане мною
буде використане проти мене.

Зате знов:
усе досі написане мною —
лиш розпис у власній недосконалості.

* * *

Там, де немає вулиць,
 там, де не їздять на велосипедах,
 там, де так багато людей
 дуже різних
 і таких однакових,
 осінь також прийшла.

* * *

Не побачить воно себе вже
 у золотій короні. —
 Єдине наше дерево
 зрубав начальник режиму.

* * *

Тут не чекають літа.
 Тут не чекають весни.
 Тут не чекають зими.
 Тут не чекають осені.
 Тут чекають з а к і н ч е н н я

* * *

Нараз відчув,
що і той камінь, на який сперся
ногою,
і той зверху, за який вчепився
руками,
хилитаються, як хворі зуби.
А поруч на кам'яному виступі
валяється маленький пластковий
черевичок
ляльки.

* * *

Три доби
На побачення з життям

* * *

Ідуть, ідуть,
сходячи на нішо:
тик-так,
тик-так,
тик-.

* * *

Лиш не стало шпиків —
 відчув, як сильно скучив
 за запахом бараболяного бадилля,
 спалюючи на куцому городику чернетки,
 де важкі, як дині, дозрівали слова.

* * *

У купу щебеню
 вstromлено важку лопату.

* * *

Тесля теше,
 тесля щось собі теше,
 бо є щось дуже гарне в тому,
 коли в погідний осінній день
 тесля теше.

* * *

Поможи перебути царство
 зчерствілих сердець,
 щоб не озлобитись і собі,
 спасаючи крихту здоров'я.

* * *

У спеціальній частині знали,
коли скінчиться і цей великий
піст,
тільки одна дата прихована
глибокою таємницею
від усіх.

* * *

Щось незриме
зашаруділо по опалому листі,
й довготелеса тінь
тричі ледь чутно постукала в двері,
як і було домовлено.

* * *

Барабан гепав раз у раз,
співали горласто свахи,
і плакала молода на своєму весіллі...

* * *

Зцілителі зрубаних дерев
ішли на дерев'яних ходулях
з крикливими транспарантами.

* * *

...То був квітник користолюбства,
 вишуканої фальші,
 що приторно тхнув розпустою.

* * *

По той бік дороги
 (котрої й дорогою назвати не можна)
 було велике кладовище бойових слонів.
 Виснажені важкою працею,
 вони приберегли залишок сил,
 щоб самим дійти до цього місця.

* * *

I була у Величності маленька голова,
 поставлена на великий одутливий живіт,
 і маленькі очі,
 і великий кривий рот,
 дуже великі вуха (компетентний орган),
 і маленькі шпилькуваті зуби
 та довгі цибаті ноги.
 Мати його була блудницею,
 Абсолютно індиферентною
 до гріха і падіння,
 так, що вже ніхто й не пізнавав
 у ній
 правосуддя.

* * *

А з бивнів слона
вирізали химерні фігурки,
якими імператори грали
в замислувату гру.

* * *

Царське
червоне золото —
на скронях кленів.
Рокоче дзвін небесної голубизни
у вуха підземелля.
Вогненний ум палахкотить
на жертвоніку похилих літ,
і падає листок на зігнуту спину.

* * *

Висвятити одну високу мить,
щоб ніхто не наважився
тишу зламати.

* * *

Синички поспішно клювали калину,
 ледь помітно сунулися кучугури
 м'яких хмар,
 а всі решта мовчки чогось чекали.

* * *

І була любов на землі,
 і була земна любов
 вагітна тugoю.

* * *

Здавалось: ще трохи
 і наважуся відплатити
 витончено-мерзенній підступності.
 Відплатити витончено,
 як належиться.

* * *

І зацвітуть сади,
і засинатимуть конвалії
в обіймах широкоплечого листя.
І кейфуватимуть мовчки
піжонами виряджені каштани,
сп'янілі від джазу,
що для тих,
хто не спить.

* * *

Чи маю право ремствувати,
що не вміють ремствувати?
Але ж не мають права не вміти!!!

* * *

Майдан порожній,
шалено порожній колишнім
гамором.

ІЗВІНЯРІ

ПІСНІ З НЕВОЛІ

І. Нестор

Сіла глибко по коріннях землі, а небеса
Далі від нас вдається відкривати.

І сіла глибко по коріннях землі, а небеса
Далі від нас вдається відкривати.

І сіла глибко по коріннях землі, а небеса
Далі від нас вдається відкривати.

І сіла глибко по коріннях землі, а небеса
Далі від нас вдається відкривати.

І сіла глибко по коріннях землі, а небеса
Далі від нас вдається відкривати.

І сіла глибко по коріннях землі, а небеса
Далі від нас вдається відкривати.

ЦВИНТАРІ*

(Лемківською** говіркою)

1. Цвінтари.

Лем тилько по горбках заchaхлі цвінтари,
Там не ховают юш більше никого,
Хрести зборнілі там вітер подрияв
І плакати никто юш там не приходит,
Лем вовк часом віє і лиси бют нори.

А гинде на верхах тих старих ялиць
Громи пов'язали шнурки блискавиць,
І над потічком, що стекло брискат,
Вітер порожну колище колиску.

2. Цвінтари.

Лем тилько по горбках лемківськи цвінтари.
Тихо... Юш конец! — Вмерают цвінтари
І світ не голосит... Чом світ не голосит?
А їм обіцялося вічну пам'ять,
А пам'ять умерат, і пам'ять умерат...

А гинде на верхах тих старих ялиць
Громи пов'язали шнурки блискавиць,
І над потічком, що стекло брискат,
Вітер порожну колище колиску.

* Історія пісні на стор. 166.

** Лемки – етнографічна група українців, що споконвіку жили по обох схилах Західних Карпат. Під кінець II Світової війни, за домовленістю лідерів країн переможців, велика частина етнічних земель України (Холмщина, Підлящя, Лемківщина) залишило у складі Польщі; за домовленістю новоствореного комуністичного польського уряду та Москви у 1945–46 роках українців із тих земель депортовано до СРСР, серед них була і родина Миколи Горбала. Сто сорок тисяч тих, хто зуміли залишитись, у 1947 році польський уряд примусово виселив на північ і захід Польщі (для повної асиміляції) – акція «Вієла». Пісня «Цвінтари» – своєрідний реквієм втраченому краю.

СЛЬОЗИ СЕСТЕР *

Сестрі Марії присвячую

1. Сльози сестер на землю не падуть —
Чисті і праведні сльози сестрині
Не кануть у Лету, не пропадуть:
Сльози сестер — не солоні краплини.
Це лілії білі на чорнім граніті,
Ці сльози сестрині в риданнях трембіти,
У чайчиних криках, що відчай квилять,
У вербах плакучих,
В чеканні болючім,
У піснях тужливих незримо бринять.

2. Сльози сестер на землю не падуть —
Чисті і праведні сльози сестрині
Не кануть у Лету, не пропадуть:
Сльози сестер — не солоні краплини.
Вони у терновім вінку України,
У стогоні вітру на пустках руїни.
Ці сльози, як докір на голови тих,
Хто з рабством змирився,
Катам прислужився,
Хто віру утратив, принишкі затих.

* Історія пісні на стор. 167.

3. Сльози сестер на землю не падуть —

Чисті і праведні сльози сестрині

Не кануть у Лету, не пропадуть:

Сльози сестер — не солоні краплини.

Коли в рідний Київ прийдуть ті хвилини,

Що рідна мова на вулиці хліне,

Що з радості плачуть, а дзвони гудуть.

То сльози сестрині,

Ці сльози невинні

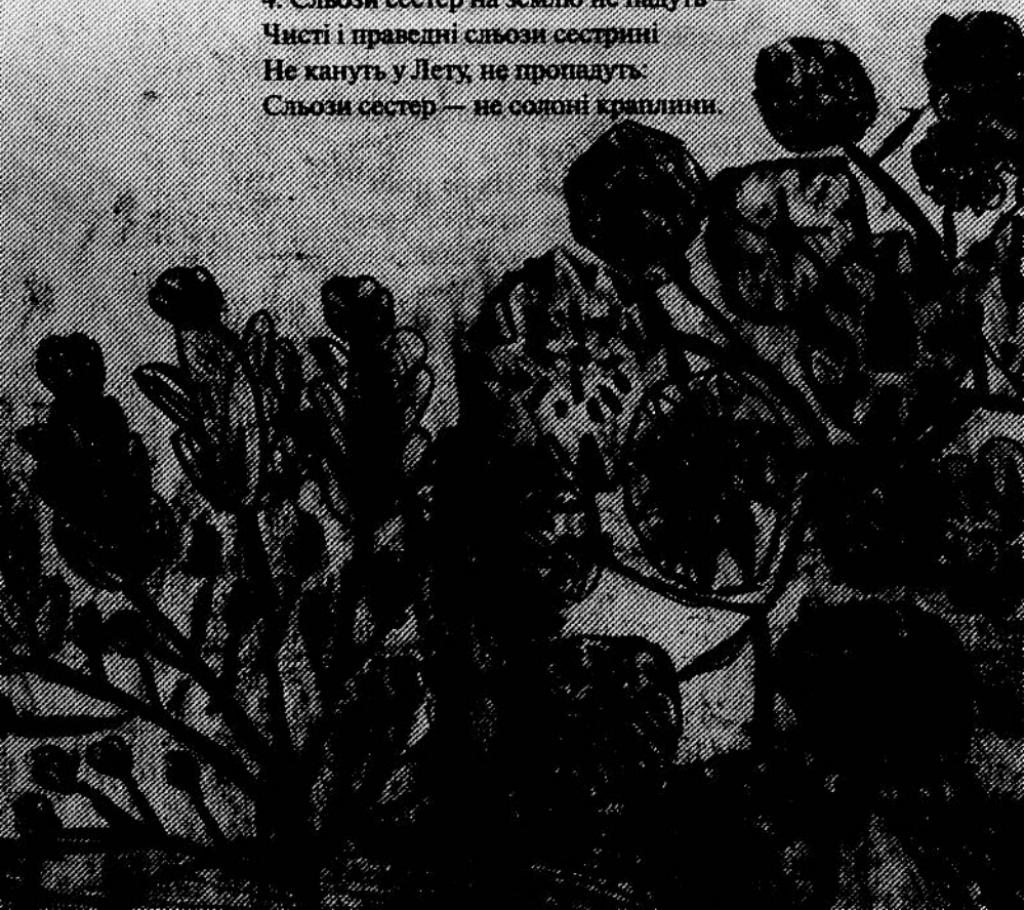
Тихенько у пам'ятник волі ввійдуть.

4. Сльози сестер на землю не падуть —

Чисті і праведні сльози сестрині

Не кануть у Лету, не пропадуть:

Сльози сестер — не солоні краплини.

ВСЕ НАЙДОРОЖЧЕ, МАМО, ПРИ МЕНІ

*(Із позацензурного /конспіративного/
листя до матері)*

1. О, я тепер такий багатий, мамо,
Нехай що у тюрмі!..
Чого Ви в сльози? Ну, не треба.
Все найдорожче, мамо, при мені.
Наосліп з дурману я вихід шукав,
Бо вже задихавсь, не міг.
Спромігся лиш ідолам плюнуть в лицے
За себе, за Вас, за обманутих всіх.

2. О, я тепер такий багатий, мамо,
Нехай що у тюрмі!..
Чого Ви в сльози? Ну, не треба.
Все найдорожче, мамо, при мені.
Утрачену віру я раптом знайшов.
Хіба це для нас не скарб? —
Розкути кайдани на серці своїм,
Відчути, що страху ти більше неrab

3. О, я тепер такий багатий, мамо,
Нехай що у тюрмі!..

Чого Ви в слізозі? Ну, не треба.
Все найдорожче, мамо, при мені.

І певність я маю в своїй правоті.

Хіба це не скарб для нас? —

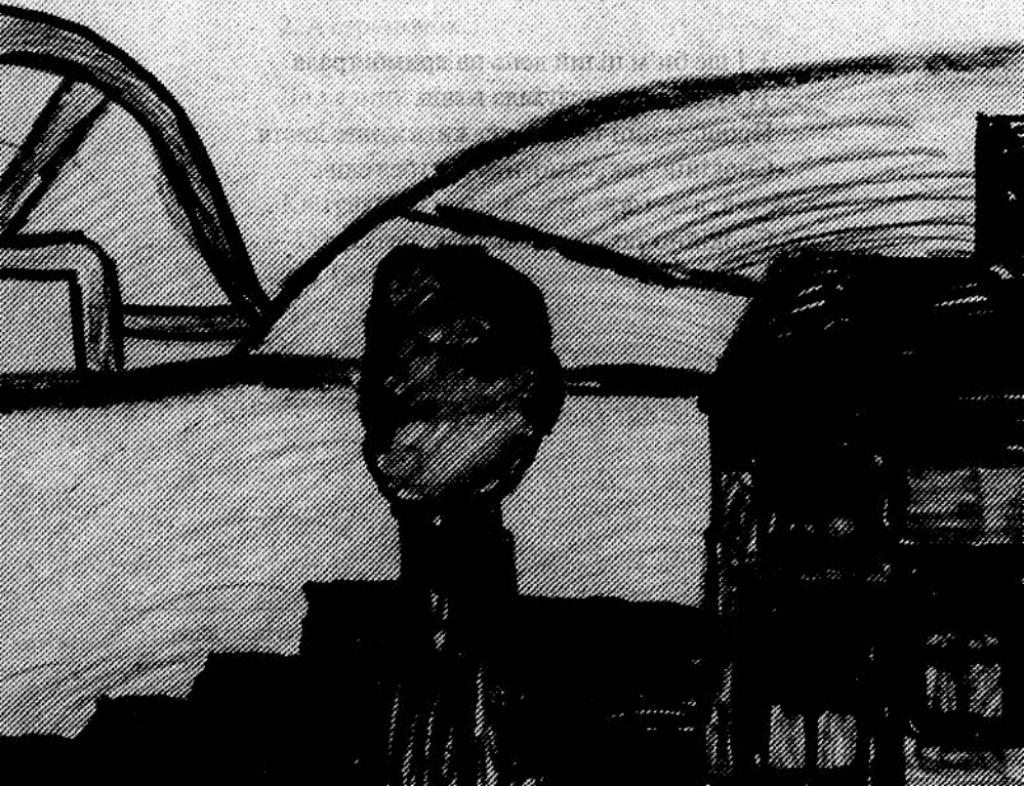
Відчути всім серцем, що ти на путі,

Якою ішов так несхитно Тарас.

4. О, я тепер такий багатий, мамо,
Нехай що у тюрмі!..

Чого Ви в слізозі? Ну, не треба.

Все найдорожче, мамо, при мені.

ОСІННЯ ПІСНЯ*

1. Над містом гуси проспівали туту,
А вітровій рेगоче з голих днів,
Лиш спомин волі десь на дримбі грає,
І тихо так, самотньо так, без слів:
А-а-а, а-а-а-а,
І тихо так, самотньо так, без слів.

2. І я би'м цілий день на дримбі грала
Мелодії із вересневих снів.
Осінні квіти ждуть своє незнане
Спокійно так, самотньо так, без слів:
А-а-а, а-а-а-а,
Спокійно так, самотньо так, без слів.

3. І ще би'м цілий день на дримбі грала
Ті думи, що підслухала в гайв.
Прощальний танець кружить жовте листя
Спокійно так, самотньо так, без слів:
А-а-а, а-а-а-а,
Спокійно так, самотньо так, без слів.

* Історія пісні на стор. 169.

НАД ПОТОКОМ*

1. Над потоком

неглибоким

Розквітає кущ калини одинокий.

Цього року

до потоку

Не вернулась синя пташка з того боку.

Тільки в мої сні

Весни принесли

тихий, тихий жаль.

Весно!

Візьми сумний мій сон,

Пусти за водою дарену печаль.

2. А струмочок,

мов дзвіночок,

До калини подає свій голосочек:

— Глянь на вроду

в чисту воду —

Квітуванню не пасує тута зроду.

— Ой, не тіш, не радь,

Годі умовлять —

Не розрадиш ти,

Ой, ні!

Не знати втіх мені.

Іх лиш люба пташка зможе принести.

* Історія пісні на стор. 169.

БІЛИЙ КАМІНЬ*

1. Білий камінь вода миє, білий камінь
із лілей та зелен-рясту, рушниками
Витирає біле личко, сліози чисті роси.
Чом замкнувся у самотність, чом не просиш?:

Дніпре, любий Дніпре, зажди!

Припни до верб запінені вітри.

Ключ журавлів загублений знайди

І розімкни із каменя летячий день,
Введи у замок сонця і пісень.

2. Вже й веселка виглядає білий камінь,
Обсипає самоцвітів крапельками
І кладе йому на плечі вербні свої коси.
Він не бачить, знову плаче, знов голосить:

Дніпре, любий Дніре, зажди!

Припни до верб запінені вітри.

Ключ журавлів загублений знайди

І розімкни із каменя летячий день,
Введи у замок сонця і пісень.

* Історія пісні на стор. 169.

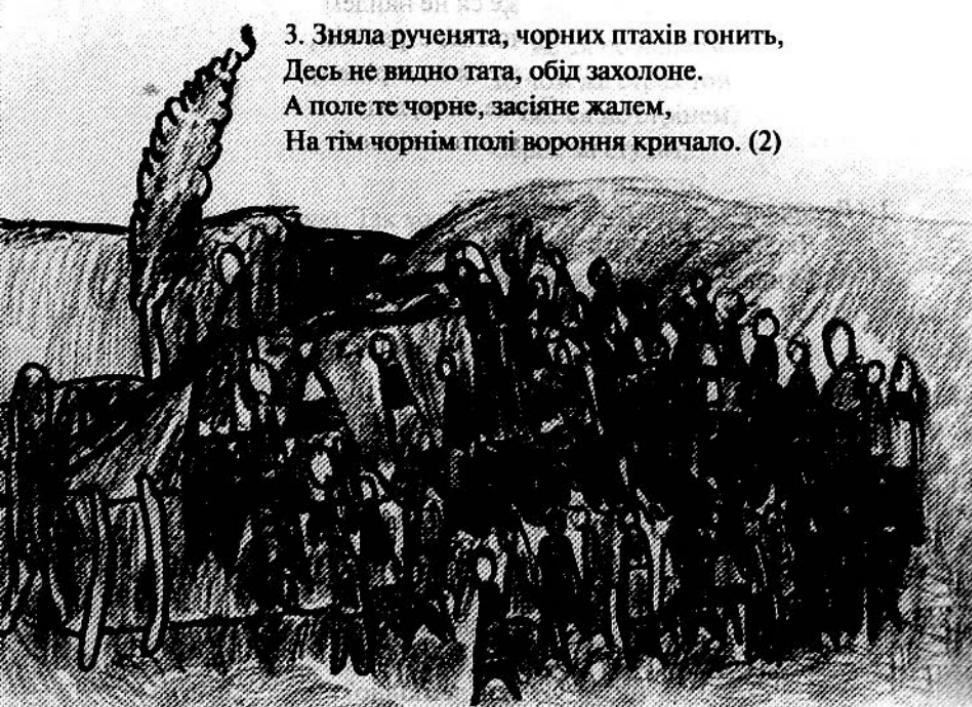
СРІБЛЯНИЙ КОДА

А ПОЛЕ ТЕ ЧОРНЕ*

1. Хатку замітала, квіттям прикрашала —
 З поля прийде татко, доня татка ждала.
 А поле те чорне, засіяне жалем,
 На тім чорнім полі вороння кричало. (2)

2. В рушник зав'язала полудень для тата,
 Trebaйти у поле — доки можна ждати
 А поле те чорне, засіяне жалем,
 На тім чорнім полі вороння кричало. (2)

3. Зняла рученята, чорних птахів гонить,
 Десять не видно тата, обід захолоне.
 А поле те чорне, засіяне жалем,
 На тім чорнім полі вороння кричало. (2)

* Історія пісні на стор. 170.

МОЯ ЛЕМКІВНО*

1. (*Речитатив*) Ти пишеш, що чекаєш мене.

О, як добре мати твоє чекання
Коли мені тривожно і незатишно —
Я огортаюсь ним і мені тепліше.

(*Спів*) Моя лемківно,
княгине моя,
чия ти, любко,
а може, тя не є
А може, ня чекаш,
може, десь глядаш,
То чом ся бою,
же ся не найдем
То чом же страх той,
же ся не стрінем,
Серце мі студит,
моя лемківно?

2. (*Речитатив*) Ні разу не бачив,

Як дівчата плетуть вінки на Купаву.
І кидаючи їх на ріку, кожна шепче ім'я коханого.

(*Спів*): Моя лемківно,
княгине моя,
чия ти, любко,
а може, тя не є
А може, ня чекаш,
може, десь глядаш,
То чом ся бою,
же ся не найдем
То чом же страх той,
же ся не стрінем,
Серце мі студит,
моя лемківно?

* Історія пісні на стор. 170.

3. (*Речитатив*) А вчора марилось, що я на волі,
 І ми, взявши за руки, йдемо вулицями порожнього міста.
 Я в подергій сорочці і босий...
 І ніяк не можу заглянути тобі в обличчя,
 бо з кожного вікна дивляться на нас люди.
 Так і не впізнав тебе,

(*Спів*): Моя лемківно,
 княгине моя,
 чия ти, любко,
 а може, тя не є
 А може, ня чекаш,
 може, десь глядаш,
 То чом ся бою,
 же ся не найдем
 То чом же страх той,
 же ся не стрінем,
 Серце мі студит,
 моя лемківно?

4. (*Речитатив*): Так хочеться, щоб хтось написав мені...

(*Спів*) Моя лемківно,
 княгине моя,
 чия ти, любко,
 а може, тя не є
 А може ня чекаш,
 може, десь глядаш,
 То чом ся бою,
 же ся не найдем
 То чом же страх той,
 же ся не стрінем,
 Серце мі студит,
 моя лемківно?

ЗА ПОРОГИ*

(Балада)

1. Малий хлопчина каракато

Переступив поріг із хати

I впав у світ...

Ой-йой-йой-йой, такий великий світ

Захуртовинивсь в яблуневий цвіт.

Підбігла мати

Хлопча підняти,

Щоб знов до хати

Хлопчатко взяти.

А він — ой, ні! А він побіг:

Це ж перший був його поріг.

2. Біг через весни, через літа,

Зачарувався дивосвітом

I пісню стрів...

Ой-йой-йой йой, яку він пісню стрів!

Із любих серцю найдорожчих слів.

Та раптом — лиxo.

Цю пісню тиху

Зв'язав, полонив

Злий чорний вихор.

А він — ой, ні! Він спломенів,

Став на поріг буренних днів.

* Історія пісні на стор. 170.

3. Благали квіти, сни просили,
Зелене поле голосило:

Рятуй ї!

Ой-йой-йой-йой, рятуй, рятуй ї!

Неспокій кликав юнака до дій.

Встиг наказати

Коня сідлати,

Підбігла мати

Сина впрохати —

А він вклякнув: — Благословіт!

Вже за порогами мій світ.

ОЙ, КОГО Ж ВИ, МАМЦЮ, ЖДЕТЕ?* (Колядка)

1. Ой, кого ж ви, мамцю, ждете — Святий Вечір вже.
Й не єсте Святу Вечерю, ой, кого ждете?
То не січень стогне-плачє, то сини ідуть,
Бо далека, бо далека випала їм путь.

Ім треба встигнути прийти
На Святий Вечір в рідні хати.
Йдуть рік, йдуть два, йдуть три,
А цілу вічність жде їх мати.

2. Ой, чого ж ви смутком, мамцю, застелили стіл?
Чи збідніла наша нива, чи наш гай збіднів,
Чи пшениченьку не жали — наш широкий лан,
Чи зозуля не кувала літ щасливих вам?

Ні, не забули, ні, не сплють! —
То хлопцям ліг тягар на плечі:
Йдуть рік, йдуть два, йдуть п'ять —
Вони спішать на Святий Вечір.

3. Як сльозою освятиться втомлений ваш зір —
Наберіть з Дніпра водиці, а барвінку з гір.
В них тривоги журавлині втрачене знайдуть,
Бо далека, бо далека випала їм путь.

Вони прийдуть, хоч важко їм —
Така їх доля — йти додому.
Йдуть рік, йдуть два, йдуть сім
Так, як ішли сто років тому.

* Історія пісні на стор. 170.

ВГОВОРИЛА МЕНЕ КАЗКА*

(Дитяча колядка)

1. Вговорила мене казка вести коляду,
Бо в святковий іній вбрались дерева в саду.
Розстелили в хаті сіно — що за благодать!..
Он овечки ваші, тітко, хмарками біжать.

} 2

2. Дзвонять срібними дзвінками в небі зірочки,
На ялинках кольорові світяться свічки.
Не впізнав ялинки заєць, став — «У чому річ?»
З колядою роз'яснили, що Різдвяна ніч.

} 2

3. Бровко ходить в капелюсі, а кіт в чобітках.
Лиш Івась в старім кожусі, що весь у латках.
Може, щось заколядує на новий кожух —
В Святий Вечір, щедрий вечір кожен тобі — друг.

} 2

4. Білка винесла горіхів повне решето,
Дав морозива нам олень пачок, мабуть, сто.
А в ведмеди мед, цукерки і всяка їда.
Дивний вечір — Святий Вечір, ходить коляда.

} 2

5. Цілий вечір біг за мною місяць-колядник.
В нього торба з колядою... Та, куди ж він зник?
Вже з-за хмари виглядає — от тобі і на! —
Колядуєш, колядуєш — коляди нема.

} 2

* Історія пісні на стор. 171.

МІЙ ЛЮБИЙ БРАТЧИКУ*

СУДЯВІЧІ

1. Мій любий братчику,

Мій славний мальяре,

Я з собою несус показ твій,

всіма кольорами написаний,

всіма кольорами.

В бурхливому вирі розплачливий спокій,

Кричуше мовчання сумлінь одиноких.

Як добивали кожен цей крик,

тайною чорною заволокли.

Лиш білу пам'ять на суд

Я з собою несу.

2. Мій любий братчику,

Мій славний мальяре,

Я з собою несус показ твій,

всіма кольорами написаний,

всіма кольорами.

В червоному чаді колони мільйонні,

І реготом радість колон на припоні.

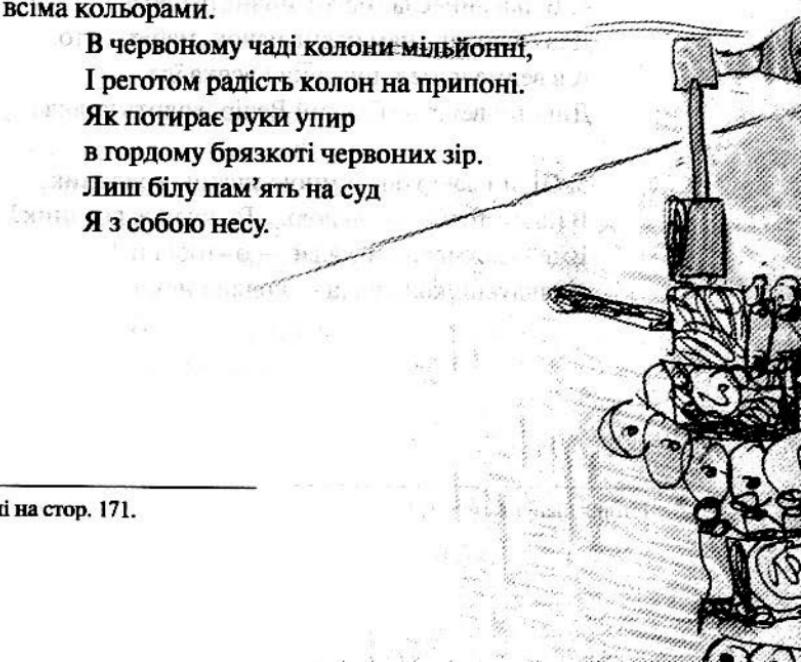
Як потирає руки упир

в гордому брязкоті червоних зір.

Лиш білу пам'ять на суд

Я з собою несу.

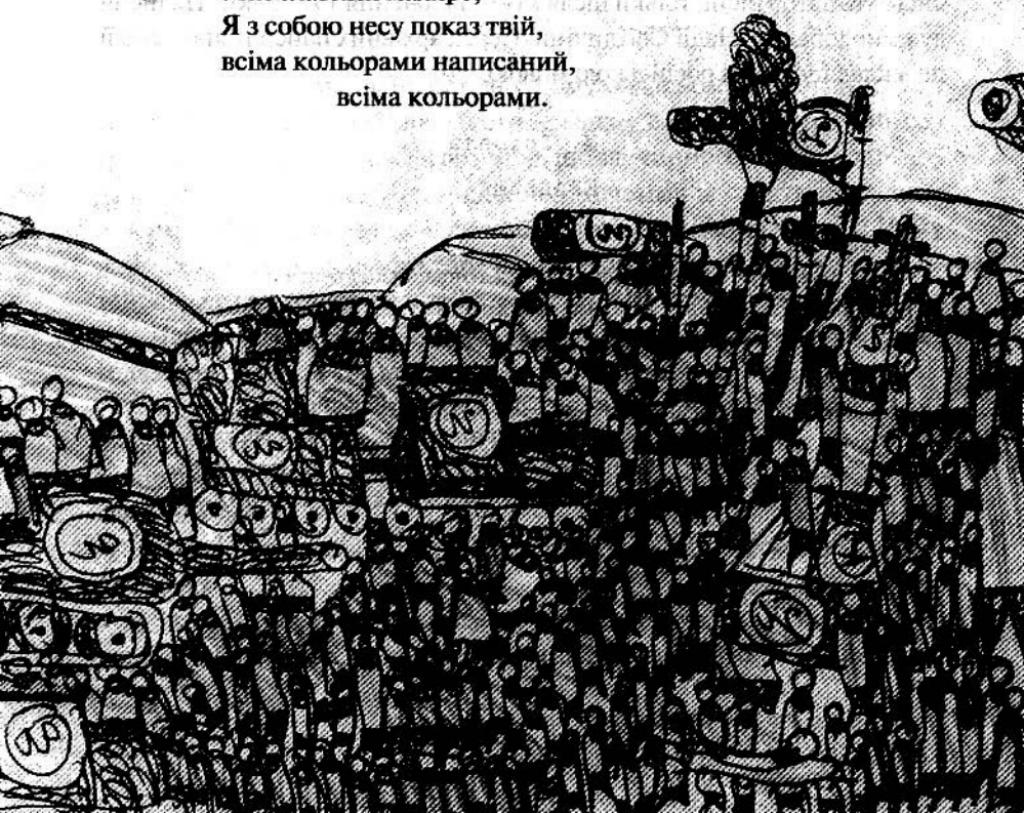
* Історія пісні на стор. 171.

3. Мій любий братчику,
 Мій славний мальре,
 Я з собою несу показ твій,
 всіма кольорами написаний,
 всіма кольорами.

Розколену навпіл злобою плянету
 І жах безнадії, пориви без злету,
 А чоловічків три кольори,
 Не помилившися, спати лягли.
 Лиш сон іх жахний на суд
 Я з собою несу.

4. Мій любий братчику,
 Мій славний мальре,
 Я з собою несу показ твій,
 всіма кольорами написаний,
 всіма кольорами.

Авторське пояснення історії творів з розділу «Пісні з неволі»

ЦВИНТАРИ

Пісню написано 1973 року в таборі ВС-389/35 ст. Всехсвятська Пермської обл. Пісня потрапила на волю в листі Івана Світличного до своєї дружини (без зазначення автора та походження твору, інакше цензура не пропустила ї). Першим виконавцем на волі була Михайлина Коцюбинська, близька подруга родини Світличних. У Києві дізналися, хто автор пісні, тільки після мого звільнення 1977 року. Ця пісня дуже подобалась Надії Світличній. Серед архівних паперів знайдено її переклад цієї пісні російською мовою.

М. Горбаль

КЛАДЕИЦА

Кладбища...

Лишь ветхие только по склонам кладбища.

Там уж давно никого не хоронят.

Кресты обветшали, глодает их ветер
и плакать никто уж туда не приходит.

Лишь волк вдруг завоет над лисьей норой.

А там, над вершиной старой горы,
Гром вяжет сверкающих молний узлы.
И над стеклянным ручьем, что под елью,
Ветер играет пустой колыбелью.

Кладбища...

От лемков по склонам одни лишь кладбища

Тихо. Конец. Умирают кладбища.

А мир не рыдает. Что ж мир не рыдает?

Ведь им обещали всем вечную память.

А память уходит. И память уходит.

А там, над вершиной старой горы,
гром вяжет сверкающих молний узлы.

И над стеклянным ручьем, что под елью,
ветер играет пустой колыбелью.

Перевод с украинского Н. Светличной.

Будучи уже на смертному ложі, Надія Світлична побажала, що би на її похороні вокальний гурт «Лемки Києва» заспівав цю пісню. Її волю виконано.

СЛЬОЗИ СЕСТЕР

Під час перерви в Тернопільському обласному суді наді мною, сестра Марія підійшла до одного «свідка» сексота (секретний сотрудник) із запитанням: «Не розумію, що злочинного в тому, коли людина пише вірші? Чому вам так конче хочеться посадити його за це в тюрму? Писав, як розумів, як любив, то який у цьому злочин? Чому вам так хочеться принести горе нашій мамі, адже ви також маєте дітей, невже ви і їх ненавидите?»

Через кілька хвилин сестру викликав суддя: «Будеш много разглядывать, ми і тебя посадим!»

«Знаю, що ми беззахисні, та сльози сестер на землю не падуть!» — відповіла сестра. Про це сестра розповіла мені на першому побаченні в мордовському концтаборі. А вже через тиждень я написав цю присяту для неї.

Пісня написана 1971 року в таборі ЖХ-385/19, посёлок Лесной, Мордовія.

Зазначу, що ноти усіх пісень, написаних у таборі, переслав на волю у своєму листі до дружини в'язень Зиновій Антонюк, мовляв, це

музичні етюди для вправлення в музиці маленькому синові Максимкові. Лист дійшов. Ноти повернув мені добродій Зиновій після свого звільнення. Багато текстів пісень, пересланих конспіративним шляхом, не вдалось віднайти. Сестра Марія цієї пісні теж не отримала. Вручив їй що пісню тільки після свого звільнення.

ВСЕ НАЙДОРОЖЧЕ, МАМО, ПРИ МЕНІ

(Із позацензурного /конспіративного/ листа до матері)

«Матусю, прийшов Ваш лист, дякую.

Мене розраджуєте та потішаєте, а самі плачете. Не плачте, рідненька, не треба. Прикро, що змущений нести скорботу в наш дім, а не втіху Вашій старості, та не можу, матусю, інакше.

О, як би хотілось, аби Ви не горювали. Повірте, матусю, — я багатий зараз, як ніколи».

Цю пісню-розраду матусі я написав і переслав конспіративно у 1972 чи 73 році. (До речі, текст цієї пісні та пісні-присвяти братові Богдану знайшов в архівах Світличної в Америці серед правозахисних матеріалів, мікропочерком, на цигарковому папері.) Ці пісні просив переслати на адресу знайомого в сусіднє село (небезпідставно підозрював, що усі листи, які приходять безпосередньо на мамину адресу, могли піддаватися перлюстрації). Чудо сталося і цього разу: невідомі мені посередники переписали своєю рукою і надіслали тексти за вказаною адресою, знайомий із сусіднього села заніс їх мамі. На жаль, реакція мами була зворотною: я цим не лише не втішив маму, а ще більше налякав. Незабаром отримав від мами розpacливого листа: «Миколю, дитинко, я тебе прошу, не пиши там нічого, бо тебе ніколи не випустять з тюрми...» Цензура цього листа з таким маминим повчанням пропустила, й не підозрюючи, про що йдеться. З цього я зрозумів, що присвята таки дійшла до мами, але також усвідомив, що не маю права перед мамою корчити із себе пурця, створювати їй ще більші тривоги. Треба було терміново шукати для своїх пісень та «писульок» якогось іншого адресата.

ОСІННЯ ПІСНЯ

«Осіння пісня» написана 1973 року у таборі ВС-389/35, ст. Всехсвятська, Пермської обл. Навіяна листом з волі. Подруга поета Ігоря Калинця Христина Підсаднюк дуже лірично описала незатишний настрій духовно спустошеного Львова після арештів 1972 року. (В'язні між собою ділилися вістками з волі.) Через кілька днів я намутикав Ігореві цю пісню, написану під враженням його подруги Христини.

«Вишліть їй», — натякнув Ігор. Дав адресу.

Кожен в'язень мав право написати на волю два листи на місяць, які відправлялися через цензуру. Ігор, певною мірою, був обмежений, бо одного листа писав з неволі в неволю, в Мордовську колонію, де на той час каралася його дружина, поетеса Ірина Калинець. Христя пісню отримала. Я вдячний Калинцю за цього чуйного адресата, бо потім надіслав їй ще декілька пісень, які в цей спосіб збереглися. Як «Осіння пісня» потрапила до Світличної, мені не відомо.

НАД ПОТОКОМ

«Над потоком» — присвята донечці Ігоря Калинця Дзвениславі до дня її народження. Ігор надіслав її у листі. Лист дійшов. Вірогідно, цю пісню отримала й Ірина Калинець, з якою в той час відбувалася покарання й Надія Світлична.

БІЛИЙ КАМІНЬ

«Білий камінь» написана 1974 року в Таборі ВС-389/35, Пермської обл. Присвята донечці-школлярці Володимира Дяка. Володимир Дяк — інженер лісового господарства зі Львова, отримав п'ять років таборів за т. зв. «антирадянську агітацію і пропаганду». Володимир вислав пісню донечці, чи отримала — не відомо. Надіслав її також Христі, як бачимо, — отримала.

А ПОЛЕ ТЕ ЧОРНЕ

«А поле те чорне» написана 1973 (74?) року в концтаборі на Уралі як присвята до дня народження донечці багатолітнього політ'язня Івана Геля, Оксаночці. Переслана в листі до Христі Підсаднюк.

МОЯ ЛЕМКІВНО

«Моя лемківно» написана 1973 року у Пермському концтаборі. Особисто надіслав листом пані Христині. Отримала.

ЗА ПОРОГИ

«За пороги» написана 1977 року під час заслання в Сибіру (Томська область). Присвята семирічному сину Надії Світличні — Яремі. Світлична на той час вже звільнилася з ув'язнення і жила в Києві. Надіслав їй особисто. Отримала.

ОЙ, КОГО Ж ВИ, МАМЦЮ, ЖДЕТЕ?

Колядку «Ой, кого ж ви, мамцю, ждете?» написано 1976 року в Сибіру, під час заслання. Надіслав її на адресу киянки Мешко Оксани Яківни. (О. Я. Мешко (1905—1991): 1947 засуджена на десять років. 1954 — звільнена. 1956 — реабілітована. Активна учасниця руху шістдесятників. 1976 — одна із засновників Української Гельсінської групи. 1981 — півроку ув'язнення і п'ять років заслання в Хабаровський край.) Думаю, що саме від Оксани Яківни ця пісня потрапила до Світличної.

Як упорядник першого видання «Деталей піщаного годинника», Світлична, коментуючи колядку, пише: «Цю пісню автор присвятив Оксані Яківні Мешко». Хоч, очевидно, ця колядка є присвятою всім матерям, сини яких були в неволі. На жаль, з уже відомих причин, особисто своїй матері я не міг надіслати цю пісню.

ВГОВОРИЛА МЕНЕ КАЗКА

Дитяча жартівлива колядка. Написана під час заслання. Привітав нею з Різдвяними святами сина Євгена Пронюка — Мирося (*Євген Пронюк відбув сім років концтаборів і п'ять років заслання*).

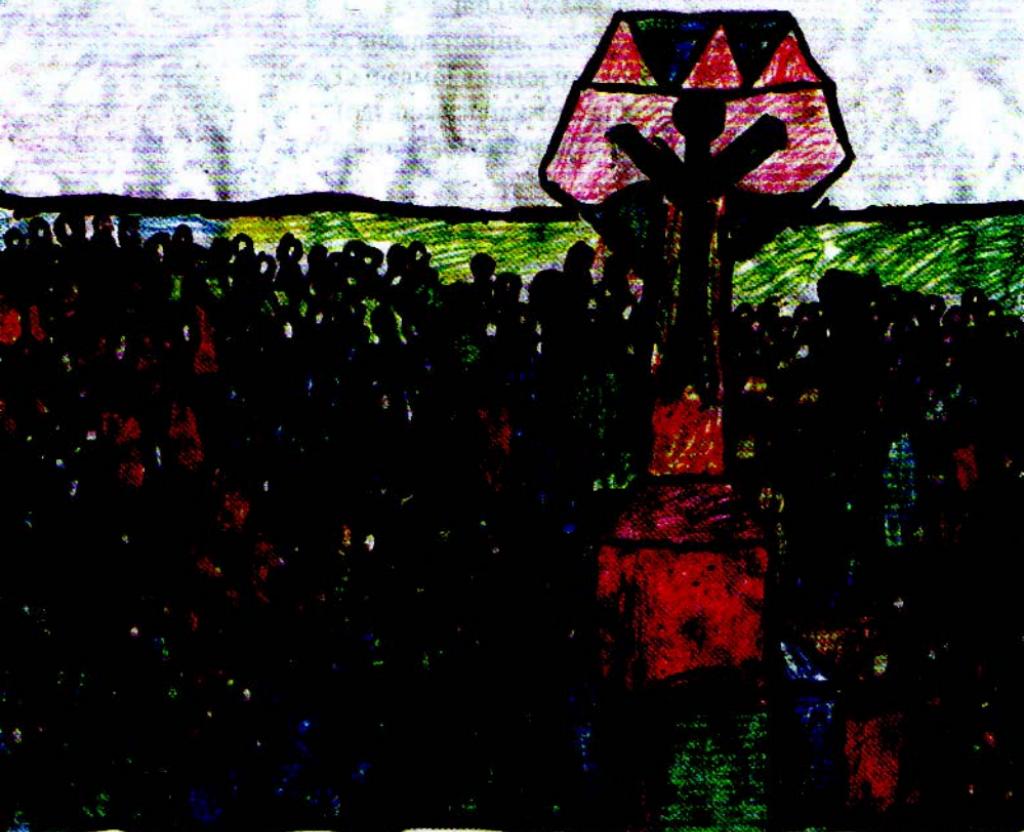
МІЙ ЛЮБИЙ БРАТЧИКУ —

присвята художнику братові Богдану. Написана 1973 року в концтаборі на Уралі. Передана конспіративно на волю. Серед архівів Світличної зберігся папірець із текстом цієї пісні. Перед текстом пісні є такі слова: «*Даруй мені, любий братчику, що колись недооцінював твоїх дивних малюнків з мільйонними колонами малих чоловічків; з потворами, обвішаними орденами, що пожирають одна одну. Малюнків з великими парами та юрбами маленьких чоловічків. О, як багато говорять вони мені зараз! Дозволь, я візьму їх з собою на суд як твої покази. А тобі з вдячністю дарую цю пісню.*

На жаль, малюнки, які так врізалися в пам'ять, не збереглися. Використані в цій книжці твори Бо Го написані 1993—1995 роках, коли брат Богдан проживав зі мною в Києві (*Богдан Горбаль (1937—1998) — інвалід дитинства*).

ПРИДОРОЖНЯ КАПЛИЧКА*

Світлій пам'яті побратимів,
що загинули в неволі

* Цю невеличку збірку автору вдалося вивезти з останнього, третього ув'язнення (звільнений 23 серпня 1988 року, в час т. зв. «перестройки»).

* * *

Коли переступаю
через свою настороженість,
зажди хочеться вхопитись
за поручні,
і забуваю,
що їх уже немає.
їх знесла повінь.
Ta й самої кладки вже немає.
Тоді як же я йду через цю прірву
до тої білої цяточки?

* * *

Камера вузенька, —
розкинувши руки, впираюся
в стіни, —
та переконую себе,
що більшої мені і не треба.
(Я ж не збираюся тут
танцювати).

Переконую себе,
переконую.

Але ж звідкіль оте відчуття,
що стіни стискаються,
стискаються,
як лещата.

* * *

Хто не знає,
що скрижалі
із заповідями Божими
витетсані на камені!

Але що цей камінь такий важезний...

Що ж,
коли тільки голод концтаборів
спроможний наростити м'язи,
коли лиш холод карцерів
має дати ту енергію
втримати брилу.

Ну що ж...

* * *

Hi! Hi!
Неправда!
Мене не засуджено!
Hi! Не ув'язнено!
Мене обрано свідком,
свідком моого часу.
Чуєте?!
Лише свідком!

* * *

Здається,
 вже можна б звикнути,
 та ще ні разу не забряжчали ключами,
 ні разу не грюкнули заливними дверима,
 щоб не полоснути по душі.
 А, здається, за стільки років
 Вже можна було б і звикнути.

* * *

Коли на зиму
 звідсіль
 відлітають пташки —
 сумую.
Але розумію їх.
 І тішуся весною,
 коли повертаються,
 але не розумію їх.

* * *

Знаю, що треба писати:
 розклести багаття,
 а пишу: розпалити вогонь.
 Так мені чомусь хочеться!
 Хоч вставлені у свічада
 поминальні свічі —
 скорбота наша.
 Вони ще не багаття,
 ще не вогонь.
 Та після хвилини мовчання,
 що так затягнулася,
 конче мушу зібрати їх у жмут
 і розпалити.

Розпалити!
 Навіть якби при цьому
 мала згоріти моя сторожова вежа.
Розпалити!
 А свічада почистити,
 витерти від пилу,
 «...бо то страхи, то все твої
 страхи,
 страхи,
 страхи»*.

Витерти
 і поставити на видноті
 в придорожній капличці,—
 прийдіте, народи, зігрітися
 біля нашого багаття
 і поклонітесь.

* З поезії В. Стуса.

* * *

Як добре закутатись —
 не так продуває.
 А все ж чути,
 як деренчать порожні шальки.
 Ними кидає то вгору,
 то вниз,
 Як бляшанками на мотузці.
 Який хосен тут із терезів Феміди?
 А то заносить їх вітром убік,
 і вони гойдаються,
 мов порожня гойдалка,
 прив'язана до старої, скрипучої груші
 посеред цвинтаря.
 Замружившись
 від разючого фальшивого світла,
 виразно видно,
 що це всього лиш
 брудне,
 пом'яте
 відро,
 що слугувало парашею
 арештованому цареві.
 А деренчить страшидлом,
 причеплене до полудрабка
 фараонової колісниці.

* * *

Чого ти на мене чатуєш,
Чому чигаєш на мене у цій юдолі?
Іди геть!
Кому кажу:
«Іди геть!»
Чого маю постійно оглядатися
у кожен закуток трагедій,
що так морозять.
Іди собі!
Бачиш, скільки тут ще роботи?!
Не страх перед тобою,
а страх не встигнути домовити
спонукає просити:
Іди собі геть!
Іди!
Дай договорити.
Дай доказати!

* * *

Захоплене зненацька зухвальство
сторопіло на мить...
Та згодом,
криво всміхнувшись,
занурилось у своє зухвале: «Ну
и чо?»*

* Ну і що? (Рос.)

* * *

На узбіччі дороги
 велике вантажне авто
 з причепом,
 яким мають возити будівельні матеріали
 в гігантську чорну діру
 в нашій галактиці.

Та під заднє колесо вмощують
 велику кам'яну брилу,
 що формою нагадує труну,
 в якій (я чомусь переконаний)
 похований Олексин стойцизм.

А в темному космосі
 так тихо,
 так безмежно тихо,
 аж моторошно.

* * *

Згорілі комети
 не полишають сліду.
 Погасла думка
 не домагається спогаду.
 Лиш вселенське веління
 змушує збирати псальми
 для завтрашнього псалтиря.

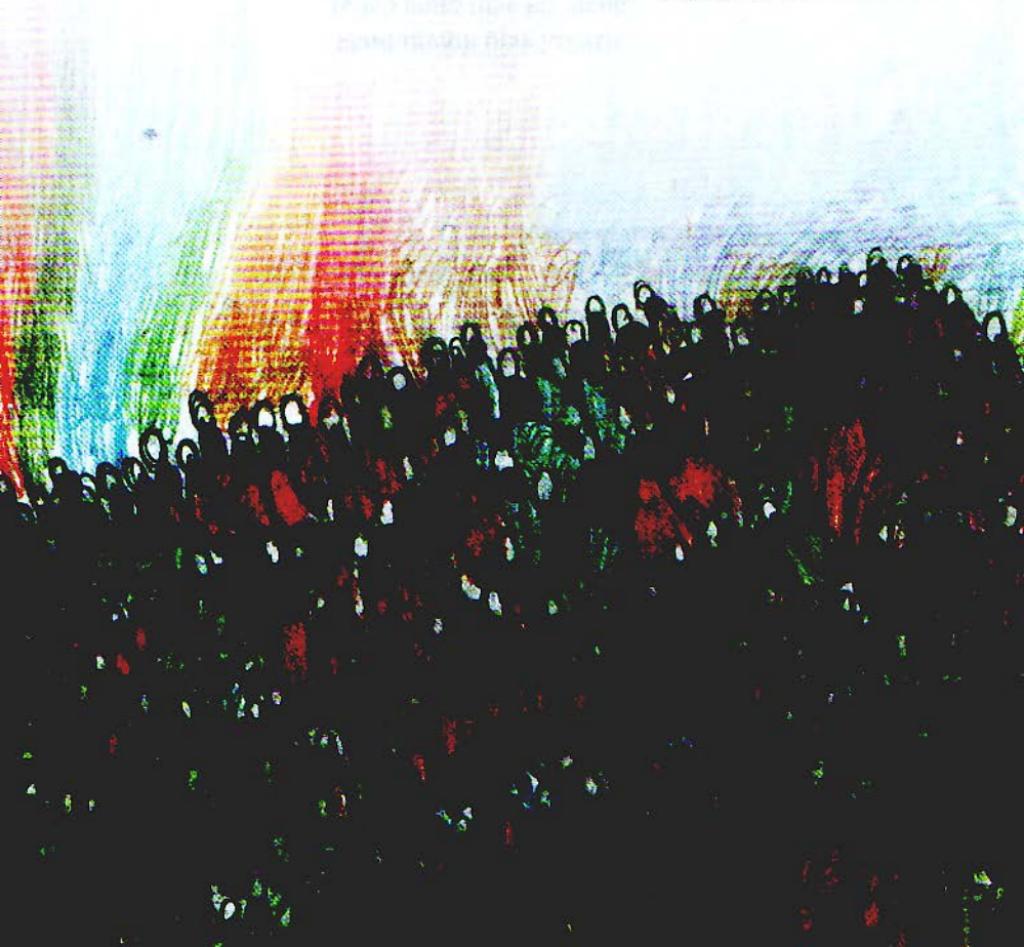
* * *

Ситий спокій співвітчизників
Забивав цвяхи у їхні руки.

* * *

Коли зберем плачі уси,
всі голосіння твої,
Україно,
твій стогін
і розпач твій,
твої молитви
за всіх часів твоєї страсної
дороги
по всій землі
і як не розірветься серце
вад тягара цього —
ПОВЕРНЕМОСЬ.

ЩЕ
ЖМЕНЬКА
ДЕТАЛЕЙ
ДО
ПІЩАНОГО
ГОДИННИКА

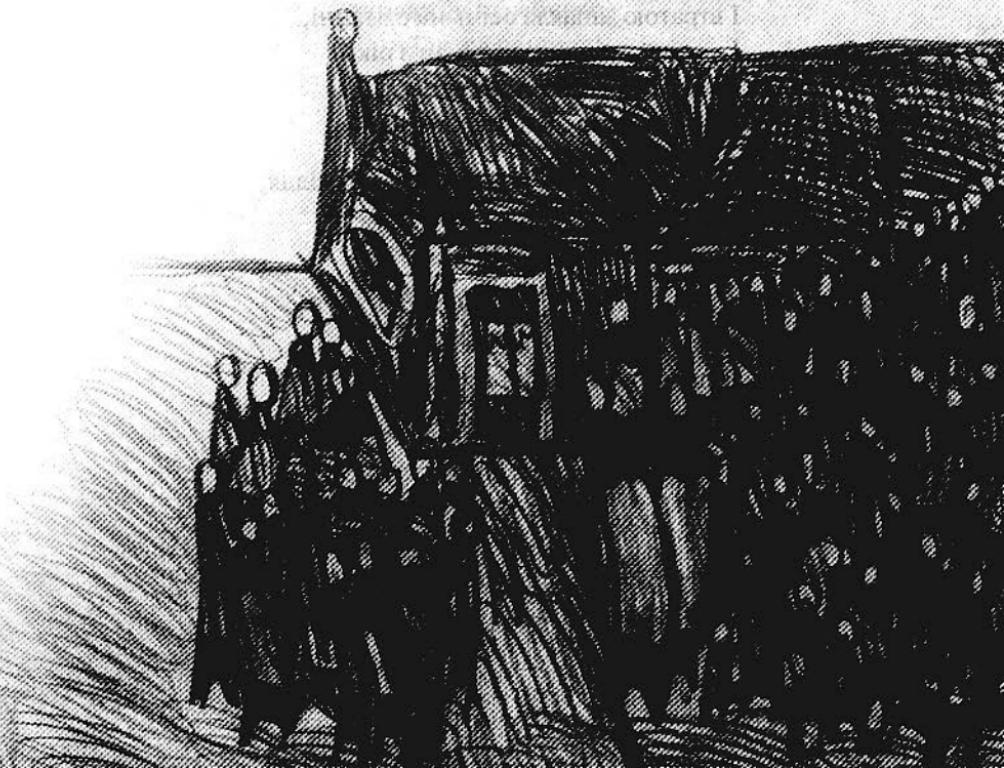

* * *

Сонце сходить і заходить,
Якщо їх сковали його від нас —
сонце сходить і заходить.

* * *

Найголовнішого так і не сказав.
Тепер воно піде від мене,
залишивши біль утрати.

* * *

Якось зненацька
останній залишок надій
журним ключем
піднявсь у місячне безсоння.

А птах підбитий
лемент свій
їм кинув навздогін
у темну прохолоду...
І все!
І більш нічого...
лишень на тиху воду
пожовклив лист упав

І втратою запахла осінь на світанні,
І легкий сум, немов туман з ріки,
Обняв, обкутав, затуманив
І кинув на покоси прілої трави.

Щоби відходити від літнього похмілля,
Втискатися у мушлю самоти
Коли нема кого чекати,
Коли нема куди іти.

Коли нічого вже не треба —
Лиш чути як сльоза в душі пече:
Легоче вирій вже без мене.
Не дожену! Не дожену уже.

* * *

Мусить пожовкнути,
висохнути
і щезнути трава,
мусить висохнути лоза виноградна,
мусить висохнути хміль,
і аж потому розкопуватимуть у пісках
померлі міста.

* * *

Коли розмовляю зі
смертью,
та завжди перебиває.
Так же негарно!

* * *

З того часу.
як замордували метафору,
життя стало панахидою
поезії,
на якій зачитую докори.
Потім в цьому каююся
і молю прощі для себе
і для них,
аж поки
знову не почнуть
мордувати.

* * *

Відвага підганяла,
а ноги не могли іти,
вже не могли.
І соромно не було —
був сам.
Було досадно.
Душили слізози.

* * *

І чого я несусь ці квіти,
вони вже геть зів'яли.
А поки донесу, взагалі стануть нікудишні,
ніяково буде їх дарувати.
А кому я їх несусь?

* * *

Вже по два загонових начальники
у кожному загоні невільників.
Та й загонів побільшало вдвічі.
А хтось таки там норму не виконує,
бо знову план горить.
План — це восьме чудо світу,
побудоване на піску.

* * *

Те, що виростає саме із себе
і переростає саме себе — горить.
Але ж хіба я роздмухую вогонь?!

* * *

Всі,
хто в поті чола,
приходьте до мене
на хліб і сіль
без води.

Без води.

* * *

...інколи
крадькома
загляне в дзеркальце.
Хіба для того,
щоб переконатися —
час все-таки біжить.

* * *

Треба бути дуже обережним —
переслідує відчуття марноти
з гострими пазурями.

* * *

Де батіг?!

Де батіг для самобичування?!

* * *

Холодні сніжинки
падають на чоло,
топляться.
Чоло гаряче...

* * *

У степ — птахом.
У степу тріскучі трактори
розкидають гній нових ідей.
У ліс — оленем.
У лісі юрми сліпих людей
шукують заблукану надію.

* * *

Як загриміло,
обперся спиною об стіну,
щоб крижі не боліли.
А дощу ні крапельки,
А так гриміло...

* * *

Це ми з тобою збирались перемалювати
всі акварельні візерунки
в ще не займаніх затоках Дніпра.

* * *

Нішо так не опритомнює
як твоє ридання.
Бо у ньому
бездня світу.

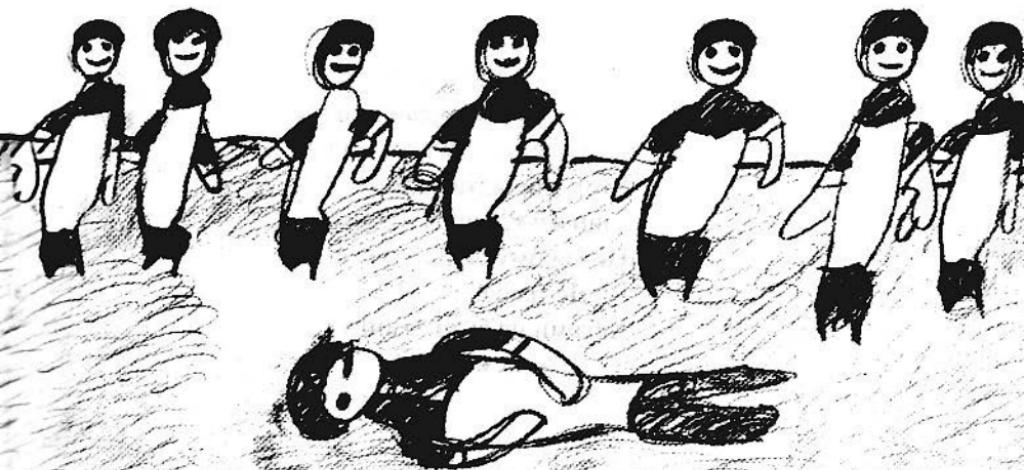
* * *

Кому дорікати за те,
що ми є?!
Ні в якому разі!
Не треба!
Хіба ми не були земні?
...а хочемо неба.

Несподівано
високе хвилювання
на цьому схилі віку.

Наступити чоботом на скрипку —
це щось більше,
як необережність.
Хрускіт розтрощених пальців.

Так гусне бурштин у часі,
втопивши у собі мурашку.

* * *

порятунку
в очах
твоїх

ласки
у рук
твоїх

прощі
в спокої
твоїм

МОВЧКИ
виболюю

* * *

Ріко життя,
ти уже не рвеш греблі.
У понизів'ї стала широкою і повільною.
То хоч тепер будемо одне для одного дзеркалом.
(ріка вперше побачила себе в мені)

* * *

Барикади —
це купи різного мотлоху.

* * *

Історія — відбитки емоцій,
що волють не враховувати інших емоцій.
Істина десь вище,
десь там,
де немає упереджень.

* * *

Тут неважко утвержуватись у вірі,
що Бог зійшов на Землю страждати.

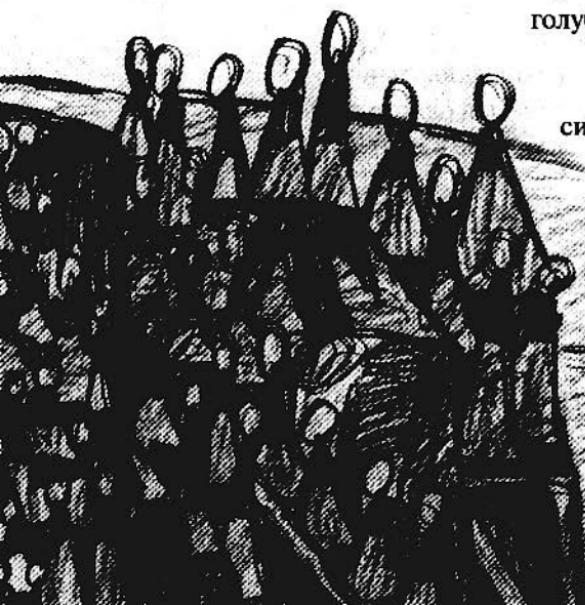
* * *

Голубить
небесну

голубінь
Бо

любить
синь
небесну

голубить
Бо
Го

* * *

В той час,
коли
«Із-за гір та з-за високих
Сизокрил орел...» летів —
поети
колонами
до
Соловків.

* * *

...десь там
геній Майстра
байстрював
оду пазурам
...десь там

* * *

На горизонті людина.
Іде туди, звідкіль я повертаюсь.
Чи йому щось розповісти,
чи розпитати його про щось?

* * *

Після великої
так званої класової битви
все стало значно простіше:
поділ іде на в'язнів і наглядачів —
і ніякої тобі плутанини.

* * *

І павутинка — чиясь смерть,
і це залізо — чиясь смерть,
і спека — чиясь смерть,
і гроза — чиясь смерть.
І невже це так мудро лиш тому,
що так жорстоко?

* * *

Достигла горобина
у вельоні бабиного літа
засоромилася власної зріlostі.

* * *

Така порожнечка під серцем —
вити хочеться.
Вити вовком.

* * *

— Слухай, це не дзвін бамкає?
— Ні, дорогу будують.

* * *

Думати про щось інше,
думати про біле,
думати про зиму.

...тихо падає пухкий сніг...

Згадалось:

мама принесли до хати
оберемок замерзлих випраних сорочок
і з грюкотом поклали їх на лаву.

* * *

Позавчора наглядачі
відібрали сорочку
«вольного образца»*.

* * *

І яка тут ризика
впертися головою в порожнечу? —
ніякої ризики.

* * *

Не можу пригадати,
хто мені подарував оте кольорове пір'ячко,
що носив за стрічкою
свого тірольського капелюшка.

* * *

Ти, пустельнику, будеш птахом,
бо птахи не знають, що таке робота,
і ти не мусиш знати.

* Цивільного зразка (рос.)

* * *

Круговертъ замислена великим супокоєм.
Тепер у круговерті своя власна мисль.

* * *

...перескочити через останню
оскалену
прірву.
І чого це я просив її
записати голосіння
роздбитого
натхнення?

* * *

Навпомацки...
Як маю лупати сю скалу?
Де ви, люди зі смолоскипами?!

* * *

Гори
висохлих
пожовклих
соснових
вінків

* * *

Яничари охороняють свято,
обвішане паперовими квітами.
«...С праздничком вас!
С праздничком...»
І сплються в шапки
мідні нагороди
за доблесть.

* * *

привид світанку
для метелика-одноденки
був затъмарений...

а потім було всього:
і злети
і падіння
і біль втрат
і безрозлільне кохання
тенета

тільки старість прийшла
якось раптово
надвечір.

* * *

Лапи,
лапиша
над кліткою реального світу,
в якій
забилася в куточок
видимість самозречення,
загнане владою
добре виваженої
продуманої стихії.

* * *

Не виніть,
що не бачив,
як розквітають яблуні.
Не виніть мене, браття.
Бо хіба це моя вина?

* * *

«Читайте, завидуйте» як
його величність пролетаріат
складає оди на честь слуг своїх.
А потім,
загнаний у колони,
демонструє червоними прапорами
їм
свою відданість.

* * *

Руки затекли,
і їх на якусь мить
дозволили розв'язати,
але тут-таки зв'язали пам'ять.
А при цьому потреба зав'язувати
очі
відпадає сама собою.

* * *

«Шаг влево,
шаг вправо —
расценівається как побег.
Стреляєм без предупереждений!»^{*}
— Чи ти сліпий
що не бачиш тих високих
мурів
зліва і зправа,
а товчешся об них головою.
Ото посередині — доля
твоя.
Кого ти ще шукаєш?!

* Крок вліво, крок вправо — розширяється як втеча. Стріляємо без попередження!
(roc.)

* * *

Може, той кам'яний стовп
і є сонячний годинник?
А нащо знати,
котра година,
коли й так ні кінця ні краю?
А може, це знак межі?
Межі чого?

* * *

Пустелю було замуровано
брілами часу,
Спресованими з простору.

* * *

потім підійшов упритул
до міражу
вперся об нього руками
міраж не відступав
Запаморочилось...

* * *

...під кінець двадцятого століття
у половині липня
посеред літа —
стан невагомості
і втрата горя
посеред плеса
людського моря.
Що це зі мною? Де я? —
світло,
музика
і Біла Лілея.

Біла Лілея
посеред плеса
людського моря
(на Землі — не земне)
полонить мене
посеред літа
у половині липня
в кінці двадцятого століття.
Сон?
Інша планета?
Комета?
Комета Галілея?
Біла Лілея!
Біла Лілея!

...посеред літа,
у половині липня,
в кінці двадцятого століття
тисячі скрипок
близнули злетом.
(серце літаврами гупа).

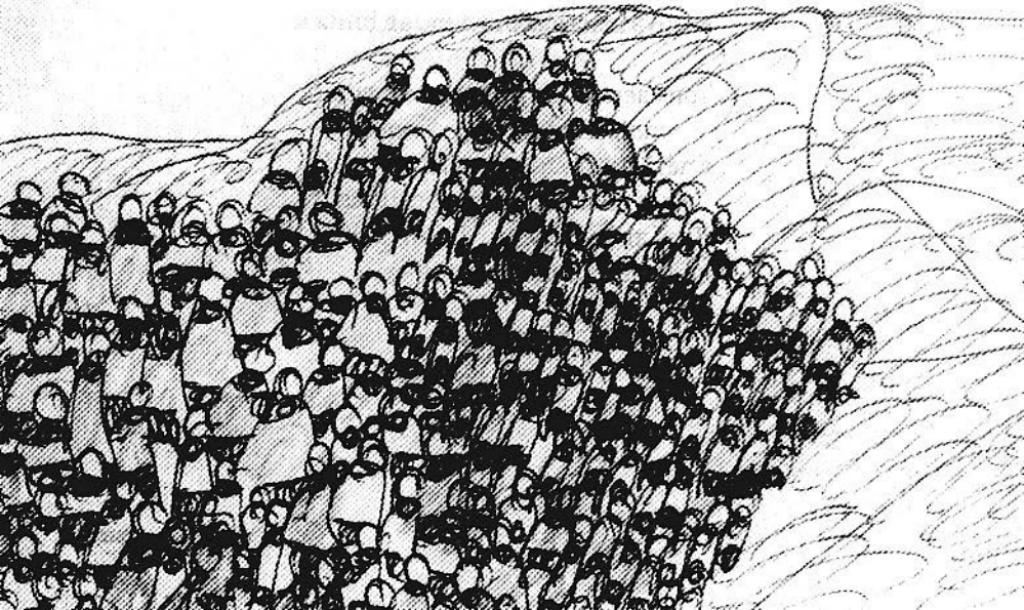
Хіба це зненацька,
хіба це в агонії,
коли всю вічність
чекаєш сплеску
космічної симфонії?!

Спресований часом,
спресований пресом,
герметично закритий
у карцер ракети
зі швидкістю світла
в сьогоднішній день,
у середину літа,
в половину липня,
в кінець двадцятого століття —
визбувались себе.

Тримаємось за руки,
сплівши в одне
в леті до зір,
замруживши очі.
Лиш літа вітерець,
лиш шелест шовку.

Твоя рука,
як метелик, тріпоче
у зашкарублій долоні;
де зап'ястя,
до кості
зглодали кайдани —
наручники зlostі.

Твоя рука,
як метелик, тріпоче...
«Всевишній Отче!»
Я так давно не молився віршами.
Що це зі мною? Де я? —
Світло,
музика
і Біла Лілея.
Біла Лілея.

* * *

Тешу з граніту квітку...
ніжну лілею;
тешу залишками дотикової
чуттєвості.

Квітку з росинками
кришталевих сліз на пелюстках
каменеломень*.

* * *

аеропорт рожевий,
аеропорт блакитний,
аеропорт білій
і зелений аеропорт
на різних кінцях землі,
з яких злітають срібні лайнери —
дуже чисті і ніжні,
без єдиного звуку,
злітають, як пір'ячко,
лайнери.

* Свій другий термін автор цих рядків карався у каменеломнях.

* * *

Не маю права проспати —
бітимутъ ногами.
Ні, ні — не заснути!
Але ж цей злий недруг — втома.
Єдина надія — прокинутися від тиші,
шо має нагрянути.
Єдина надія,
інакше... страшно подумати.

* * *

Втікати
з усіх аеропортів одночасно.
Важко бути присутнім
на проводах власної впевненості:
соромно сліз.

* * *

Спогади приходять самі,
непрошено.
Відвертають увагу
своїми недолугими жартами,
нав'язливим бажанням
втішити.

* * *

Плаш,
що залишився від тата,
був завеликий.
Але більше не було в що одягнути
потребу пізнавати світ.

* * *

Як багато знаків і символів
ще не вмію пояснити.

* * *

Динозаври
(заблудле безрозум'я кам'яного віку)
з порепаною шкірою
від зажерливості
з ревом (що ніс страх і сум'яття)
плязом (на оббвислих черевах)
через галявину конвалій,
в пошуках води
для освячення свого
звірячого нахабства.

* * *

Прохолодно.

Ой, де моє літечко?
Знову пропонують
бути розтоптаним.
Мерзлякувато.

* * *

Не загуби надію!
Чуєш?! Надію не згуби!

* * *

Лютий подарував нам
сім теплих днів

* * *

Лахміття
віддане міняйлові
за синій порошок,
кольорові олівці
і глиняний свищик —
втіха дітлахам.

* * *

Дерева позбавлені права
вибирати собі смерть.

* * *

вчорашні свійські голуби
над сплетінням верховіть
диких яблунь

* * *

Те передчуття
могло б народитись
пророцтвом,
та страх задушив його в собі.
А покарання відбувало «Я»

* * *

«Может, тебе не нравится
Советская власть?*
— Що Ви, начальнику,
що Ви...»

* Може, тобі не подобається совітська влада? (рос.)

* * *

Глиняний птах

клюс
рожеві колечка,
голубі колечка,
білі колечка
і зелені колечка,
склесені з паперових смужок
в ланцюг
для прикрашення
різдвяних надій.
І тепер вони калатають,
як мідяки в глиняному
глечику.

* * *

Якщо не свисну,
не сполохну,
може статися непоправне.
А де ж мій свищик?
Де глиняний пташок?!

* * *

Чим вимірюється дорога
між відчаєм і надією?

* * *

Підгасовується так,
щоб зробити видимість
безсмертності динозаврів.

* * *

Візок міняйла перекинутий
десь по дорозі
у нашій великій Мордовії.
Бо «поїзди ідуть із заходу
на схід
і зі сходу на захід»*.

Із заходу на схід

і зі сходу на захід.

* Цитата з роману Чингіза Айтматова «І довше віку триває день».

* * *

Другу похвальну оцінку
отримаєш, синку,
коли навчишся розмовляти
з деревами
і розуміти їх.

* * *

Може видатися смішним
коли на тебе
закритого в клітку
починають розставляти
петлі і пастки.

* * *

Не втратити б свідомості
від важкого сопуху —
в тісноті живих мерців:
дихнути нічим.
Ці оберемки кісток і плоті
бояться підняти голову,
щоб не розсипатись.

* * *

«Стройся по пятьоркам
побригадно
стройся!
Конвой, прінімай!
Первая,
вторая,
третья.
Бистрее, мать твою...
четвертая». *

* * *

Вівчарка конвоїра —
це також мій друг.
Друг — навчений ненавидіти.

* * *

Шукаю очима в небі пташки.
Це заспокоює:
мо' хоть хтось є вільний.

* Команди конвою (рос.)

* * *

Спостерігаю:

павук впускає у свою жертву отруту,
вбиває,
висмоктує сутність.

Залишається лиш оболонка,
лиш видимість колишнього існування.

* * *

Один рік дарував вам мовчання,
і другий рік дарував вам мовчання,
бо коли я плакав і молився,
молився і плакав —
до вас доходило тільки
мовчання.

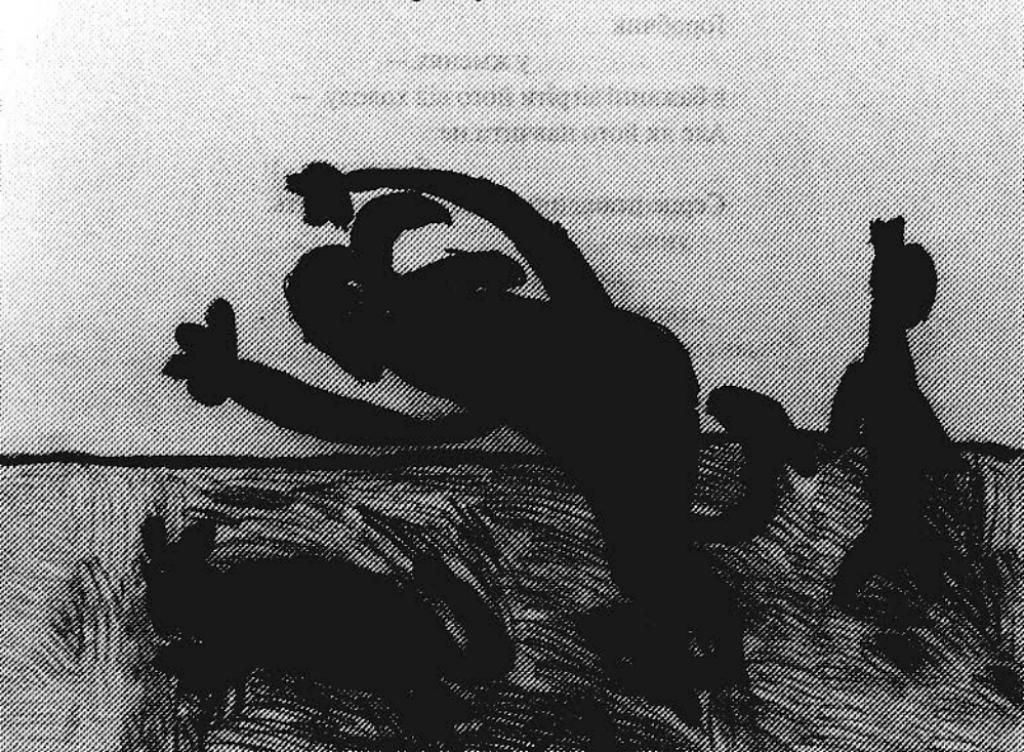
* * *

Не якість,
не форма,
не характер
предметів і явищ,
з якими стикаюсь,
а схоплена мить
пережитого
від зіткнення.

* * *

Ніби в могилу,
впало зернятко
в розриту землю.

Це п'ятирічне марення —
не нудьга,
а гнітюче томління духу,
від постійного приниження,
від неспроможності протиставитись,
від відсутності простору,
від неможливості крикнути.

* * *

...ця травинка у кам'яному морі
приховує
якусь таємницю.
А з якою гідністю мовчить
у кам'яному мурі.
Її не можна образити —
вона несе у собі зцілення.
Тепер щодня втікатиму до її самотності.
Це ж треба — у цьому кам'яному МУРі*
рості і зеленіти.

* * *

Горобчик
у жменях —
в бажанні зігріти його від холоду. —
Але як його навчити не
боятися,
Серце пташеняті мало не вискочить.

* * *

Неспокій летить і летить
у вирій,
доганяючи свої задуми.

* Тут гра слів — абревіатура МУР — Московський уголовний розиск.

* * *

Зосередженість
 прагне повернати борги
 сподівань,
 позичених в дотику
 долонь коханої;
 повернати
 навстіж відкритими вікнами
 одкровень;
 повернати морю,
 що запитально розлилося
 в зеленавих очах
 глибинним неспокоєм,
 в якому лячно втопитися
 сподіванням.

* * *

Чи загоїть
 веселий лелечий тріскіт
 рану,
 розчахнену громом
 саме там,
 де мало б бути сімейне гніздо?

* * *

Вазон
на твоїм підвіконні
через заплакані шиби
також когось чекає.

* * *

Ця суха трава — зілля.

* * *

Розлука —
на крилах ворона-крука.
Ніби ніколи
не перелетить поле
смутку.
Пустир-поле
ніби ніколи...

* * *

Не сідлатиму коня,
відпушу на волю первозданності.
Туди,
де до втасманичених джерел
проростають глибокі криниці.
Відпушу в царство трав,
вітру і первозданності.

* * *

Ніби мені ця форма
найбільше пасує.
Ніби мені цей жанр до лица.
Ніби я сам його вибрав.
Ніби не мене втиснули в нього умови.

* * *

То було пасовисько,
де бродили табуни найпереконливіших
міркувань.
А хто закляв його в пустелю,
що обезкровила стада?!

І вони зсохлі й озлоблені
одягали на голови
червоні мішки обезличення,
з вирізаними для очей дірами,
і починали мордувати
пастуха.

* * *

Пропаща сила
впала розпухою
під своїм хрестом.

* * *

Пече:
сором,
відчай
чи ганьба?
«Товаріщ!

Вперъод!
за Родіну!
За Сталіна! —
зодягнуті в шинелі чужих імперій,
тисячоголосо горлопанили
хочли і малороси.

Пече соромом
відчай
і ганьба.

* * *

Мамо, мені приснилось,
що збираємо з вами
суниці.
А сьогодні вдень
високо в небі
летіли журавлі,
кудись далеко,
либонь за море.

* * *

Усвідомлюю,
що треба б відлучитися від
цієї маси байдужих,
бо коли стихія хліне,
годі викарабкатись.
Усвідомлюю —
розтопчуть.

* * *

Під муром три квітки,
їх ніхто не зірвав,
І це вже добре.

* * *

По цьому пішаному годиннику
можна довідатися,
що зараз пора предеч.

* * *

...на пустирі
посадив гілочку з дерева псалмів —
ще мусить розквітнути
піснями
як блискавками,
що спопеляють
і відроджують;
як дзвонами,
що будять і возвеличують;
як сурмами,
що кличуть і ведуть.

* * *

Коли кресало
в поспіху
не видає Божої іскри,
а напасть от-от...
тоді
невідомо чому,
спалахуєш сам
і згораєш, як дозорна вежа.

* * *

Дізнаюся,
що зачислено мене
до відщепенців.
І слава тобі Господи!
От і прийшло відлучення,
прийшло саме по собі.

* * *

Коли засинають квіти,
вони дихають так тихенько,
як немовлята з рум'яними личками

* * *

Денна пайка цукру
розсипалася по долівці
маленькою
дрібненькою
жалюгідною
ілюзією насолоди.

* * *

Постійно не задоволений собою:
 усе не так,
 усе не досконало.

Причина:
 змалку не навчився правильно дихати.
— А хіба дихати вчаться?
—

* * *

Напевно,
 таки належиться бути блудним сином,
коли тебе виганяють з власного дому.

* * *

...приснилася обшарпана обкладинка.
Буцімто, так і задумано
 до нової книжки.

* * *

Цю змію називають мідянкою.

* * *

На долівці
біля залізних дверей
стос залізних мисок,
другий стос
і третій стос.
І нас тут три стоси.

* * *

Не тормошіть його так!
Чуєте?! Не тормошіть!
Ви що, не бачите,
Що він уже мертвий?!

* * *

Було сказано,
що причастившись сіллю землі —
мінерал вступив у протидію з духом.
Саме через цю безкінечну реакцію
маємо тугу
біль
і неспокій.

* * *

Там, де усі сторонні —
Вхід стороннім заборонено.

* * *

Мамо, не стійте так довго під тюрмою!
Бо що це дасть?
Москва сльозам не вірить.

* * *

Чи не кожен день бачу,
як комусь терпець вривається.

* * *

Найвірогідніше,
що звироднілі краснолюдки
мали б закопати
книгу своїх одкровень
десь під своїм палацом.

* * *

Якщо зіплюю зуби —
стремую себе.
Мушу себе стремувати,
тому зіплюю зуби.

* * *

В пострижених
волосся зі страху вже не піднімається

* * *

Чому маю боятися?
Імперія зла рухне!
Розвалиться, як і всі попередні,
Бо такий закон вічності.
Слава Тобі, Боже,
За цей Закон!
То чого ж маю боятися.

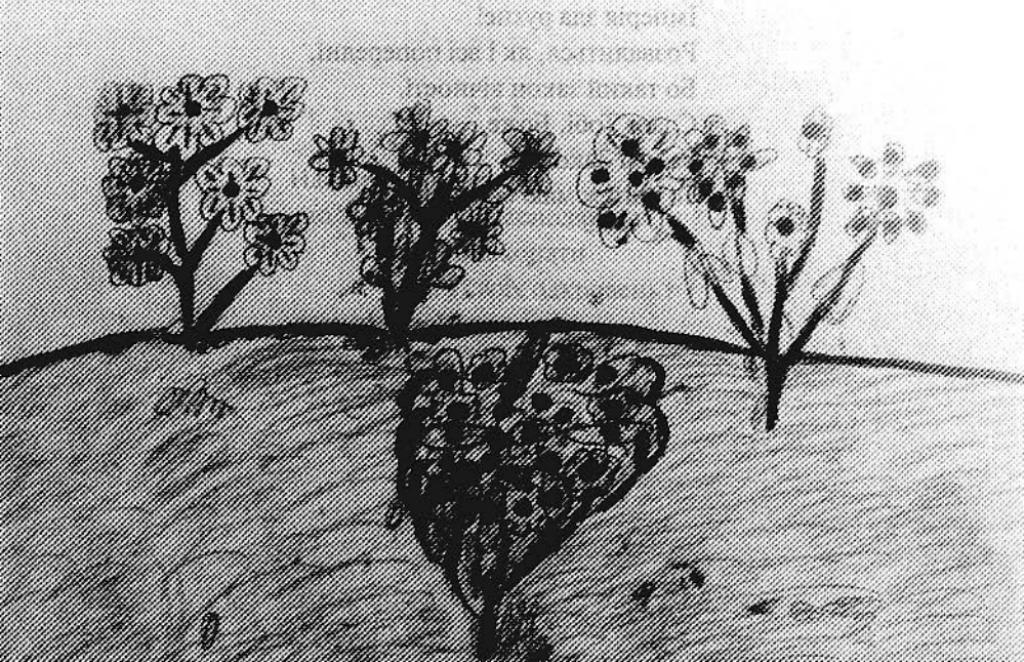
* * *

Охрипла зима перейшла через кожного з нас
і було навіть намагання перевести стрілки на літній час
якби вони не застряли в колючому дроті
прогулочного дворика.

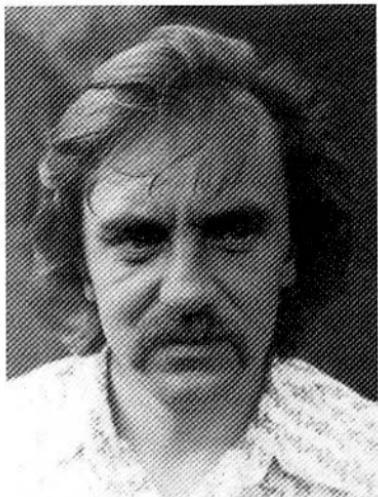
* * *

Забираї собі ці фотографії збурення!
Можеш робити з ними, що хочеш!
Можеш їх викинути!

Вибач,
маю обмаль часу —
мушу бігти у поле
квітів...

Історія однієї фотографії

Видавництво «Факт» вирішило до цього видання «Деталей піщеного годинника» дати ту саму фотографію автора, що була у першому виданні: за віком це відповідало б тому періоду, коли ці поезії появився на світ. Коли ж у редакцію замість фотографії Горбаль приніс цілий плакат (до речі, який він також знайшов серед архівних матеріалів Світличної) і розповів його історію, редакція не могла собі відмовити, щоб не долучити до цього видання й «Історію однієї фотографії». Автор погодився про це розповісти.

Київ. 1978. У вузькому колі дисидентів перманентно продовжуються обшуки й арешти. Уже засуджено Миколу Руденка, Голову Української Гельсінської групи, її членів — Олексу Тихого, Мирослава Мариновича, Миколу Матусевича; йде суд над Олесем Бердником, Левком Лук'яненком, Іваном Кандибою.

Кожен з цього кола чується приреченим, з дня на день чекає своєї черги.

Надія Світлична, що тільки два роки тому вийшла з ув'язнення, поставлена під жорстокий нагляд: їй заборонено появлятися в громадських місцях, з такої-то до такої-то години виходити з дому, постійні провокації з боку КГБ, принизливі пошуки роботи (залидве влаштувалась двірничкою). Зі своїм малолітнім сином (Яремі на той

час виповнилося тільки шість років), вона поставлена в нестерпні умови. Саме десь у той час Світлична пише заяву в ЦК КПРС про відмову від совєтського громадянства: «...я не бажаю жити в найбільшому концтаборі світу — СРСР...».

Коли влітку 1977 року я повернувся з неволі, моральний і матеріальний статус Надії Світличної дещо покращився: весною того року побралися з Павлом Стокотельним (у травні 1978 у них народжується син). Але Світлична не лише не відкликає своєї заяви з ЦК, а продовжує свою правозахисну діяльність. Чи міг КГБ її, з немовлям на руках і старшим сином, який тільки пішов у перший клас, арештувати? Поза сумнівом — ця злочинна організація була здатна ще не на такі «подвиги». Але, очевидно, прорахувавши всі виграші і програші від такого вчинку, Система зробила небачений досі крок. Надійку викликали в КГБ і заявили: «Чтоб через дві неділі вас здесь не было!» Оскільки такий дозвіл виїзду з СРСР автоматично передбачав, що вона уже ніколи не зможе повернутися назад, ВВіР, перед видачею візі, вимагав обхідних листів з київських бібліотек, з установ, де вона колись працювала, і ще хтозна-яких довідок, так, що не лиши Микола Горбаль, бігав і помагав їй у цьому, але й решта її друзів.

Микола Горбаль з Надією Світличною перед її виїздом за кордон. Фото П. Стокотельного

Десь саме тоді приїхала зі Львова попрощатися з Надійкою її близька подруга з ув'язнення Стефанія Шабатура* (я вперше зустрівся з цією мужньою жінкою, а Павло Стокотельний ще й встигав усі ці моменти фіксувати своїм стареньким фотоапаратором).

Стефанія Шабатура, Микола Горбаль.
Фото П. Стокотельного

Коли в січні 1980 в Києві проходитиме суд наді мною, саме в цей день випруть також за кордон і Павла Стокотельного (очевидно, щоб ні він, ні його родичі, з огляду на його терміновий виїзд, не могли бути присутні на моєму судилищі).

Але «наклацані» ним фотографії таки опиняться за кордоном. Однією з них буде проілюстровано перше видання «Деталей піщеного годинника».

* Художниця зі Львова Стефанія Шабатура відбула п'ять років мордовських концтаборів та три роки заслання в Казахстані.

А коли в 1984 році, за день до звільнення, мене арештують втретє, Павло Стокотельний з інших фотографій, з цієї ж серії, наробить плакатів і, оголосивши голодування протесту проти совєтського свавілля, стоятиме з ними під стінами Організації Об'єднаних Націй у Нью-Йорку.

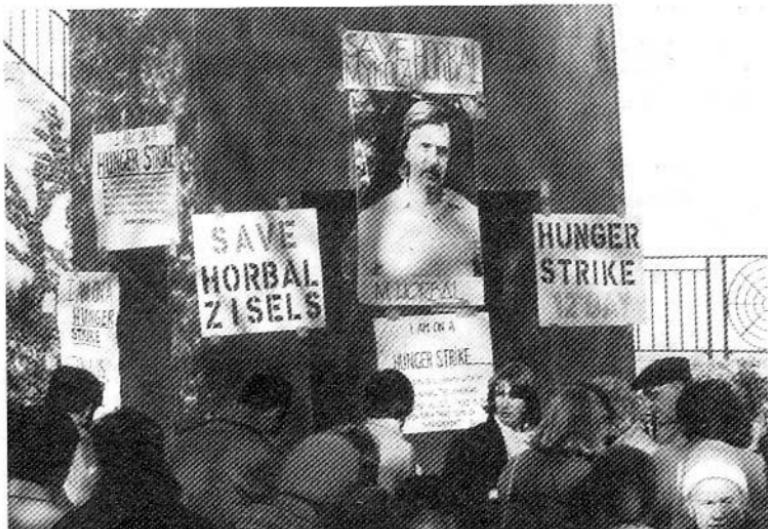
Надія Світлична та Павло Стокотельний під стінами ООН перед початком акції голодування.

Фото Іринея Юрчука

На третій день голодування Павла Стокотельного.

Фото Іринея Юрчука

Підтримка протесту українською громадою Нью-Йорка.

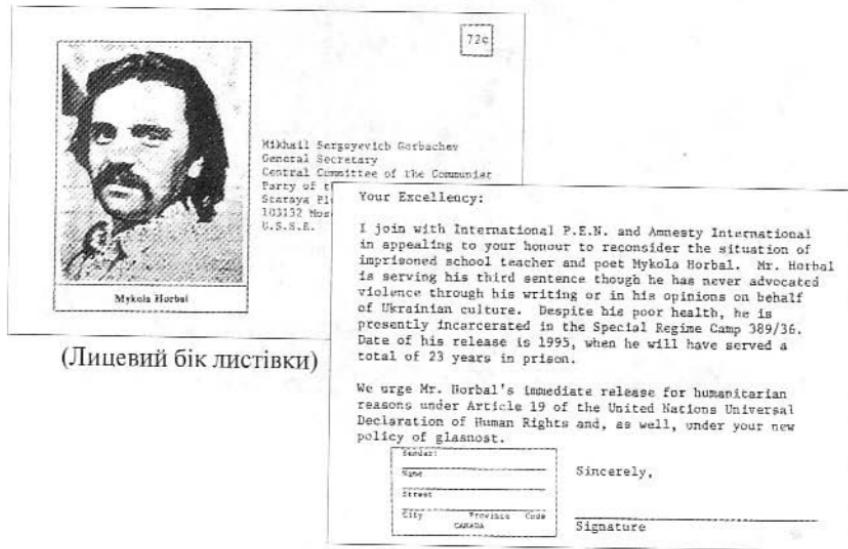
Фото Ірина Юрчук

Надія Світлична відвідує свого чоловіка (п'ятий день голодування).

Фото Ірина Юрчук

Ще з іншої фотографії потім буде виготовлено сотні листівок, якими українська молодь США і Канади закидає Генерального секретаря КПСС М. Горбачова.

Зміст

Слово, яке болить і світить	5
Не бійтесь!	10

ДНІ І НОЧІ

«Як ще не було дня...»	19
«У той самий час...»	19
«Яка спокійно-впевнена...»	19
«День крадъкома підійшов до Ночі...»	20
«У ніч, коли відштовхувались дві закохані зорі...»	20
«Темна. Вишивала льолю...»	21
«Окровавлене сонце...»	21
«Зсірілим степом...»	21
«Розбухлий від згвалтування мамоною атом...»	22
«Пори віку...»	22
«Нарешті світло зірки...»	22
«Заплуталися слімаки в ожині...»	23
«Витесав з вербової дощечки...»	23
«Скляне прозоре...»	23
«Час занурився в пітьму...»	24
«Юрби обезличених...»	24

«Смійтесь...»	25
«Єсъм мікрокосм...»	26
«У синій порожнечі...»	26
«Зашкарубла рисочка дару...»	26
«Стовпі тупчють танець незворушності...»	27
«Зголоднілий світа...»	27
«Сутужно...»	28
«Сам. Приніс оберемок осени...»	28
«Писав лібрето...»	29
«Потайки від себе...»	29
«Не те щоб ти безликий...»	29
«Закорковане...»	30
«Дні — фотографії снів...»	30
«Виразно відчував...»	30
«Виводить мене з себе...»	31
«Коли ж то поприбивають афіші...»	31
«Скельця потрощених ілюзій...»	32
«Сон гусне у в'язкій пітмі...»	32
«З веж за „запрєткою“...»	33
«Нарешті! — Здається, вдалось...»	33
«В бараках по кутках...»	34
«Замерзаючі вмирають у блаженстві...»	34
«Теплінь приклейла...»	35
«А Морозенко листа писав до тата...»	35
«Сон прочовгав кирзаками попід вікна...»	35

«Він по пухких хмарках порожнього неба...»	36
«...серед жита на суголовках...»	36
«Мушу диригувати „Журавлі“...»	36
«Озимина в Асафатовій долині...»	36
«В очах порожньо...»	37
«Крайка з зеленої тиші...»	37
«...шукати серед степу кам'яну бабу...»	38
«Можна перемогти...»	38
«Напевно, яструб голуба вбив...»	38
«Відквилив нерозквітлий квітень мій...»	39
«Так беззвучно відійшов День від нас...»	40
«Доганяючи практичність...»	40
«Минулого року теж казав...»	40
«Рум'яні сунички...»	41
«Подарувало зайчика нам сонце...»	41
«Де дістану вуалі...»	41
«Замазала шибку густа пітьма...»	42
«Зауважив, що мимоволі...»	42
«Лиш шерхіт жужелиці слів...»	43
«Скільки-бо можна ходити ходором...»	43
«Дорікав: дай вимріяти повінь...»	44
«Склі виблискують...»	44
«Барвінкові що — він стелиться низенько...»	45
«Невже присліпкуватий ворон...»	45
«Ниць у рівчаку виплужкованої бараболі...»	45

«Прогризаючи утробу...»	45
«Не оглядайся...»	46
«Скрекочутъ на парканах сороки...»	46
«Дешевий вальс...»	46
«Переступаючи силувано...»	47
«Не руште...»	47
«Лазить примарою страхопуд між людьми...»	47
«Полотна, полотна...»	48
«Втік від Мелодії в безсюжетність...»	48
«Не переношу...»	49
«Чого вартий ввесь цей балаган...»	49
«Залетіла на мить...»	49
«Де ж вони...»	49
«Захарчала спудженість...»	50
«Ходили жалі по жебрах...»	50
«Чому заборонено літеру „Г“...»	50
«Втримати закритим вітер...»	51
«Культура життя...»	51
«Із незмінного плану на кожний день...»	52
«Видерті із Біблії аркуші...»	52
«Відьмам ні краплі трояндної олії...»	52
«... Ламає кості на зміну погоди...»	52
«Гладушики малечею...»	53
«Той, що постійно запитував...»	53
«Півень першим побачив...»	54

«— Правда, любий, ми ще встигнемо...»	54
«Наступив явір вишні на вельон...»	55
«В той час, як дош м'якими пасмами прядива лягав на призьбу...» .	55
«... — Коли...»	56
«Кулькова ручка...»	56
«Десь за горою лускають громи...»	57
«Ще один день закінчився...»	57
«На диво спокійно ставився сьогодні до...»	57
«Згадалось, як сп'янів від жасмину...»	58
«Напишіть, чи розцвіла цього року...»	58
«...почервоніла диким маком...»	59
«Шо хруші намалюють на темно-синьому надвечір'ї...»	59
«Щось тут не так...»	59
«...а як наповню подушку хмарками...»	60
«Літає літо легко, ластівками...»	61
«І був день перший...»	62
«Бамкало десяту...»	62
«Призабутий білий запах акації...»	62
«Чи можна дорікнути...»	63
«Посідали круки на колію...»	63
«Калини б китичку від кашлю...»	63
«...прірва!!! Куди...»	64
«Виднілося, але ніхто не хотів бачити...»	64
«Запорошений, пом'ятий, зморений...»	64
«Роки присипають порохом забуття...»	65

«Коли вбив знахабнілого наглядача...»	65
«Кілометр мовчання...»	65
«Коли противник б'є тебе...»	66
«Був обшук вранці...»	66
«Дуднить! Б'є в літаври скронь...»	66
«Силуюсь гортати книжку з метеликових крилець...»	67
«Гора повільно зсувається...»	67
«Мов їдка мряка...»	67
«Сполучдня збиратиму на грядках думок...»	68
«Впізний мене...»	68
«Це ж мамин голос прорік...»	68
«Нотні лінії зчерствіли...»	69
«...Ну, гаразд...»	69
«Чорний сніг припорощував білий день...»	69
«Буцім хочуть повеселитися разом...»	70
«Що було б, якби зустрівся з собою...»	70
«Насправді, він шматував себе...»	70
«Дзвін за померлим...»	71
«Мусить настати день...»	71
«Здається, не було б так сумно...»	71
«...поступ. Горбилася гусениця...»	72
«Травинко, ти теж сумна...»	72
«Засумнівались...»	72
«Метелик сів на оббліовану тушу...»	72
«Вже скоро вся осінь скапає...»	73

«Як минеться пропасниця...»	73
«Коли ще їй не заказується на світ...»	73
«Зникають горизонти синіх рвінь...»	74
«Бризнув холодним потом...»	74
«Шкrebti, шкrebti...»	75
«Протліла дірка у порожній пітьмі...»	75
«...в самотині карбував собі науку старого скита...»	76
«Пробудження приходить з брязкотом ключів...»	76
«Невже ви, потвори, думаєте...»	77
«Причепилася і плентаеться невідступно...»	77
«Разводить животных и растения...»	77
«У зоні квітів і птахів...»	78
«І тоді теж...»	78
«Шеренги стрижених голів...»	79
«Парадоксально! Невже ця п'ятирічка не матиме девізу...»	79
«Із зеківської ї дальні...»	80
«Півроку тому ще сяк-так...»	80
«Тягаря не додалося...»	81
«А над Летячим летять лелеки...»	82
«А як шмонали, завітала маленька, зловтішна радість...»	82
«На розгрузлих схилах сходження...»	82
«Потріскана стеля полушилася візерунками...»	83
«Сусідова роздратованість...»	83
«Вокзал: купи клунків...»	84
«Як величаво...»	84

«Обережно...»	85
«Здається, як падатимуть зорі...»	85
«Знову заливався сміхом...»	85
«Драбина, вперта в безодню серця...»	86
«Тіні спішать із заходу...»	86
«Скільки ж то, як спочила убозі скрипка...»	87
«Нема притулків на землі...»	87
«Секунданті розбили корито...»	87
«І раптом, замуркований у страх...»	88
«Покарано на вічну молодість...»	88
«Ти залишив нам видиво свого самогубства...»	88
«Конвоїри сиділи...»	89
«Коли з розпоротих вен...»	89
«Варварів було не так уже й багато...»	89
«Від потрясінь гори розрівнюються, як борошно...»	90
«Олені трубили всеношну...»	90
«Ні гу-гу, глухо...»	90
«Я і ще один...»	91
«Його схопили за голову...»	92
«Метелики були скляні...»	92
«Пісок гарячий...»	92
«З уральського концтабору...»	93
«Зарізана дорога...»	93
«Підходить до кінця остання чверть...»	93
«треба б написати...»	94

«Оголене лезо ятагана...»	94
«Світ крутиться зовсім у протилежному напрямку...»	94
«Поміж листям...»	95
«Як розпинали на частоколі...»	95
«Несли його почергово...»	96
«— Як поживаєте, гражданін начальник?...»	96
«З кутка в куток...»	97
«З-під грубих скелець...»	97
«Святий Павло з в'язниці написав листи римлянам...»	98
«Дзень-дзень булані...»	98
«Мій любий братчику...»	99
«Поклади тут п'ять гітарних септакордів...»	99
«Наша старенька хата...»	100
«В куті, за лазнею...»	100
«Ви гадаєте, що коли ми пересипали передню стіну...»	101
«Hi! За мною ходить наша старенька хата...»	101
«Добре, що не було ментів ...»	101
«Зв'язав руки і ноги...»	102
«Останній псалм на сьогоднішній день...»	103
 ДЕТАЛІ ПІЩАНОГО ГОДИННИКА	
«Сів на покуті під образами...»	107
«Серед дикого поля квадрат порожнечі...»	107
«Калаталом у дзвоні...»	107
«Лиш недрути уважно прислухались...»	107

«Напхані байдужжям поїзди...»	108
«Дзвякнула тятива...»	108
«заулюючаний столипінами...»	108
«Летіли птахи з вогненними хвостами...»	109
«У захід червоного сонця...»	109
«У полі трави цілюші...»	109
«По зеленому барвінку...»	110
«Пригадую, при битому шляху три хрести було...»	110
«У торбі лиш сміх і плач...»	110
«Не гасіть, мамо, світла...»	111
«У товчії хаотичної маси...»	111
«спека, пустеля...»	111
«Метелики, метелик, як сніг...»	112
«І в цьому колодязі вода отруєна...»	112
«Свій крик похоронив у піску...»	112
«Пізнання ні на крок...»	112
«Годі й здогадатися...»	112
«Добре, що прийшла думка...»	112
«Тричі обмотав линвою...»	113
«Еврика! Ріка!...»	113
«Вітер і пісок...»	114
«Міраж. За сто кроків до пшеничного...»	114
«А ріка пливе собі...»	114
«Був десь вище...»	115
«Догоряли свічки у фортецях і згасли...»	115

«Привидом пісні...»	116
«Незграбний чорний жук...»	116
«Такі терпкі корінці у цій пустелі....»	116
«...Сажнями тижнів...»	117
«А-у-а! Де тут брід...»	117
«Бачу, як Марчукові корови...»	117
«Було б наївно вважати...»	117
«Ніколи і нікому не казав...»	118
«А жук таки ішов до себе...»	118
«На рученятах дворічного хлопчика...»	118
«Нас також замкнено на цій планеті...»	118
«Спостерігати мурашок...»	118
«Крізь крижину смутку відчувати...»	119
«Через стіну відчуження...»	119
«,, Як там?“ та „Як там?“ ...»	119
«Слекота. Під пурпуровими парасолями...»	120
«Глузування мало запалення...»	120
«Дивіться! Дивіться!...»	120
«Сьогодні в другій половині дня...»	121
«Мурини й не здогадуються...»	121
«Прометея спалити!...»	121
«Марафонець мусив добігти...»	121
«Бон жур. Ах, как мне нравится...»	122
«В зоні хронічної нетверезости...»	122
«На найвищому п'єдесталі — робітник...»	122

«Купуйте махорку!...»	122
«Таку величезну отару овець...»	123
«Цілому світу відомий...»	123
«Горобці ставлять білі крапки...»	123
«Кінчаться жнива...»	124
«Вчора відкрив, що цю траву...»	124
«Ведмедиця мала багатий виплодок...»	124
«Повилася повитиця...»	124
«Ой, не міряй мою думу...»	125
«З важкого літа...»	125
«А що коли та рілля — не рілля...»	125
«О Матінко Божа...»	125
«Висохлі галузки ліщини...»	126
«Якби ти знала...»	126
«На пляжі вже і яблуку ніде впасти...»	126
«Поки ластівки не відлетіли...»	126
«А ти будеш астероїдом...»	127
«Щось грюкнуло...»	127
«Нічого гострого не дозволено мати...»	128
«Велелюдний базар втопив у собі...»	128
«Верба тягнулась у вись...»	129
«Пісок і пісок...»	129
«Знав — трава розмовляє...»	129
«І все-таки по сухому дну...»	129
«Вже посаджений був на палю...»	130

«Неправда, що вічність має вимір...»	130
«Терня колючками захищається...»	130
«Вже й змореність порушує режим...»	131
«І було в зоні одне дерево шовковиши...»	131
«Виміняв дві шпильки...»	131
«Звідтіль, де немає синього неба...»	132
«Тепер ця пустеля...»	132
«Е-ей! Хто там має незв'язані руки?!..»	132
«Не обминай дому моого...»	132
«На те і пустеля, щоб пекло сонце...»	133
«Спочатку гадали...»	133
«А терня таки вмудряється рости...»	133
«Он бачиш — гори зсугуються...»	134
«...Бо лиш тому...»	134
«І сиділи громи...»	134
«Мені здається, що ти молишся...»	135
«Упала зірочка...»	135
«Заблудився серед високих дзвіниць...»	135
«Таку масу тепла власного...»	136
«Якесь диво...»	137
«...Працюємо у три зміни...»	138
«Сьогодні занаряджено...»	138
«А он і ті самі соняшники...»	138
«Тоді ще не знав...»	138
«Там, де немає вулиць...»	139

«Не побачить воно себе вже...»	139
«Тут не чекають літа...»	139
«Нараз відчув...»	140
«Три доби...»	140
«Ідуть, ідуть...»	140
«Лиш не стало шпиків ...»	141
«У купу щебеню...»	141
«Тесля теше...»	141
«Поможи перебути царство...»	141
«У спеціальній частині знали...»	142
«Щось незриме...»	142
«Барабан гепав раз у раз...»	142
«Зцілителі зрубаних дерев...»	142
«...То був квітник користолюбства...»	143
«По той бік дороги...»	143
«І була у Величності маленька голова...»	143
«А з бивнів слона...»	144
«Царське червоне золото...»	144
«Висвятити одну високу мить...»	144
«Синички поспішно клювали калину...»	145
«І була любов на землі...»	145
«Здавалось: ще трохи...»	145
«І зацвітуть сади...»	146
«Чи маю право ремствувати...»	146
«Майдан порожній...»	146

ПІСНІ З НЕВОЛІ

Цвінтарі	149
Сльози сестер	150
Все найдорожче, мамо, при мені	152
Осіння пісня	154
Над потоком	155
Білий камінь	156
А поле те чорне	157
Моя лемківно	158
За пороги	160
Ой, кого ж ви, мамшю, ждете?	162
Вговорила мене казка	163
Мій любий братчику	164
Авторське пояснення історії творів з розділу «Пісні з неволі»	166

ПРИДОРОЖНЯ КАПЛИЧКА

«Коли переступаю...»	175
«Камера вузенька...»	175
«Хто не знає, що скрижалі...»	176
«Hi! Hi! Неправда...»	176
«Здається, вже можна б звикнути...»	177
«Коли на зиму звідсіль...»	177
«Знаю, що треба писати...»	178
«Як добре закутатись ...»	179
«Чого ти на мене чатуєш...»	180

«Захоплене зненацька зухвальство...»	180
«На узбіччі дороги...»	181
«Згорілі комети...»	181
«Ситий спокій співвітчизників...»	182
«Коли зберем плачі усі...»	182

ЩЕ ЖМЕНЬКА ДЕТАЛЕЙ ДО ПІЩАНОГО ГОДИННИКА

«Сонце сходить і заходить...»	185
«Найголовнішого так і не сказав...»	185
«Якось зненацька...»	186
«Мусить пожовкнути...»	187
«Коли розмовляю зі смертю...»	187
«З того часу...»	187
«Відвага підганяла...»	188
«І чого я несу ці квіти...»	188
«Вже по два загонових начальники...»	188
«Те, що виростає саме із себе...»	189
«Всі, хто в поті чола...»	189
«...інколи крадъкома...»	189
«Треба бути дуже обережним...»	190
«Де батіг...»	190
«Холодні сніжинки...»	190
«У степ — птахом....»	190
«Як загриміло...»	191
«Це ми з тобою збирались перемалювати...»	191

«Нішо так не опритомнює...»	191
«Кому дорікати за те...»	191
«Несподівано високе хвилювання...»	192
«Наступити чоботом на скрипку...»	192
«Так гусне бурштин у часі...»	192
«порятунку в очах твоїх...»	193
«Ріко життя...»	193
«Барикади...»	193
«Історія — відбитки емоцій...»	194
«Тут неважко утврджуватись у вірі...»	194
«Голубить небесну голубін'ю...»	194
«В той час, коли...»	195
«...десь там...»	195
«На горизонті людина...»	195
«Після великої...»	196
«І павутинка — чиясь смерть...»	196
«Достигла горобина...»	196
«Така порожнеча під серцем...»	197
«— Слухай, це не дзвін бамкає?..»	197
«Думати про щось інше...»	197
«Позавчора наглядачі...»	198
«І яка тут ризика...»	198
«Не можу пригадати...»	198
«Ти, пустельнику, будеш птахом...»	198
«Круговерть замислена великим супокоєм...»	199

«...перескочити через останню...»	199
«Навпомацки.....»	199
«Гори висохлих пожовклих...»	199
«Яничари охороняють свято...»	200
«привид світанку...»	200
«Лапи, лапища...»	201
«Не виніть...»	201
«Читайте, завидуйте...»	201
«Руки затекли...»	202
«Шаг влево...»	202
«Може, той кам'яний стовп...»	203
«Пустелю було замуровано...»	203
«потім підійшов упритул...»	203
«...лід кінець двадцятого століття...»	204
«...посеред літа...»	205
«Твоя рука...»	206
«Тешу з граніту квітку...»	207
«аеропорт рожевий...»	207
«Не маю права проспати...»	208
«Втікати з усіх аеропортів одночасно....»	208
«Спогади приходять самі...»	208
«Плащ, що залишився від тата,...»	209
«Як багато знаків і символів...»	209
«Динозаври (заблудле безрозум'я кам'яного віку)...»	209
«Прохолодно...»	210

«Не загуби надію...»	210
«Лютий подарував нам...»	210
«Лахміття віддане міняйлові...»	210
«Дерева позбавлені права...»	211
«вчорашні свійські голуби...»	211
«Те передчуття могло б народитись...»	211
«Может, тебе не нравиться...»	211
«Глиняний птах клює...»	212
«Якщо не свисну...»	212
«Чим вимірюється дорога...»	212
«Пітласовується так...»	213
«Візок міняйла перекинутий...»	213
«Другу похвальну оцінку...»	214
«Може видатися смішним...»	214
«Не втратити б свідомості...»	214
«Стройся по п'ятьоркам...»	215
«Вівчарка конвоїра...»	215
«Шукаю очима в небі пташки...»	215
«Спостерігаю...»	216
«Один рік дарував вам мовчання...»	216
«Не якість, не форма...»	216
«Ніби в могилу...»	217
«Це п'ятирічне марення...»	217
«...ця травинка в кам'яному мурі...»	218
«Горобчик у жменях...»	218

«Неспокій летить і летить...»	218
«Зосередженість прагне повернати борги...»	219
«Чи загоїть веселий лелечий тріскіт...»	219
«Вазон на твоїм підвіконні...»	220
«Ця суха трава — зілля...»	220
«Розлука — на крилах ворона-крука...»	220
«Не сідлатиму коня...»	221
«Ніби мені ця форма...»	221
«То було пасовисько...»	221
«Пропаща сила...»	222
«Пече: сором...»	222
«Мамо, мені приснилось...»	223
«Усвідомлюю...»	223
«Під муром три квітки...»	223
«По цьому піщаному годиннику...»	224
«...на пустирі посадив гілочку з дерева псалмів...»	224
«Коли кресало в поспіху...»	224
«Дізнаюся, що зачислено мене...»	225
«Коли засинають квіти...»	225
«Денна пайка цукру...»	225
«Постійно не задоволений собою...»	226
«Напевно, таки належиться бути блудним сином...»	226
«...приснилася обшарпана обкладинка...»	226
«Цю змію називають мілянкою...»	226
«На долівці біля залізних дверей...»	227

«Не тормошіть його так...»	227
«Було сказано...»	227
«Там, де усі сторонні...»	228
«Мамо, не стійте так довго під тюрмою...»	228
«Чи не кожен день бачу...»	228
«Найвірогідніше, що звироднілі краснолюдки...»	228
«Якщо зціплюю зуби...»	229
«В пострижених волосся зі страху вже не піднімається...»	229
«Чому маю боятися...»	229
«Охрипла зима перейшла через кожного з нас...»	230
«Забираї собі ці фотографії збурення...»	230
Історія однієї фотографії	231

Горбаль, Микола

Г 67 Деталі пішаного годинника: Поезії. — К.: Факт, 2008. — 260 с.

ISBN 978-966-359-259-6

Збірка поста-дисидента Миколи Горбала створювалася по краплинці впродовж довгих років ув'язнення в радянських концтаборах і збиралася докупи першою укладачкою збірки Надією Світличною з розрізнених папірців, що дивним чином потрапляли у світ за залізною завісовою. Це своєрідна аналогія «захалявної книжечки» Тараса Шевченка, відверте свідчення циклічного повторення української історії. Поряд із експресивним «голим криком» поета, в якому вчувається відчай, тута і сумніви, ці поетичні рефлексії несуть у собі й заряд неспростовної мужності, що вирізняє справжнього борця. Така поезія нагадає сучасному вдумливому читачу про істинну вартість свободи слова.

Візуальним акомпанементом збірки стали промовисті у своїй лаконічності малюнки Богдана Горбала.

УДК 821.161.2-1

ББК 84(4УКР)6-5

Літературно-художнє видання

Микола ГОРБАЛЬ

ДЕТАЛІ ПІШАНОГО ГОДИННИКА

Відповідальна за випуск Олена Шарговська

Коректор Марина Александрович

Верстка Марії Захарченко

Обкладинка Ростислава Лужецького

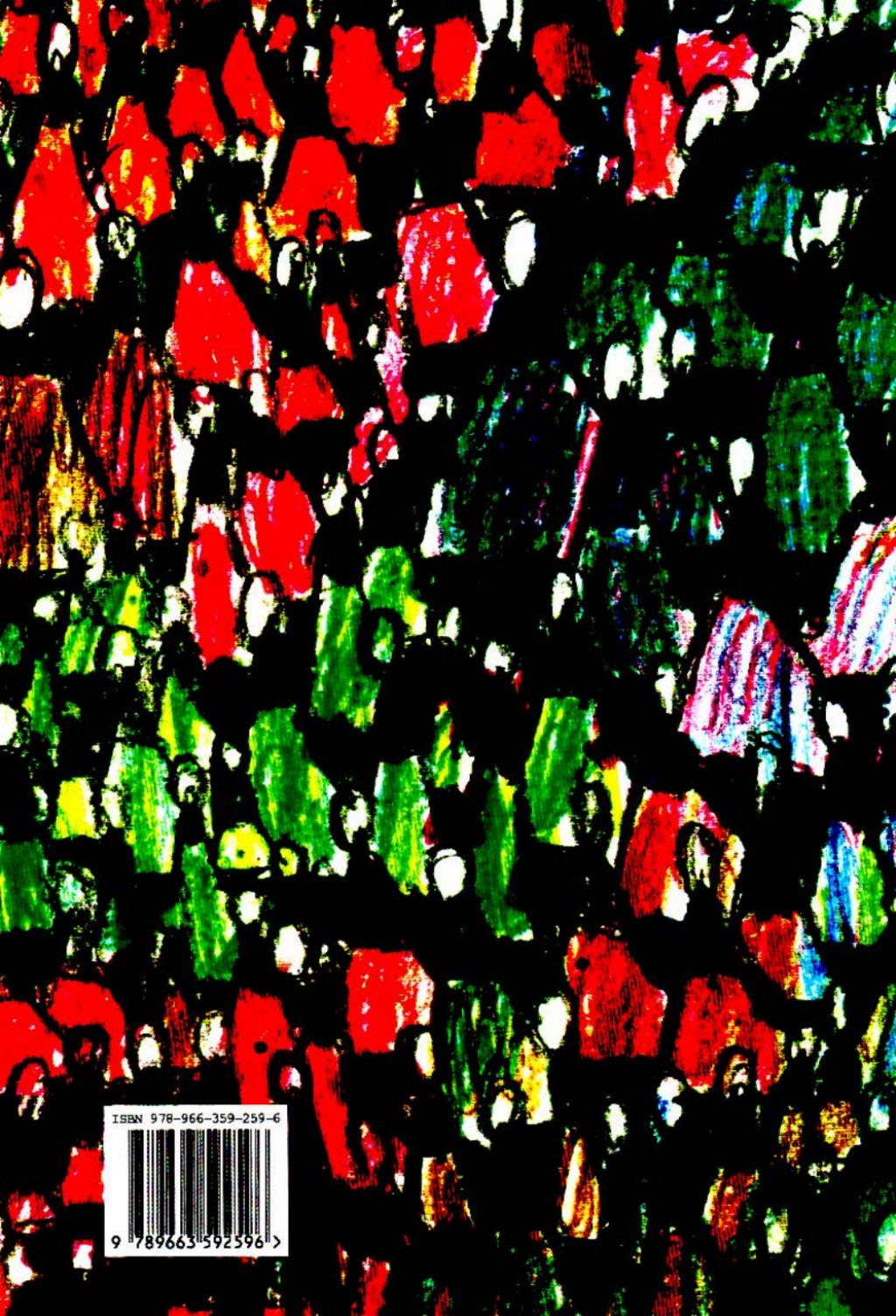
ТОВ «Видавництво „Факт“»
04080, Україна, Київ-80, а/с 76
Реєстраційне свідоцтво
ДК № 1284 від 19.03.2003
Тел./факс: (044) 287 1886, 287 1882
Відділ збути: (044) 463 6887
[www.fact.kiev.ua](http://www факт киев уа)
E-mail: office@fact.kiev.ua

Здано до виробництва 11.03.2008. Підписано до друку 07.04.2008. Формат 60x84/16. Друк офсетний. Папір офсетний № 1. Гарнітура «Newton». Ум. друк. арк. 8,0. Обл.-вид. арк. 2,9. Наклад 2000. Зам. № 8/644.

Надруковано з готових форм на ЗАТ «Віпол»,
м. Київ, вул. Волинська, 60
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
серія ДК №752 від 27.12.2001

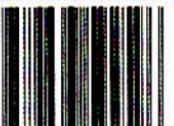

The background of the book cover is a dense, abstract composition of various colors and textures. It features large, irregular shapes in shades of red, green, blue, and yellow, creating a sense of depth and movement. The overall effect is reminiscent of a vibrant, modern painting or a stylized photograph of a crowded event.

ISBN 978-966-359-259-6

9 789663 592596 >